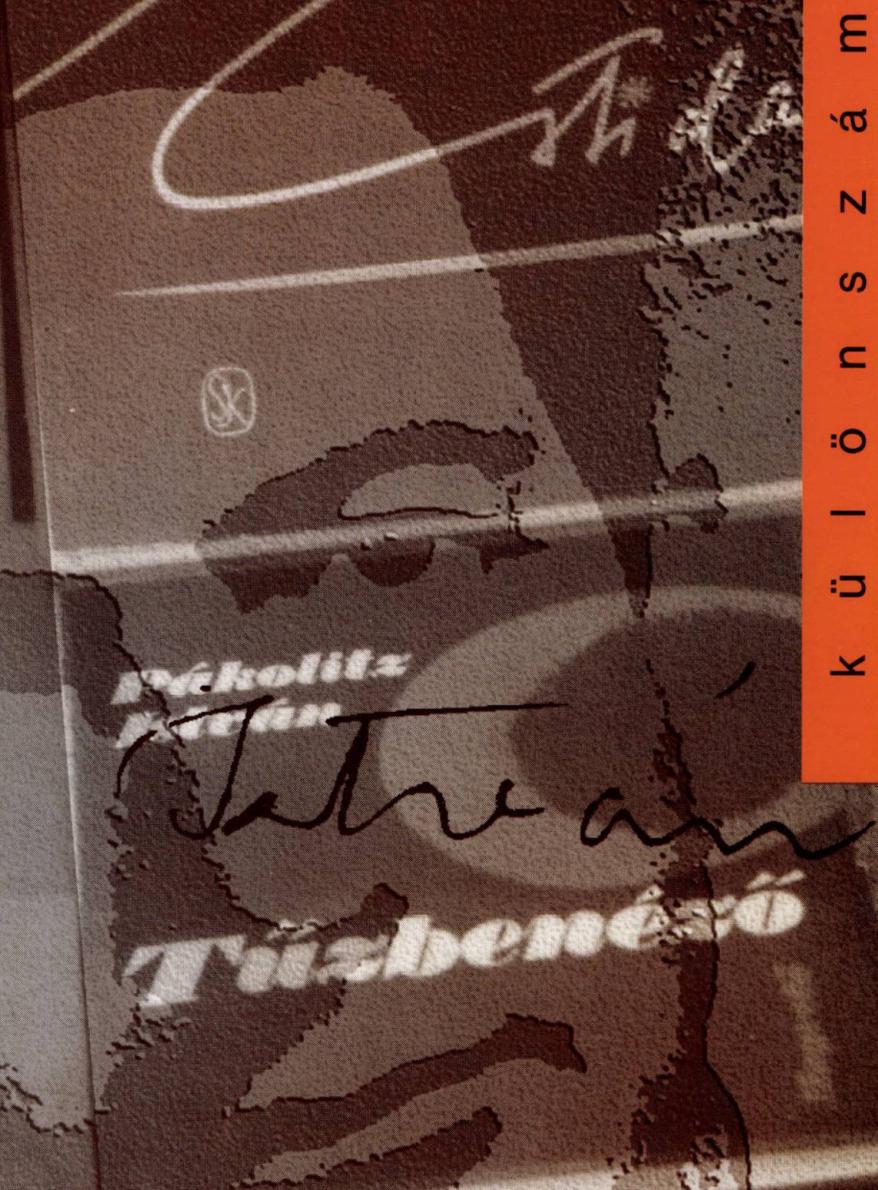
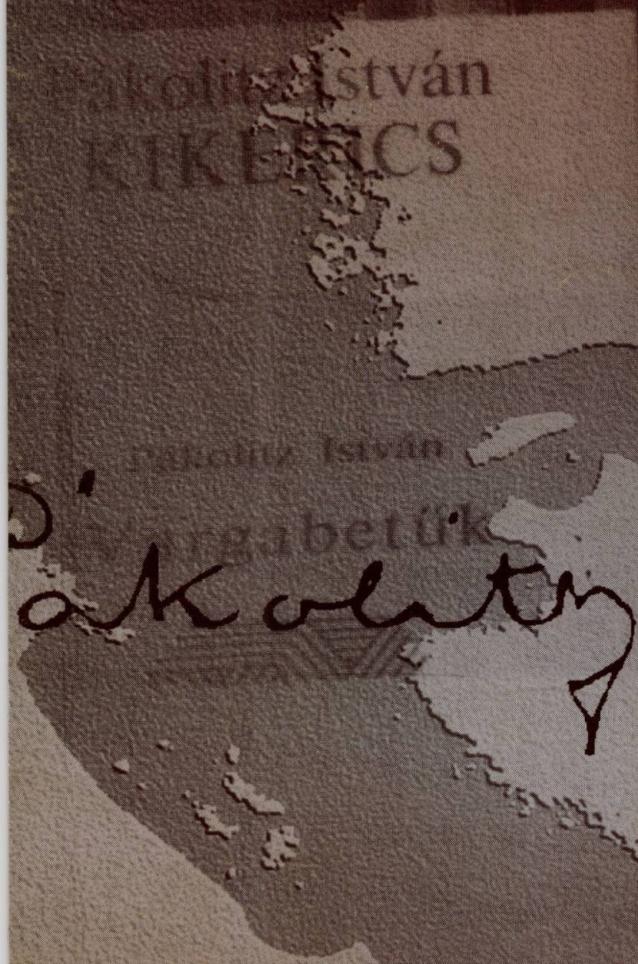

MEMORIAN

III. évfolyam 2. szám

k ü l ö n s z á m

P a k s i t ü k ö r

Pákolitz István

(1919-1996)

Elhunyt Pákolitz István, a Magyar Írószövetség Dél-dunántúli Csoportjának elnöke, a Jelenkor szerkesztőbizottságának tagja, József Attila-díjjal, SZOT-díjjal, Baranya megye Janus Pannónius Díjával, Aranytollal, a Martyn Ferenc Alapítvány művészeti nagydíjával kitüntetett költő, író, verseskötetek, prózai művek szerzője, műfordító, Pécs Megyei Jogú Város Választási Bizottságának elnöke, Paks és Pécs város díszpolgára.

Szerető családja, barátai, tisztelői ma délután 2 órakor búcsúznak tőle a pécsi központi temető Szent Mihály kápolnájában. Temetése május 24-én, pénteken délután 4 órakor lesz Paks, a Kálvária temetőben.

Ennyi a fájdalmas hír, amely szinte érthetetlen. Hiszen a minap még arról olvashattunk, hogy a brassói Magyar Művészeti Napokon nagy sikerrel képviselte városunk irodalmi életét. Igen, Pista bácsi ilyen volt, csak az értelmes-győztes, tenni akaró életet fogadta el. A kor nagy kérdéseit, az emberi sorsot körüljárva azt vizsgálta, hogyan talál otthonra az ember ebben a sokfelől fenyegetett világban. Tudta, hogy „Zaklatott napjainkban meghaladott dolog a próféta, ám a költő mégse fordíthat háttal az iszonyatosan összekeveredett valóságnak. Ha már nem lehet megváltani, legalább meg kell menteni a világot. . . az a dolgunk, hogy értelmes, jószívvel végzett munkával töltsük ki az arasznyi életet. Ez egyúttal gyönyörű lázadás is az erőszak, a pusztítás és pusztulás ellen.”

Lírájában az emlékek, tájak, érzelmek, közérzetek érintkeztek és hatottak egymásra. Szép, ízes, veretes nyelven írt. „Verseimben a kielezített emberi helyzeteket, magatartást, a folyton jobbra törekvés igényét akarom megfogalmazni, úgy, hogy az olvasóban-hallgatóban váltson ki valamilyen indítékot, örömet és szomorúságot, erkölcsi ítélezést, igénylést vagy nemtetszést, nyújtson valamit, amiért nem lehet nem megírni.” – vallotta Mandulavirág című kötetéhez fűzött írásában.

Sokszor vette célba az emberi gyengeséget, mindenkitől nagyobb felelősséget követelt, elsősorban önmagától. Pedig tudta, hogy nem könnyű megfelelni ennek az elvárásnak, hiszen „. . . azért nem lenne egészen hiábavaló, / ha tetten lehetne érne, / hol, / mikor, / hogyan / rontódik el a jó.”

Kevés szóval sokat tudott mondani, így vagy két tucatnyi önálló kötetéből szinte lehetetlen kiválasztani utolsó üzenetét. Mi az 1962-ben írt Libera című vers részletét választottuk:

„. . . igazságkereső ösvényeinkről
ne térítsen le
a szemet hunyó hazug belenyugvás
lelkiismeretet se furdaló cinkossága;

ne legyen felettünk senkinek hatalma,
ki nem a nép szolgálatában keresi
az emberi nagyságot kiteljesítő alázatot;

adassék tisztelet a tiszta emberségnek,
hogy a bizalmatlanság és gyanú lélekmérgező nyavalyája
ne tizedelje sorainkat;

ments meg minket, uram, az örök haláltól!”

Pákolitz István verseiben, emlékeinkben velünk marad. Ő már megmenekült az örök haláltól. Mi . . . sokat örököltünk, de még többet veszítettünk.

*

Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata Pákolitz Istvánt saját halottjának tekinti.

Elhunyt Pákolitz István költő. Május 14-én váratlanul elhunyt Pákolitz István költő, szerkesztő, Paks és Pécs városának díszpolgára (a kép jobb oldalán). Utolsó fényképével búcsúznak tőle, amely vasárnap, szülővárosában Paks, a millicentenáriumi ünnepségen készült. (Írásunk a 4. oldalon olvasható.)

FOTÓ: GOTTVALD KÁROLY

4. oldal

MEGYEI

1996. máj. 15. Tolma M. Néplap

Elhunyt Pákolitz István költő

Elhunyt a József Attila-díjas költő, a Magyar Írószövetség Dél-dunántúli Csoportjának elnöke, a Jelenkor szerkesztőbizottságának tagja, 1919 szeptember 18-án született Paks. Iskoláit szülővárosában, majd Kalocsán végezte. Tanító lett, tanított Maglódon, Paks, Főiskolai oklevelet később szerzett, 1955-ben Pécsre költözött.

Megdöbbenően igaz, hogy szülőföldjéhez haláláig hű maradt, hiszen vasárnap még saját, Gyöngyharmat című versével nyitotta meg a millicentenáriumi ünnepséget, majd átvette a díszpolgároknak adományozott aranygyűrűt. A vers után hamarosan el kellett hagynia a dísztribűnt, hogy leülhesen, mert rosszul lett.

A szülőföldről, 1986 júliusában, a paksi harangozó költő-fia, lapunknak így nyilatkozott: „Tudtam egyszerre

három haranggal bánni, néha erre a tudásra is szükségem volt. Ha valamiféle jelképet akarok visszavetíteni a múltba, afféle toronyőr voltam már akkor is.” „Valóban van néhány olyan kép, a hangulatával együtt, ami kitoronhatatlan. Egyik ezek közül a Duna-part vízimalmokkal. A parton mostak az asszonyok, a fehér ruhákon szikrázott a napsütés, fűjt a vízfazug szél.” Akkor már három infarktus után volt, s ezt is mondta: „Most vagyok abban

a korban, amikor váltani kellene az úgynevezett öregkori költészetre, hiszen egyre közelebb kerül hozzám az elmúlás gondolata.” A sors adott még neki tíz évet.

Ha a szülőföld hazahívta, mindig jött. Ki gondolta volna vasárnap, mikor e szavakat mondta, hogy búcsúzik a várostól, az élettől. „Kigyúlt az esthajnalcsillag/ Ki-kihagy a rigótrilla/ Elsimul a ránc a vízem/ Anapestust ver a szívem/ Elballagatál Kisasszony-nap/ Angelusra harangoznak/ Testem-lelkem elnyugtattál/ A kegyelem gyöngyharmatját!”

A szülőföld legutolsó hívásának sem tudott ellenállni. Kívánságának megfelelően Paksban helyezik örök nyugalomra.

Hálás köszönetet mondunk mindazoknak, akik férjemet, édesapánkat, apósunkat, nagyapánkat

PÁKOLITZ ISTVÁNT

utolsó útjára elkísérték és elbúcsúztatták, koszorúk, virágok, táviratok küldésével együtt-érzésüket fejezték ki.

Külön köszönetet mondunk Paks Város Önkormányzatának, amiért városának szülőföldtől, díszpolgárától megkülönböztetett tisztelettel, szeretettel és gondoskodással vett végső búcsút.

A gyászoló család

(92992)

Pákolitz István

Makay Ida
VÉGLEGES EGÉSZ
Pákolitz István halálára

Hallom, fölpattannak a zárok.
Ajtók meg ablakok kitárva.
Hideg-keményen zúdul a fény.
Végleges lesz már. Egész
mind ami volt töredék.
Beteljesül a pillanat,
mikor a csontban megáll a kés.

Kuti Horváth György
PÁKOLITZ ISTVÁN HALÁLÁRA

Harangzúgásos „Zöldarany” verőfényben a paksi Templom téren a minap még velünk ittad, habzoltad a májust. Illat szállt feléd. Duna illat. A vadgesztenyefák virág-gyertyái teljes lánggal égtek. Utoljára még elhoztad nekünk a mindenség „Gyöngyharmat”-ízű üzenetét: a reményt. Mintha csak megérezted volna, itt a vég. Talán ez lesz az utolsó beteljesülésed, harangzúgásban, Pakson a templomtéren. A millicentenáriumi évében. Szemed végigpásztázta a régi Paksnak ismerős birodalmát, láthattad új köntösében, erősnek és szépnek. S emlékeidben újra megfürödtél, akkor még nem tudhattuk, hogy küldetésed ezzel véget ért. Gondolatban rég halott Anyád, született Homoki Magdolna, „Mintha csak páskomba ment volna” arca földeregett. És még temérdek emlék megrohant, majd kezek nyúltak feléd, hogy megérinthessenek, kezek, hogy átnyújthasd nekik mindazt a kincset, amit összegyűjtöttél. Verseidben áthullámszik a tenger. Gyöngyragyogásban gyöngy ladiklik. S benne a világegyetem. Madárraj kórusol. A természet minden virága kinyílt, hogy üdvözöljön, s egyben búcsúztasson is, mert Te a legszebbik hónapot választottad a végső távozásra, hogy ezzel is szépet adj, - s hogy megmaradj. Hogy bennünk örökre megmaradj ! Igaz emberhez és költőhöz méltón ért utol a végső pillanat. Most szívünkéből röppent a „Circumdederunt Pittypalatty” mely hazahívott a paksi Kálváriára, hogy végleg itt maradj. Ma, amikor megkondulnak Érted a négytornyú szülőhely összes harangjai, legyen Veled az isteni szeretet és öleljen át a szeretett anyaföld. Aludj békében, drága Pista bácsi !

P a k s, 1996. május 24.

BÚCSÚZUNK

Oláh Zoltán

VÉGLEG

Lelassult benned az este.
Holdunk oly halovány.
Harangszó-hajnalok leste
sírodon tulipán.

Véreddé virágzott az ég
Gyöngyharmat csillaga.
Így lett halálod hitünk hű
holnapi temploma.

Paksi Hírnök 1996. május 24.

IN MEMORIAM

Lapunk megjelenésével egy időben, május 24-én délután 4 órakor a paksi Kálvária temetőben vesznek végső búcsút Pákolitz István írótól, költőtől.

Az elhunyt búcsúztatását és a sír beszentelését a római katolikus vallás szerint dr. Bíró László püspök, a család barátja végzi el. A sírnál beszédet mond a Magyar Írószövetség képviselőjében Pálinkás György, ugyancsak a sírnál búcsúzik Paks város polgármestere, Herczeg József is.

ÚTBAN A FÉNY FELÉ

Május tizenkettedikén még ott állt a város vezetői és kitüntetettjei közt a Szent István tér fölé magasodó emelvényen, s a költő ezerszer megvallott kötelességéhez hűen verset olvasott a millecentenáriumot ünneplő paksiaknak. A "Gyöngyharmat" címűt, melyet a Fagyosszentek és a Megszenvetni című tisztelegő városi antológiának ajándékozott, ahogy mondotta: "A mi antológiánknak". Harmadnap, május 14-e hajnalán Pákolitz István szerkesztő, író, műfordító, költő hetvenhét emberi sorsban eltöltött esztendő, harcok és megméretések, szenvedések és szerelmek, gyehennákat megvető és megsirató emberi tartás, a megfellebbezhetetlenül becsületes küzdelem zászlajával visszatér oda, ahonnan érkezett: a Fénybe. Úgy tartjuk, hogy a költők azon kevés emberi lények közé tartoznak, akiknek nem csupán a fényből való születés adatik meg, hanem a fénybe való visszatérés után is velünk maradnak. Valljuk, miként a latinok, hogy bár elszáll a szó, az írás megmarad.

Az ország egyik legkiemelkedőbb paksi születésű költőegyéniességét soha, semmilyen győzelem, siker nem tudta elszakítani a szülőhelytől, még az emberi élet kegyetlen és megmásíthatatlan végkifejlete, a halál sem volt képes eltaszítani őt a Duna-parti dombok lelket átölelő tekintetétől, szülői ölelésétől. Itt, a paksi Kálvária temetőben lelhet végső nyugalmat - kívánsága szerint. Mindig Pákolitz György paksi kőműves és harangozó és Homoki Magdolna, ezen egyszerű, törekeny asszony és lángoló szívű anya gyermeke maradt. Túl a tanári diplomán, írószövetségi és MUOSZ-tagságon, a József Attila-, a SZOT-, a Janus Pannonius Művelődési, Aranytoll-díjakon, a Martyn Ferenc Alapítvány művészeti nagydíján. Pécs Pro Urbe díjasa, Pécs és Paks díszpolgára lett, mégis gyermekkorra játszópajtásainak, iskolatársainak, ismerőseinek a "mi Pistánk", tanítványainak pedig Pista bácsi. Csak így, ilyen közvetlen egyszerűséggel.

Mi, szárnyainkat bontogató paksi "költőfiókák" elsősorban s természetesen a Jelenkor szerkesztőjét, az Írószövetség déldunántúli csoportjának elnökét, az országosan elismert paksi költőt láttuk benne. Hozzá való közeledésünk során azonban nemcsak a kitűnő lírikus tudását és segítségét kaphattuk meg, hanem a hetvenes évek idősödő művesebb mesterének, ahogy mi magunk közt mondani szoktuk: Miglio Fabrónak odaadó szeretetét, baráti öleléseit is.

B Ú C S Ú Z U N K

Interjú szerettem volna készíteni vele a Hírnök számára, gondolván, hogy az ünnepi alkalom oldott hangulata igazi lehetőséget nyújt egy nem mindennapi beszélgetésre, s a sors kegyetlen játéka miatt nekrológot kényszerülök írni. Megkeresésemkor még arról beszélt, hogy örömmel lát vendégül Pécsen néhány paksi íróbaráttal. Csak egy hét haladékat kért, mivel rosszul érezte magát, a következő hét pedig elfoglaltságokkal volt teljes számára.

Az életmű - melyet reánk hagyott - tudományos feldolgozást kíván és kap. Nem volna helyes töredék-látteleket idézni, hiszen megszámlálhatatlan olvasója forgatja írásait. Miről is írhatnánk azoknak, akik olvasták a Fény és árnyék, az Esti dal, a Messzenéző, Az ami lehet, a Zöldarany vagy Koronák című versesköteteit, a Bögrés diákokat, fordításait, nézték és hallgatták tv- és rádiójátékait, dolgoztak forgatókönyvein vagy gyermekversekből összeállított kötetekkel ajándékozták meg gyermekeiket, unokáikat(?). A hagyatéka hatalmas, türelmes feldolgozó munkát igényel. Cikkek, kritikák, tanulmányok, esszék, novellák sokasága vár a rendszerező irodalomtudósra.

Harminchét esztendővel ezelőtt, pontosan 1959-ben az akkor negyvenéves költő így vallott az elmúlásról: (Isten, Sors vagy mit tudom én mi / az a jó, hogy el kell itt égni; / szép elmúlás legyen a végem / még a halál is tetten érjen ! (A könnyörgés szebb halálért című költeményből.)

Önkéntelenül Rilke látomása sejlik fel bennem, az a kép, amikor alkonyat táján fiatal lovasok: "Lobogó hajú fáklyák" vágatnak az éjszakába vezető úton, felsejlik bennem Nagy László, a költőttestvér-barát önmarcangoló tűzimádata: "Tűz, Te gyönyörű, jegeken győztes erejű, / Te fűtsd a mozdonyt halálra..."

Hasonlóképpen látott és égett és hamvadt el Pákolitz István. Élhetett bár Kalocsán vagy Pécsen, lehetett hadifogoly Felső-Ausztriában, lehetett kántortanító, élhetett újságírásból vagy szerkesztésből, műfordításból, mindvégig az maradt, aki volt: költő.

Paksi költő, aki alázattal és meggyőződéssel töltötte be küldetését, egészen az emberlétből való távozása pillanatáig. Az általa teremtett hatalmas lírai folyam, a forrástól az óceánig ugyanarról szól. Az egymás iránt érzett szeretet szükségességéről, s a szülőföld pótolhatatlan megtartó erejéről.

Ő nem lovakon, mint Rilke lobogó hajú fáklyái vagy tűzben, fagyban vergődve mint Nagy László, hanem gyalogosan, de örökérvényűen tündöklő lábnyomokat hagyva ért ama végzetes folyó, a Styx partjára, s találkozott a mi világunk és a túlvilág közt evezőt merítő csónakossal. nem kellett obullusért könnyörögnie senkinek. Bátran nézett a túlvilági csónakos szemébe, megfizette az átkelés árát becsülettel, ahogy egy igaz, szép szívű ember teszi.

Útra kelt, hite szerint egy békésebb, szebb állapot felé. A legutóbbi Jelenkorban, talán életében utolsó, folyóiratban megjelent verse is ezt bizonyítja:

GYALOG

Ma megint nem neveltél
s mosolytalan a holnap.
Verdeső szárnyaidról
elhullanak a tollak.

A nagy semmibe bámulsz,
zsörtös szavad se koppan;
ködökbe fúlt sok szándék
nyílt színen és titokban.

Elbágyadón legyintesz:
történhet itt akármí;
szép szárnyalás helyett
megtanulsz gyalog járni.

Igaz ember, nagy költőnk szállt vele sírba.

Szarka József

Jelenkor 1996/6-7. sz.

PÁKOLITZ ISTVÁN 1919-1996

1996. május 14-én Pécssett váratlanul elhunyt Pákolitz István József Attila-díjas költő, író, a Magyar Írószövetség Dél-dunántúli Csoportjának elnöke, a jelenkor egykori szerkesztője, a folyóirat szerkesztőbizottságának tagja.

Pákolitz István 1919. szeptember 18-án született Pakson. Iskoláit előbb szülővárosában, azután a kalocsai jezsuita gimnáziumban, majd ugyanott az érseki tanítóképzőben végezte. 1942-ben szerzett tanítói oklevelet, 1945-től Maglódon, később Pakson tanított. 1955-től 1968-ig a Baranya Megyei Tanács művelődési főelőadójaként dolgozott; időközben az ELTÉ-n tanári képesítést is szerzett. A Magyar Írószövetség Dél-dunántúli Csoportjának 1961-től titkára, 1976-tól haláláig elnöke volt. 1968 és 1980 között a Jelenkor szerkesztőjeként tevékenykedett, s élete végéig a folyóirat szerkesztőbizottságának tagja, a lap megbecsült munkatársa maradt.

Irodalmi munkásságát mintegy kéttucatnyi önálló kötete fémjelzi, melyek között versesköteteket, prózai műveket, műfordításokat, gyermekeknek írt irodalmat egyaránt találunk. Költői munkássága elismeréseként 1963-ban József Attila díjjal, 1974-ben SZOT-díjjal jutalmazták, 1982-ben Baranya megye Janus Pannonius Művészeti Díjat adományozott neki. 1988-ban Aranytollal tüntették ki, 1994-ben pedig a Martyn Ferenc Alapítvány művészeti nagydíját kapta meg. Írói, irodalomszervezői tevékenysége mellett jelentős közéleti szerepet is vállalt, Pécs város választási bizottságának az elmúlt ciklusokban elnöke volt. 1988-ban Paks, 1994-ben pedig Pécs választotta díszpolgárává.

Pákolitz István halála súlyos veszteség: egy szeretetre méltó embertől, igaz barátunktól, haláláig tevékeny munkatársunktól búcsúzunk.

BÚCSÚ PÁKOLITZ ISTVÁNTÓL

Megrendülten és fájdalommal búcsúzom Pákolitz Istvántól, a költőtől, a jelenkor napi munkájában egykor tizenkét esztendőn át részt vevő szerkesztőtől, a folyóirat szerkesztőségi munkatársától, a Magyar Írószövetség Dél-dunántúli Csoportjában három és fél évtizeden keresztül tisztséget viselő irodalmártól, megannyi díj és kitüntetés viselőjétől, akit élete utolsó éveiben az az alighanem példa nélkül álló megtiszteltetés ért, hogy mai magyar költőként egyszerre két város - egykori szülőhelye, Paks és az élete nagyobbik felének színteréül szolgáló Pécs - választotta díszpolgárának. Megrendülten és fájdalommal búcsúzom Pákolitz Istvántól, barátunktól és munkatársunktól, akitől, ha jól figyeltünk rá, nagyon egyszerű és talán éppen ezért nagyon nehezen utánozható vagy megélhető formákat és értékeket, viselkedést és magatartást lehetett tanulni: szerénységet, szorgalmat, nagyvonalúságot, önzetlenséget, humort, derűt, alázatot, figyelmet, az újonnan megjelenőre való állandó nyitottságot. Írói tehetségét, művészi energiát, ha erre volt szükség, élete minden percében, pályája minden jelentős fordulataiban alá tudta rendelni valami másnak, valaminek, amiről úgy vélte, pillanatnyilag fontosabb vagy kevésbé elhanyagolható, mint saját írói munkája: így lett könnyen megszerethető és nehezen összetéveszthető irodalmi egyéniség is: idővel éppen a lemondásai, a pillanatnyi áldozatai után, azok segítségével vagy azok árán hozta létre jellegzetes, majd kéttucatnyi önálló kötetbe foglalt irodalmi életművét, s ezekből a tapasztalatokból - megélt életéből - alkotta meg az apró mozzanatokból kiteljesedő, a kicsinyt, a hétköznapit, az egyszerűt megörökítő és emlékezetessé tévő, valamiképpen ezt az egyszerűt felmagasztaló költészetét, prózáját.

Megrendülten búcsúzom tőle, mert halála a szó legszorosabb értelmében váratlan volt, mint azoké a nagy öregeké, akik egy súlyos betegség árnyékában élnek, mindebből tágabb környezetük mégis alig érzelik valamit, mert életükben nincsen olyan nap, melyet ne munkával, valamilyen aktív tevékenységgel töltenének el. Ilyen ember volt ő is: április végén Brassóban járt, felolvasóköriúton képviselte városát, május első keddjén még közöttünk volt, és újfent, sokadszor is elnökekül választotta őt a dél-dunántúli írócsoport közgyűlése. Tevékeny, alkotó ember volt, akivel nem egészen egy hét múlva legújabb könyve bemutatóján

B ú c s ú z u n k

ülhettünk volna együtt, ha nem ilyen kegyetlen és furcsán kiszámíthatatlan a sors.

Fájdalommal búcsúzom tőle, mert azt tartom, hogy Pákolitz István mégiscsak több volt egyetlen költőnél és több volt egy szeretetreméltó embernél is. Hiánya azért fájó, mert jelenlétével mindig, mindenütt pótolni tudott jószerevel egy egész intézményt. Nem nagyon tudom elhinni, hogy ezután lehetséges ebben a városban irodalmi összeövetelt rendezni - mert már nem fog ott ülni a közönség első vagy második sorában; nem nagyon tudom elhinni, hogy lehet majd megnyitni kiállítást Pécssett - és ő már nem jár-kegel magányosan, hátratett kézzel a többiek között, nem nézegeti kíváncsian a képeket-szobrokat. Nehezen tudom elképzelni, hogy megszólalhat még a Jelenkor szerkesztőségének ajtaján kedd délelőttönként az a kis harangcsengő, mely az éppen az ajtón belépő érkezését jelzi - és a megérkező nem ő lesz, aki aztán majd véleményt, többnyire dicséretet mond egy-egy folyóiratszámról, egy-egy Jelenkor-könyvről, egy kéziratról, valamiről, amiről olvasott, hallott vagy látott. Gyakran csak röviden, félmondattal, szinte odavetve mondta el a véleményét, de biztosított a figyelméről, biztosított arról, hogy figyelt, figyelmeztetett rá, hogy vagyunk és mintha csak annyit mondott volna: "jól van, látom, mit csináltok, folytassátok, csináljátok, segíték nektek, ha kell, szóljatok, itt vagyok". Bölcs ember volt, aki nélkül a tegnap még egész ma már csonka, hiányos, elromlott valami. Ezeket a gesztusait - és ezt végtelen szomorúsággal, erős lelkiismeretfurdalással tudom csak mondani - bizonyára nem viszonzottuk kellőképpen. Szerénysége, önzetlensége, haragot nem ismerő természete halálában is annak a figyelemnek a fontosságára int, amit életében ő gyakorolt.

Megrendülten és fájdalommal búcsúzom Tőled, Pista bácsi, barátaid, munkatársaid, a pécsi írók nevében. Nyugodj, ahogy életedben tetted, nyugodj békében halálodban is.

Csuhai István

"Mikor levél csak itt-ott / mikor ritkán remeg csak / mikor befogózni / mikor nincs már mi tárgyba / nincs már mi gondolatba" - szólítja a vaksötétet egy ablakba, a város oldalában Csorba Győző valamikor, mondjuk úgy, mint a mesében, egyszer valamikor. És ez már így volt, így marad mindörökre. Így marad bennem is: a város, Pécs, és benne egymás mellett két költője, Csorba Győző és Pákolitz István.

És emlékeim is már, mintha ég és föld között, mint harangkötél - tudod ezt, Pista bácsi - verdesnek álom és valóság között. Mondhatom így, mert rég volt ez is, mégis mintha most történt volna. Állok szorongva első verseimmel, s csak Te voltál ott abban a nyárban, abban a városban, abban a szobában, akkor, régen. Érezted, értetted ezt Te is, mert meleghangú, közvetlen lényeddel, azon egy pillanatban megelőztek magyarázkodásom jövetelem céljáról. Ezért csak azt mondtad: "hagyd itt, elolvasom", és még azt, "a Gyurinak a fia vagy, ügye?"

Akkor már elkerültem Pécsről (akkor először), de megszűnt minden távolság szavaidtól, s fülemben csengtek apám szavai, ahogy köszönteni szokott Téged: "Szervusz, Pistikám!" - mert így mondta mindig, így hallom ma is.

Ezért szólíthatalak aztán már én is fiúi szeretettel Pista bácsinak. De egy nemzedékkel Nálad fiatalabb pályatársaim is mind ilyen természetes közvetlenséggel ott Pécsen, a Jelenkorban. Mert lényedtől idegen volt minden szerepjátszás. Rokonszenves természetességgel hajoltál mindenhez és mindenkihez.

Ugyanezzel a szemlélettel hajolt költészetében is afölé a világ fölé, amelyben otthonos volt. Mert lényéből sugárzott ez a hitelesség, amely névjegye költészetének. Hogy mit jelentett számára otthon lenni a világban? Ily természetességgel és ennél pontosabban ezt nem is lehet elmondani, csak ahogy ő szólt erről az otthonról, akkor, egyszer, régen a rádióban, karácsony előtt. Így mondta: "Az otthon a legfontosabb emberi kapcsolat. Amit mindenütt meg lehet teremteni. És nagyon-nagyon kell rá vigyázni."

Bizony, az életével és verseivel azonos példát hagyott ránk az egyszerűnek titulált, de egyre nehezebben vállalható köznapi helytálláshoz. S mindezt tette játékosan, artistikusan, humorral, szellemességgel. hisz ki tudna ennél közvetlenebb biztatást adni földi küszködéseinkhez, mit ő tette, mondván ezekkel a szavakkal: "Túljutottunk a dolgok nehezén, a többi gondosság és jóremény."

Kutatok emlékezimben, kétségek között. Lehet, hogy az a legfontosabb, amire nem emlékezünk

BÚCSÚZUNK

pontosan, lehet, hogy a legfontosabbra öntudatlanul emlékezünk. Talán így lehetett vele Ő is. Különös, mesehangzású születési helye itt, Pakson a Virágvölgy. És szólt emlékeiben egy eperfáról a gyermekkor udvarában, ahonnan el lehetett látni Kalocsáig, a kéttornyú templomra is. Meg ami odafért a világból.

Drága Pista bácsi ! Minden, ami odafért a világból, velünk marad, emlékezeted által megmaradsz emlékezetünkben. Ez lehet a halhatatlanság csodája.

Isten veled ! Búcsúzom tőled író társaid és a Magyar Írószövetség nevében is.

Pálinkás György

Csuhai István búcsúztatója május 23-án, a pécsi központi temetőben felállított ravatalnál, Pálinkás Györgyé egy nappal később, a paksi temetésen hangzott el.

Bertók László
PÁKOLITZ ISTVÁN ELMENT

Mint aki, mint az ajtórésen,
a nyitva hagyott pengeélen,
mint aki úgy megy el, hogy éppen,
mintha akkor is mintha készen.

Mint aki nincs mit, nem köszönget,
csak annak még, akinek mindet,
szervusztok, ennyit mond és elmegy,
ötmilliárd mindenből egynek.

Viszi a cekkert megpakolva,
mintha a saját anyja volna,
mintha csapatig versbe bújva
menne a sűrű csillagporba.

Mintha az egész úgy ahogy van,
nem akart volna lenni jobban,
hiába fogadkozott ifjan,
marad a világ megváltatlan.

Nézek utána, mintha messze,
mintha a háta hátam lenne,
mintha a mégis lépegetne
a síron át a végtelenbe.

Életrajzi adatok

1. 1919. szeptember 18-án született Pakson, hetedik gyerekként. Apja kömüvessegéd, majd harangozó és sekrestyés.
2. 1926-
1930. A paksi római katolikus elemi iskola tanulója.
3. 1931. Elvégzi a paksi "polgári fiúiskola" első osztályát.
4. 1931-
1937. A kalocsai jezsuita gimnázium tanulója. "Bögrésdiák". A hatodik osztályból ki-
marad, tanítóképzőbe iratkozik.
5. 1934. Megjelennek első versei a kalocsai gimnázium "Regnum" című intézeti újságjában.
6. 1937-
1942. A kalocsai érseki tanítóképző tanulója.
7. 1937. Megjelennek versei a kalocsai városi újságokban, a Kalocsai Néplapban és a Kalocsai Újságban.
8. 1942. Tanítói oklevelet kap. Kinevezik állami iskolai tanítónak a Pest megyei Maglódra. Behívják katonának, majd - decemberben - leszerelik.
9. 1943. Először jelenik meg verse országos lapban, az Új Időkben. (Címe: Egy utas lemaradt. / Nevét a szerkesztő "önkényesen" Pákaira "magyarosítja". Megnősül. Házasságából három gyermeke, két lánya és fia születik
10. 1944. januárjában ismét behívják katonának. Baján, az I. Folyamzár zászlóaljnál szolgál, majd tisztiiskolára "vezénylik".
11. 1945. márciusában, Linzben amerikai fogságba esik. Augusztusban gyalog indul haza Ausztriából. Szeptemberben Maglódról Madocsára költözik. A Paks-Cseresznyépusztai iskolában kezd tanítani. Lakóhelyéről kerékpárral jár a 21 km-re fekvő munkahelyére. Az egyik kerékpárút alkalmával egy részeg kormánybiztos fölpofozza. Mivel sérelmére "magasabb helyeken" jogorvoslatot nem kap, évekig "belső emig- rációba" vonul.
12. 1947. Pakson, abban az iskolában lesz tanító és segédkantort, ahová elemi iskolába járt. Egy év múlva, miután feleségét is oda helyezik, Paksra költözik a család.
13. 1949. Megjelennek versei - még Pákolicz István néven - a szegedi Tiszatájban.
14. 1952. Megjelennek versei az Új Hangban. Magyar-történelem szakos szaktanítói diplomát szerez a Pécsi Pedagógiai Főiskolán.
15. 1953. Megjelennek versei a Csillagban és a pécsi Dunántúlban.
16. 1954. Megjelenik a Szépirodalmi Kiadónál a Három költő című kötet, amely Pákolitz István versei mellett Boda István és Petrováczy István verseit tartalmazza. harminchárom verse van benne. Népművelési előadó lesz a Paksi Járási Tanácson.

Életrajzi adatok

17. 1955. májusában Pécsre költözik családjával. A Baranya megyei Tanács Művelődésügyi osztályán dolgozik művészeti előadóként.
18. 1958. Megjelenik Szüret című első önálló verseskötete a Magvető Kiadónál. A Pécsi Nemzeti Színház megbízásából lefordítja Friedrich Schiller: Stuart Mária című drámáját. A művet az 1958-as pécsi bemutató után több vidéki színház (Szeged, Kecskemét, Miskolc, Debrecen) játssza 1959-1961-ben.
19. 1959. Írószövetségi kiküldetéssel a Német Demokratikus Köztársaságba utazik. Ezt követően, delegáció tagjaként, illetve tanulmányúton két ízben járt az NDK-ban és Jugoszláviában, egyszer Lengyelországban, Romániában és a Szovjetunióban. Turistaként 1973-ban Lengyelországba, majd Olaszországba, Görögországba, Törökországba, Ausztriába, Finnországba, az NDK-ba, Romániába és a Szovjetunióba jutott el. Úti élményeit versekben örökítette meg. Megjelenik az Európa Kiadónál drámafordítása: Friedrich Schiller: Stuart Mária című kötete.

A Magyar Írók Szövetsége tagjelöltje lesz, s az írószövetség pécsi csoportjának megbízott titkára.
20. 1961. Megjelenik első gyerekverskötete, az Altató, Pécssett, a Jelenkor kiadásában. A Magyar Írók Szövetsége tagja. A Magyar Írók Szövetsége Pécsi Csoportjának választott titkára. Ezt a funkciót három cikluson keresztül, 1976-ig betölti.
21. 1962. Megjelenik Fény és árnyék című verseskötete.
22. 1963. Újabb verseskötete jelenik meg, címe Esti dal.
A József Attila-díj harmadik fokozatával tüntetik ki.
A Magyar Írók Szövetsége választmányának tagjává választják. 1973-ig választmányi tag.
23. 1965. Megjelenik Messzenéző című verseskötete.
24. 1967. Magyar szakos tanári oklevelet szerez az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán.
25. 1968. Megjelenik Igazságos Mátyás című könyve, amelyben a Mátyás királyról szóló mondákat "dolgozta fel" az ifjúság számára.
Főállásban a Jelenkor szerkesztője lesz.
Szívinfarktussal kórházba kerül. Ezt követően, s főként harmadik infarktusa (1975) után, állandó orvosi felügyelet mellett is gyakorta beteg.
26. 1969. Újabb verseskötete Ami lehet címmel jelenik meg.
27. 1971. Megjelenik Jel című válogatott versgyűjteménye.
28. 1972. Megjelenik Pitypang című újabb gyerekverskötete. "Szocialista Kultúráért" kitüntetést kap.
29. 1973. Megjelenik Zöldarany című verseskötete.
30. 1974. Megjelenik Koronák című verseskötete. Munkásságáért SZOT-díjjal jutalmazták.

Életrajzi adatok

31. 1976. A Magyar Írók Szövetsége Dél-dunántúli Csoportjának elnöke.
32. 1978. Megjelenik Vargabetük című verseskötete.
33. 1979. Hatvanadik születésnapján a Munka Érdemrend arany fokozata kitüntetésben részesítik. Megjelenik Kinálgató című gyerekeskönyve.
34. 1980. Megjelenik Bögrésdiások című önéletrajzi ihletésű prózakötete, amely a Confiteor és a Bögrésdiások című kisregényeit tartalmazza. December 31-én nyugdíjba megy. A Jelenkor szerkesztőbizottságának továbbra is tagja marad.
35. 1981. Megjelenik Kikerics című verseskötete.
A Baranya megyei Tanács Janus Pannonius Művészeti Díjával tüntetik ki.
36. 1982. Baranya megye Janus Pannonius Díjat adományozott neki.
37. 1984. Megjelenik Bagolytrombita című gyermekverskötete.
Pécs megyei Város Tanácsa "Pro Urbe Pécs" kitüntetéssel jutalmazza.
38. 1987. Megjelent a Tűzbenéző c. kötet.
39. 1988. Elsőkét kapta meg szülővárosában, Pakson a DISZPOLGÁR-i címet.
Aranytollal tüntették ki.
40. 1989. Megjelent a Mandulavirág c. kötet.
41. 1993. Megjelent a Megváltatlan c. kötet.
A Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztjével tüntették ki irodalmi munkásságáért.
42. 1996. Felolvasó körútja Brassóban.
Május 14-én Pécsen meghalt.
Halála után néhány nappal jelent meg posztumusz kötetje Pepitafüzetemből címmel.

Megjelent: Pákolitz István bibliográfia 1986. Összeállította: Bertók László

Paks Város Tanácsa

miután számbavette mindazokat a személyeket, akik legjobb ludásukkal, munkalehetségtényükkel, politikai és társadalmi lénykedésükkel Paks város és lakossága érdekében kiemelkedő munkásságot fejtettek ki,

Paks Város
Diszpolgára
címet adományozza

részére

a tanács 1/1983. (IX.22) számú rendelete alapján. Diszpolgárává választása alkalmából ezen oklevéllel juttatjuk kifejezésre Paks város köszönetét és nagyrabecsülését.

Paks

szám: _____

Ország: Magyarország
 Region: ÉC
 Egyházmegye: ÉC
 Dioecesis: ÉC
 Megye: Pécs
 Cantatus: Pécs
 Párhuzam: Pécs
 Parochia: Pécs
 A bejegyzés éve: 1992-20
 Az... kintet... lap. Szám. 133
 tomasz pag. Num. or.

Keresztlevél
 Instrumentum de baptismo

A születés helye, éve, havi, napja Locus, annus, mensis, dies natiuitatis	<u>Pécs, 1919. szept. 18</u>
A keresztelés éve, havi, napja Annus, mensis, dies collati baptismi	<u>1919 szept. 20</u>
A keresztes neve nomen	<u>Jacobi</u>
A keresztes neme sexus	fi masc.
A keresztes nemje genus	fi
A keresztes nemje genus	nő femina
A keresztes teljes neve, vallása, foglalkozása nomen, religio, coeditio	<u>Pákolitz György K. Kózműködő</u>
A keresztes születésének helye és ideje locus et tempus natiuitatis	
A keresztes lakóhelye domicilium	<u>Pécs - Vörögy u. 8</u>
A keresztes teljes neve, vallása, foglalkozása Nomen Patrimonium, nomen religio, coeditio	<u>Krómer Ferenc K. Rényi Eszter K.</u>
A keresztes pap neve és hivatala Nomen et officium baptizantis	<u>Tóth Antal káplán</u>
Feljegyzések Adnotationes	<u>Megkeresztelés: Pécs, 1952. máj 15</u>

Alulírott bizonyítom, hogy ez a kivonat a fentcsozott párhuzam Keresztlevél Anyakönyvtárából való másolat.
 Infra scriptus testis hanc omnia in Libro Baptistorum parochiae rom. cath. supradictae legit et genui.

Kelt: Pécs 1992. évi aug.
 Datum

szóvornó.

A MAGYAR ÍRÓK SZÖVETSÉGE

Dél-dunántúli Csoportja és a
MŰVÉSZETEK HÁZA
tisztelettel meghívja a

PÁKOLITZ ISTVÁN

70. születésnapja alkalmából
rendezendő irodalmi este

1989. szeptember 18-án este 6 órára
a Művészetek Háza nagytermébe
(Pécs, Széchenyi tér 7-8.)

Bevezetőt mond: dr. Bécsy Tamás
irodalomtörténész,
egyetemi tanár

Közreműködnek:
Sőlyos
Kosztá Gabriella és Újváry Zoltán,
a Pécsi Nemzeti Színház művészei
és Bánky József zongoraművész

Az én, nem tudom,
mikorra tervezed a jel-
zet találkozt. (Rendek).
Te ezt a megoldást választ
történelmi: tudom könyvet és me-
gívt kéred, Pécs elnöknek és
Kosztá Gabriella és Újváry Zoltán

P a k s v á r o s e l s ő d í s z p o l g á r a

Az oklevélben üresen hagyott helyre első ízben Pákolitz István paksi születésű József Attila és SZOT-díjas költő nevét írták, s adták át kitüntetését az április 24-i kibővített ünnepi tanácsülésen.

Pákolitz István Pakson született 1919. szeptember 18-án, hetedik gyereként. Apja kőműves, majd harangozó és sekrestyés volt.

A jótanuló gyereket az elemi elvégzése után a kalocsai jezsuita gimnáziumba írták. Kalocsán szerzett tanítói oklevelet is. Maglódon, Cseresznyépusztán és Pakson tanított. 1955. óta Pécsen él, ahol a dél-dunántúli kulturális élet egyik irányítója lett előbb művészeti előadóként, később mint az Írószövetség pécsi csoportjának titkára, majd elnöke. 1968-tól a Jelenkor szerkesztője.

Korai írásai Kalocsán jelentek meg az intézet és a városka lapjaiban, 1943-tól országos lapok is közlik (Új Idők, Tisza táj, Új Hang, Csillag...)

Eddig 15 önálló kötete jelent meg, a legelső 1958-ban Szüret címmel.

Munkásságát több kitüntetéssel ismerték el: 1963-ban József Attila-díjat, 1974-ben SZOT-díjat, hatvanadik születésnapján pedig a Munka Érdemrend arany fokozatát kapta. Három éve birtokosa a PRO URBE PÉCS kitüntetésnek.

Felesége Pipellán Gabriella óvónő. Három gyermekük van. A legidősebb - Pécsi Gabriella - szintén költő.

Néhány hete Pécsen járva meglátogattam Pista bácsit, s mint mindig, akkor is Paksról meg az ismerősökről kezdtük a beszélgetést. Dolgozószobájában minden Paksra emlékeztet: apja százéves mesterlevele, édesanyja szőnyegbe szőtt képe, a díszpolgári oklevél, a paksi címer, a monográfia, Bence Barna tanár festménye. Írásait, városunk iránti érzelmeit, kötődéseit ismerve nem lepett meg nagyon. Nem alkalmi ez a kapcsolat. Gyakran hívjuk és látjuk vendégül író-olvasó találkozáson a könyvtárban és az iskolákban, de ide köti őt a szülők sírja, a Pakson élő testvér és a barátok is, nemcsak az emlékek.

HÁ: Remélte-e, várta-e Pista bácsi, hogy az országos elismerések után szülővárosa is kitünteti ?

PI: 1984-ben megkaptam Pécsen a Pro Urbe díjat. Nagy öröm volt, mégis akkor gondoltam először arra, hogy egyszer talán majd Pakson is gondolnak rám. Arra azonban, hogy a díszpolgári címet elsőként kapom meg, valóban nem gondoltam.

HÁ: ??

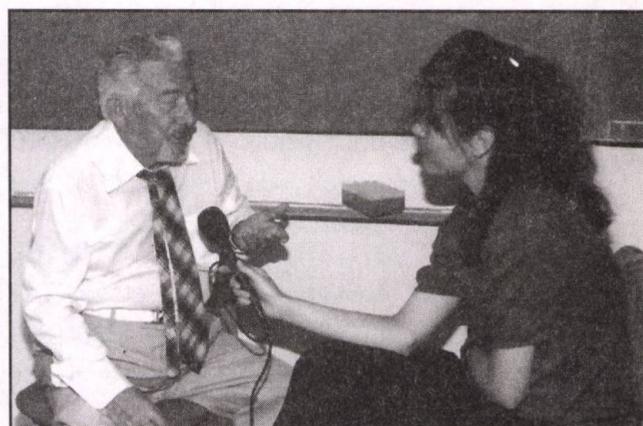
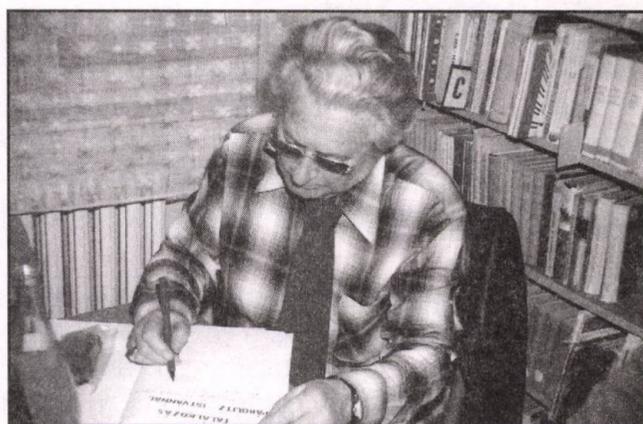
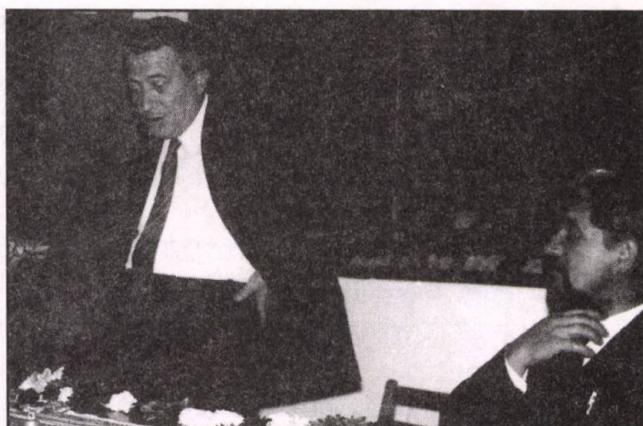
PI: Azt hittem, hogy az ilyen lüktető, gyorsan fejlődő iparosodó városban nem figyelnek túlságosan az irodalomra. Így aztán, hogy az ellenkezője igaz, örömöm többszörös volt: boldogan fogadtam a kitüntetést, s nagyon örültem annak, hogy nemcsak a hasznos, a gazdaságos, hanem a művészet is érték maradt Pakson. A város vezetőitől megtudtam, hogy tanácsstagokkal, aktívakkal, sok paksival beszéltek a díszpolgári cím odaítélése előtt, s ellenszavazat nélkül kaphattam meg. Hát ha valami, ez igazán boldoggá tesz.

HÁ: Tudják-e már a költőtársak, a pécsi barátok ?

PI: Véletlenül. A Magyar Írók Szövetsége Tájékoztatójának 2. soros híradásából. A paksi újságról talán nem is tudnak, a Tolna megyei Népújság cikkének szövegében elrejtett félmondat pedig nem jut el hozzájuk. Mivel számomra ez a kitüntetés óriási dolog, azt hittem, másoknak is, s talán lesz valami sajtóvisszhangja.

HÁ: Hát lesz. Akik a legnagyobb szeretettel és figyelemmel kísérik életét, műveit, a paksiak újságunkból megtudhatnak valamit vagy valamivel többet Pákolitz Istvánról, aki nem mondott többet a kitüntetés adományozásakor kelt érzelmeiről és gondolatairól annál, amit április 24-én mindannyiúnk előtt elmondott:

Paks város első díszpolgára

P a k s v á r o s e l s ő d í s z p o l g á r a

Tisztelt Ünnepi Tanácsulás ! Kedves Barátaim ! Példamutató Szorgalmas Földieim !

Szívbéli szeretettel köszöntöm Paks város Tanácsát, szülőföldem régi és új lakóit a magyar nemzeti zászló elnyerésének szép ünnepén.

Értelmes célért való derekas összefogás, a közös munka megérdemelt jutalma ez a lobogó és az adomány, szép gesztusa a szorgalmas tevés-vevésre mindenkor odafigyelő Hazafias Népfront Országos Tanácsának. Ebben az ünnepi órában elfogódott szívvel mondok hálás köszönetet szülőföldem szeretetéért, megbecsüléséért, hogy kitüntetett Paks város Díszpolgára címevel.

Külön boldog örömöm, hogy e nagyon szép és megtisztelő elismerést itt vehettem át a hajdani Kishegyen, mert szememben, szívemben a paksi Kishegy nemcsak egy dűlőnév a sok közül, de magasztos jelkép is, a kétkeziek Szenthegye, Forrásvidéke az ősök iparkodásának, a jelenformáló és jövőbe tekintő kortársak szorgalmának, a felelős, dolgos utódok reményteli bizakodásának és munkálkodásának.

Ezt az elkötelezett munkálódást láttam, éltem a szülői házban és a szomszédságban, a rokonok, ismerősök, barátok, munkatársak és tanítványok körében.

A fáradságos, de jó szívvel végzett munka alkotó örömét, az értelmes, jóra való emberi tevékenység tisztességét, a gazdag-szegények bízó reménységét vittem magammal tarisznyámban útravaló pogácsaként, és ráadásul a hűség iratlan parancsát a távolból is szüntelen hazafigyelést, a krónikási tisztességet, a tartozást, a gyerekkor és az ifjúság egyszervoltholnemvolttalánigazsemvolt torokszorító gyönyörűségét, az öreg-harang vissza-visszahívó kongását.

Első tanítóm, a boldog emlékű Geyer Józsi bácsi a nagy táblára írta a puritán életprogramot:

"Kis állat a hangya,
De nagy a szorgalma,
Szorgalmas méh is,
Ilyen leszek én is."

Ezzel indultam nem meghódítani, nem is megváltani a világot, de ahogy képességemből tellett és telik, szolgálni azt a kisebb-nagyobb közösséget, melyben élnem és munkálódnom adatott, mert ha világ-rajövetelünk és távozásunk felől nem kérdeznak meg bennünket, egyetlen tennivalónk marad, értelmesen - hasznos munkálódással kitölteni arasznyira szabott emberi létünket.

Ami részt ebből vállalhattam az iskolában és a közművelődésben, folyóirat-szerkesztési tevékenységemben és költői munkásságomban, az mindenekelőtt azoknak tisztelete és megbecsülése, akik értéket hoznak létre, akik megőrzik és gyarapítják a közösség hasznára a kézzelfogható és szellemi javakat.

Így pörlekedtem szóban és írásban a humánus becsületes jussáért, azért, hogy ne lehessen úrrá az ostoba gőg, a lelket, testet megtipró erőszak, a becstelenség, az érdemtelen kihaénnem akarnokság.

Erőmtől telhetően továbbra is érvényt kívánok szerezni a bujdosásra kényszerült szeretetnek, a nélkülözhetetlen felebaráti megbecsülésnek, az előlegezett bizalomnak, az emberségünkhöz méltó békességnek és boldogulásnak.

A megbecsülő kitüntetés semmiképpen sem jelentheti a babéron nyugvást, kinek-kinek maga őrhelyén kell megtennie, amit megtehet szülőföldünk Paks város biztatóan szép, jelenéért, jövőbeni nagy lehetőségéért, pátriánkért és magyar hazánkért.

"A tennivaló oly temérdek,
Elegendő sem lesz az élet,
De szándékaink tettreváltva
Nem élünk, s nem élünk hiába."

Elhangzott 1987. április 24-én az ünnepi tanácsülésen és megjelent a Paksi Mozaik 10. sz-ban. 1987.

- részletek -

- 1919-ben születted, ugye ?

- Nagyon régen születtem... Szeptemberben, a Szűz havában. Ha erre lehet valamit adni, ez determináló is. Ebből nem kívánok ügyet csinálni, de van innen valami a mélabúmból. Hetedik gyermek voltam, vakarcsnak neveztek. Ez volt a szokás. Ez teljes tudattal élt bennem, s az is, hogy hajlamos vagyok a melankóliára. Magam is tetten értem magamat. szinte előre megírva és megérezve azt a szomorúságot, hogy "mi végre vagyunk a világon?"... El kell pusztulni. De ez az, ami izgalmassá teszi az életet. Mint egyednek, egyszer élőnek, jogom van a szomorúsághoz. Az embert nem kérdezik meg, hogy mikor akar születni, és kérdés nélkül szólítják el. Ami közéje esik, arasznyi lét, addig valami hasznosat végez.

- A szüleid mivel foglalkoztak ?

- Apám harangozó volt és kőművessegéd... Valamikor az egyiket mertem csak mondani, mert gyanúsnak tűnt. Nem is volt alaptalan a gyanú. Engem papnak szántak. A családban az volt a szállóige, hogy nálunk sokkal szegényebbek is vannak. Ez a legbölcsebb filozófia volt a földes konyhában. - "Feljebb kell jutni. Legyen úr, ha lehet. Az apja harangozó, mi legyen a gyerekből ? Pap..." - Papnak ingyen is lehetett tanulni. Apán a K. u. K. hadseregben vöröskeresztes helyen teljesített szolgálatot. Nagyon intelligens volt, de nem kulturált. Honnét is lett volna ? Az anyám pedig írástudatlan volt. Apán a harangozás mellett építőmunkát is vállalt. Kriptaboltozást, kapufélfa-készítést... Engem eltiltottak a szolgálai munkától. A templomot nem takaríthattam, mert azt végezték felőlem, hogy úr leszek. A technikai dolgokhoz ma sincs semmi érzékem. Ma már ildomtalannak tartom, hogy nem tudom megcsinálni a villanykapcsolót, mivel nem lehet pöffesz-kedni a szellemi kizárólagossággal. Hazuról a művészetek irányában nem sok indítást kaptam... Egyszer regényt olvastam az ablakpárkányon... Rajtakaptak, s ahogy ismételtettem, hogy "regény...regény" úgy hatott a szó, mint a naplopás...

- Milyen utcában születted ? Mi volt az utca neve ?

- A Virág utcában születtem és a Hunyadi utcában laktunk, öröklés, költözködés, mifene.

- A Dunát lehetett onnan látni ?

- Az eperfáról lehetett. Onnan a kalocsai kéttornyú templomot is lehetett látni tiszta időben. Meg ami odafért a világból. Nem sok, de valami. Annyi, hogy a vágyat fölébressze...

- Az iskoláidat nagyobb részt Kalocsán végezted, ha jól tudom...?

- Kalocsán... A jezsuiták gimnáziumába jártam, majd a képzőbe... Bögrés diák voltam. Az apám fizetése hatvanöt pengő volt, a kollégiumi ellátás pedig nyolcvan pengő. Így lehetetlenné vált ez az út... De a magasabb rendű papok, kanonokok vállaltak szegény diákokat. Az esti csavargás kiküszöbölésére délben elvittük a vacsorára valót is. A polgári családok is fogadtak kosztos diákokat, főleg, ha a gyermekük odajárt a gimnáziumba. Ez a sokféle járás feszélyezett... Bár úgy tudtuk akkor, hogy "az Isten a szegények részét a gazdagoknál tette le" Így jogosnak éreztük a mászkálást. Néha aztán összetévesztettem a napokat és a cseléd az ajtóban kiröhögött. Tizenegy évig éltem így, képzős koromban is. Akkor már instruáltam... Volt úgy, hogy pénteken nem akadt hely... Ugye, papi város, böjti koszt... Mi a fenét főzzenek? Megtanultam a koplalást is.

- Hány helyen étkeztél? Vissza tudsz emlékezni a családokra, arcokra?

- Kosztoltam plébánosnál és zsidó földbirtokosnál hétfőn... Kedden egy törvényszéki bírónál. Szerdán egy malomtulajdonosnál. Ez a hely tíz évig tartott. A földbirtokosnál hét évig ettem. Csütörtökön egy ügyvédnél... Pénteken, ha volt helyem, egy özvegy parasztasszonynál. Istentelenül jó bablevest tudott főzni. Tóth Julcsa néni... Szombaton, éveken át az egyik kedves tanáromnál, vasárnap pedig a kórház főorvosánál. Ellenszolgáltatás csak annyi volt, hogy elvárták, tisztességes bizonyítványa legyen az embernek. Akinek nem sikerült ilyen bögrés megoldást találni, az abbahagyhatta a tanulást. Nagyon sok tehetséges ember elveszett. Akkoriban a gazdagabb parasztok papi pályára, esetleg ügyvédnek vagy tanítónak szánták a gyermeküket. A lányok legfeljebb a négy polgáriig jutottak el. A gimnáziumban aztán volt egy újság, a "Regnum". Nyomdában előállított újság. Az alsósoknak "Kis Regnum", a felsősöknek "Nagy Regnum". Ide lehetett irkafirkálni ájtatosságtól dülöngélő versezeteket.

- Pap mégsem lett belőled... Mikor végeztél?

BERTHA BULCSU: Interjú Pákolitz Istvánnal

- Skrupulózus természet vagyok. Nem vállaltam a papi pályát, amire talán predesztinálva voltam. Visszatartott a félelem és a matematika. Tanítóképzős lettem. Kalocsán végeztem 1942-ben. 1942. őszén már tanítottam. Maglódon, ahol az iskola ablakából arra a házra láttam, ahol Hruz Máriának, az evangélikus pap cselédjének mérte a húst Petrovics István. Nagyon silány körülmények között éltem. Megvolt már a jelölt... A józanabbak persze óvtak a nősüléstől, de ez, ahogy ma is, akkor is reménytelen ügy volt. A lány óvónő volt Madocsán. 1943-ban házasodtuk össze. Madocsáról jártam Maglódra. Hajóval, vonattal, plusz öt kilométer gyalog... Akkor jelent meg az első versem országos folyóiratban, az "Új Idők"-ben. Herczeg Ferenc szerkesztette. Nagy élmény volt Ady Endre. Az egyik tanárom így beszélt róla: "Tudják, ez az Ady Endre olyan, mint amikor a parasztember a taknyát kivágja..." Ekkor néztem utána, hogy mi is a költő, író. A társadalmi vonatkozás és a megengedett lázadás akkoriban a szegények sajnálatában nyilvánult meg. Én belső világban éltem. A háború kellős közepén a felek összebékülését vártam. Ma is van ilyen nosztalgiám...

- Mondhatnál még valamit Paksról...

- 1945-ben hazaköltöztem Paksra. Cseresznyépusztán tanítottam. Az inflációs időben babért, krumpliért. Akkor kacsaneveléssel is foglalkoztunk, hogy megéljünk valahogyan. Egyik funkcióm volt a kacsátelek beszerzése. Fekete nadály, csalán. Naponta kerékpároztam hazafelé a kacsák élelmét is. Jól megtömtem egy zsákot. 1946. májusában aztán, ahogy hazafelé kerékpároztam, politikai sérelem ért. Egyéni sérelem, ami hat évi visszahúzódnást eredményezett. Szembejött két lovas. Egyik egyenruhában, a másik civilben. A két lovas között elmentem biciklivel. Köszöntem is nekik, ahogy ez falun szokás. Rám kiáltottak: "Hová-hová kiskomám?" - "Kiskoma ám az öreganyja" - kiáltottam vissza, mivel az ilyen "kiskomázások" nem túlságosan tetszettek. Igazoltattak, az egyik elővette a revolverét. A ló farkához akartak kötni. Őt pofont kaptam. Az egyik a kitelepítési kormánybiztos volt. Dunakömlődről akkor telepítették ki a svábokat. Az eredmény világos. Általánosítottam. Ha egy magyar tanító 1946-ban ennyit ér, akkor én ebben az egész ügyben nem vehetek részt... Jogorvoslatot kértem, de az elsikkadt. A két lovas olyan embertípus volt, amit én nem tudtam hová tegyek... Egyéni túlkapas volt, de én általánosítottam. Azt mondtam, ha ez a demokrácia, akkor egye meg a fenét! Paksra tanítottam 1954-ig. 1955-ben kerültem Pécsre.

- Mondj valamit az írói munkádról, hitvallásodról?

- Szabó Lőrinc szerint a költő hasznos akarát. Nem napi igyekezett... Aki olvassa a verset, több legyen. A próféta-ság meghaladott dolog, de ma is figyelmeztet az író. Állandóan felszínen tartja azt a problémát, hogy a világot meg lehet menteni. A hivatásnak ez a legizgalmasabb része. Kűszködés a mindig jobbra, emberibbre. Ez utóbbit háttérbe szorítottanak látom. Fájdalom, világviszonylatban. Az írás tiltakozás is az elmúlás ellen. Dokumentum, hogy itt voltam, mint a szikla. Vagy padba faragás, gyermeknemzés. Az írás nem önmagáért való, hanem mindenképpen hatni akaró, tehát társadalmi, közösségi munka, számomra elsősorban érzelmi telítettségű. Ezzel persze semmiképpen sem akarom lebecsülni a vers intellektuális indítékát, a jó versben ez a kettő együtt van jelen, illetve a költői alkattól függően kerül valamelyik túlsúlyba. Az a dolgunk, hogy értelmes étellel, szép munkával töltsük ki az arasznyi létet. Minden emberi gesztus, minden jó szívvel végzett munka ilyen cselekvés, egyúttal gyönyörű lázadás is - múlás, a halál, a pusztulás és a pusztítás ellen. Valamiféle jel. A művészet, az írás is ilyen gesztus, de nem kell misztifikálni. Az is szépet művel - de még mennyire! -, aki az esztergapadnál fémet munkál, aki búzát vet, gyógyít, tanít. Csak jól csinálja! A művészi munka nem több vagy különb az egyéb hasznos, jó, emberi tevékenységnél, de más természetű. És éppen ezért - eredendően több, nagyobb tehetség kell hozzá, mint más szakmához, melyeknél - a rátermettségen túl - mindenekeelőtt a megtanulható szakmai tudás a fontos. Verseimben a problematikus, a kiélezett emberi helyzeteket, magatartást, a küzdelmet, a folytonos jobbra törés igényét, ennek megközelítését akarom megfogalmazni. Úgy, hogy másokban is rezonáljon, váltson ki másban is valamilyen indítékot a vers, esztétikai örömet erkölcsi ítélkedést, beleegyezést vagy elvetést, igenlést, vagy nemtetszést, valamit nyújtson, amiért érdemes volt megírni...

/Bertha Bulcsu: Meztelen a király. Tizenöt portré. Bp. 1972. 65-78./

Megjelent még: Pákolitz István bibliográfia 1986. Összeáll.: Bertók László

Dunántúli Napló 1996. május

Pákolitz István hagyatékából

Postavölgyi induló

(Takács Jóskáéknak, szeretettel)

A nyugalom gyémántgyöngye
ragyog kint a Postavölgyben;
a nagyváros nem békéltet,
itt találok menedéket
sejehujahó.

Ha van kedvem, kapálgatok,
ha tűz a nap, alábbhagyok;
leballagok a pincébe,
gyöngybort töltök az iccébe
sejehujahó.

Jóbarát jön télben-nyárban:
nyurgaponty a rézbográcsban;
a halászlé hagyományos,
csúszik rá a muskotályos
hejehujahó.

A csillagos egek alatt
idézzük a régmúltakat;
míg a nóta körbejárja,
könnycsepp csöppen a pohárba
sejehujahó.

Én Istenem, arra kérlek,
ajándékozz még pár évet;
ifjú szívet öreg testbe,
hadd szálljon a dal repesve
sejehujahó.

A vers kéziratát Bertók Lászlótól kaptuk. A barát és költőtárs szíves közlése a vers keletkezéséről:

"... Pista temetésekor, a paksi sír mellett adta át nekem az ide mellékelt verset Takács József, aki Pistának Pakstól kezdve a pécsi Postavölgyig nagyon közeli barátja volt. (...) Takács az idei nevenapján, márc. 19-én kapta a verset Pistától, postavölgyi pincéjében, ahol a költő-barát gyakori vendég volt. Szerinte ez Pákolitz legutolsó vagy egyik legutolsó verse, ami különösen az utolsó versszakból nézve hihetőnek látszik. A vers ...vidám-szomorú hangulatú, már a ritmusával szinte zenét fakasztó "bordal", ami elég ritkaság mostanában, amellet pécsi vonatkozású, nem hiszem, hogy a Postavölgyről verset írt volna bárki más... Pista szignója a vers alján ott van..."

K ö s z ö n t ő k , m é l t a t á s o k

1994. A 75 éves Pákolitz István köszöntése

Mindig vitatkoztam vele - jelenléte nélkül -, ha egy-egy kötete megjelent. Vagyis: izgatott. Emlékezetes Nocturno című verse külön is, akkor jöttem rá, ez a költő búcsúvezető "szentemberek", énekmondók profán követője, aki egy sajtósági bibliai és liturgikus nyelvészlet birtokában közelíti meg a leginkább megközelíthetlent. Az irracionális számára a művészi nyelv merész hajlítgatásain túl a teljes valóság állandó kihívása, s főleg az utóbbi években olyasféle azonosulásokról tett bizonyosságot, amelyek főleg bibliai képekhez, személyekhez kötődnek.

A deákos műveltségű poéta fölemeli a történeteket és megkeresi legendás hátterüket. Végül nem eseményeket, hanem élethelyzeteket rögzít olykor fanyar, máskor pedig legközvetlenebb hangon. Beleélései nem vonhatók kétségbe, folyton keres. Hivatása izgalmas feladatait a gyerekkorból megörökölt három angyal sugallja, akik apokrif imádság-énekekből lépnek elő. Archaizálásai különösen izgalmasak, s mint középkori freskók tört színekkel vonják magukra a figyelmet. Nem megkopottság ez, hanem a szakrális tekintélyének ismételt felmutatása, amely e századvégen egyre inkább háttérbe szorul.

Időnként valóban szentélyből szól. Az ünnep- s liturgia-élmények szubjektív "kommentálásai" egyúttal lélekállapotáról tett vallomások, miközben csendes hangú harmóniumon kíséri "maga szerzte" dallamait. Nem papol, nem prédikál. Énekel. Megérteti, ami belül zajlik, arról csupán jelzéseket adhatunk, hogy a szavak szuverén világán túl kezdődik a végtelen csillag-mező. S zárandok-idő az élet, amelyben tévelyeghetünk, bolyonghatunk, de végül megtaláljuk az egyetlen Templomot.

Levelét máig őrzöm. Akkor jelentkezett az Új Embernél. Jó pár éve közöljük verseit.

Háromszor huszonöt esztendőnt mondhat magáénak - bizonyára sok vergődéssel, tépelődéssel, gyötrellemmel, melyekről sohasem beszélt...

Rejtett gyöngyeit így hozza felszínre a mélyvíz. Kívánjuk, legyen még sokáig hajósa.

T.S.

PÁKOLITZ ISTVÁN:

MEGÁTALKODOTT

Szerteszertint susmogják
hogy sose térsz vissza.

Mit se adok
a locsifecsi szóbeszédre.

Nem leszek magamhoz
méltatlan és érdemtelen;
nem mondok le rólad,
nem nyugodhatok bele
a meg-megkísértő,
reménytelen magánosságba.

Visszakövetellek mindétig:
megátalkodott hűséggel
hazaimádkozlak.

Dunántúli Napló, 1987. október 10. Szombat

PÁKOLITZ ISTVÁN ÍRÓI MŰHELYÉBEN

Pákolitz István műveinek bibliográfiáját a nyer elején vehettük kézbe Bertók László összeállításában. Egy másik hír: Paks, a szülőváros, díszpolgárává választotta Pákolitz Istvánt. És a harmadik: megjelenés előtt áll Tűzbenéző című kötete a Magvetőnél, az 1981-85. közötti évek verseivel.

A bibliográfia 11 verseskötetet, öt gyermekkönyvet és egy önéletrajzi ihletésű kisregényt sorol fel. Sok-e ez, vagy kevés 50 esztendő termésének, kérde magától is a költő, aki mindig kénytelen volt polgári foglalkozást űzni, s úgy kellett időt lopnia az írásra.

Pákolitz István a megbecsülés jelének tartja a Pécs Városi Könyvtár által kiadott bibliográfiát és nem különben szívet melengetőnek a paksi díszpolgárságot. A munkáiban megjelenő település, a paksi emberek élete - ez az, amit a város honorálni óhajtott a díszpolgársággal.

Vajon mit jelent ma a város Pákolitz Istvánnak, amit 32 éve hagyott oda, hogy a pécsi irodalom közegében dolgozhasson, s amely város Duna menti kikötőből a magyar atomerőmű színhelyévé változott - erről így beszél a költő:

- Ha nincs atom, akkor nincs város sem. Persze, kettős a viszonyom a szülőhelyemhez, hiszen az új település lélekszámban és a lakosság összetételében is nagyon megváltozott. Előnyére, ha a gyönyörű művelődési házra gondolok, a sok új lakásra, a Dunára szaladó utcák rekonstrukciójára... Rendkívül jó érzés mindezt látni. Bizonyos dolgokat nem lelek a helyén, de ezekért nem is kár. megmaradt azonban a templom-bazár egyedülálló üzletsora, a volt Erzsébet Szálló, az a környék, ahol egész gyermekkorom lezajlott.

- Ahol a díszpolgári címet átvehettem, a művelődési ház is régi emlékeket idéz: ez volt a Kishegy dűlő, s erre jártunk apámmal, a harangozóval, hogy összeszedjük búzajárandóságunkat, az évi kenyerünket. Nekem jelkép a Kishegy: maga a kapcsolat az őslakos paksiak élete és a mostaniaké között.

Könyvtervei is ide kötődnek, a Duna-parti városhoz. Nincs még végleges címe (talán Indultak még) a novellák, visszaemlékezések azon fűzérének, amely négy diáktárs, négy barát életútját kíséri végig 1938-tól az 1960-as évekig.

- Szarka Pista bácsi kocsmája előtt volt egy pad, négyünk tanyája. Itt beszélgetünk mindig. ketten már halottak, mind a ketten pedagógusok voltak. Főleg egyikük, dr. Varsányi László sorsa foglalkoztat, aki itt tanított a Pedfőn és fájdalmasan korán távozott az élők sorából. Ha valaki a gyermekkorától a haláláig barátjának tud valakit, akkor felelősnek érzi magát a sorsa alakulásáért... Elkészültem ezzel a munkával, kiadót kellene találnom hozzá.

A többi tervről megtudjuk, hogy együtt van 50 év verstermésének bő válogatása, Gyümölcsoltó címmel. És egy többműfajú antológia, melynek a Mandulavirág címet adta a költő. Pécshez, Baranyához kötődő írások alkotják, így a Janusról szóló versek és a róla írott hangjáték. Továbbá két elbeszélő költemény: az egyik a Busófarsang címen a mohácsi népszokást eleveníti fel, a Csertető pedig az éppen ötven éve lezajlott bányászstrájkunk állít emléket. És ott lapul a fiókban még egy versciklus, mely itt született Pécsen, Felsőgyűlésben, Pákolitz István kertjében, a maga ültette gyümölcsfák között. Készen áll az újabb, a hatodik gyermekverskötete is, a Gesztenyepipa.

K ö s z ö n t ő k , m é l t a t á s o k

- Sokat átírok, újraírok - mondja Pákolitz. - Aggályossá válik az ember öregkorára. Sokat vagyok Felsőgyűlésben. Örülök a mandulafámnak, ami ötödjére eredt meg. A Balatonon is van egy kertem, az is a saját ültetésem. A diófák is, amelyek ugye, csak 10-15 év után fordulnak termőre...

Gállos Orsolya

Magyar Nemzet, 1989. szeptember 16.

PÁKOLITZ ISTVÁN HETVEN ÉVE

Mert néha kell egy egész, hosszú élet, hogy egyetlen vers megfogalmazódjon. Mint például Pákolitz István Mozdulat című költeménye. Miről szól? Semmi rendkívülről. A vers maga mégis rendkívüli: benne él, lélegzik, változik-fejlődik - alakot ölt - az élet. Az élet, ahogy beleköltözik az emberbe és tartja, formázza annak létezését. Egyetlen mozdulatot mutat be, amely a "sokmindenből" kiválik, ami megfigyelhetővé súlyosbodik, leírhatóvá és mégis szellemien ősképpé alakul. Benne az élet múlásának drámája, a lényegtelenné minősülő mozgások emléke, a mulandóságra döbbenés rémülete és a rettenet feloldásának bölcs belátása. Fenséges és patetikus, mégis köznapi és természetes; filozófiai megfogalmazású, pedig mindennapi megfigyelésekből építkező. Szabályos és arányos, érzem benne a kimértséget és a lüktetést, mint az életre született testben, mely végessége öntudatát hordozza minden egyes percében. Az elképzelt magyar költői antológia mozdíthatatlan darabja számomra. Megjelent az 1987-es Tűzbenéző című kötet huszonhatodik lapján, hat darab páros rímű kétsoros versszak terjedelemben.

De egy-egy ilyen vers csak úgy születhet meg, ha tisztos költői életmű öleli körül. értelmet az egészben nyer, a teljes pályaképpel együtt tanúskodhatik érvényesen. A Mozdulat (és még jó néhány Pákolitz-vers, ezt a példázat kedvéért emeltem csak ki) a létezés megfogalmazódása versben. Pákolitz-vers, ezt a példázat kedvéért emeltem ki) a létezés megfogalmazódása versben. Pákolitz István egész költészete pedig az élet részleteinek felmutatása. Az egyházi-iparos fia, a kalocsai diák, a paksi tanár, a pécsi tisztviselő majd szerkesztő éli a maga mindennapjait, és ezeknek a mindennapoknak a kivirágzása életében a vers. Úgy érzem, azért él ilyen harmonikusan (de nem problémátlanul, nem feszültségektől mentesen!), hogy mindezt megírhatta versben is. Persze, ő sohasem ilyen tudatos, célratörő ember - végül is élete alakult ekképpen. És ha már így él, ezt írja meg verseiben.

A tyúk meg a tojás példázatánál vagyunk. De honnét is származhat ez az arányérzék: versében is, életében szintúgy? A gyerekkori harangozások szükségelte ügyesség és ritmusérzék továbbélése? a Gregorián énekek, egyházi dallamok sugalma? A mesterember apa tanítása? A papi iskola - esetében - szeretetteljes szigora? Pedig mennyi robbanóanyag gyűlt fel életében. Iskola- és helyváltoztatások: megannyi földrengés, melynek indokait sokszor önmaga sem tudja magyarázni. A kötődés a legerősebb vonása: környezethez, tájhoz, tárgyakhoz. Ha változtat életén, sohasem elhagy valamely helyet, hanem az újabbakkal gazdagítja a megelőzőt. Benne él élete minden tája, eseménye, környezete, életre szóló egyetlen, hűséges szerelme. Meghatározója a hűség: nem valamilyen patetikus-romantikus magaelzánással, hanem alkatából következő természetes magaértetődéssel.

Példát? A felnövelő város, Paks látványa éppúgy benne él mai verseiben is, mint újabb (több évtizede!) hazája, Pécs és környéke. Magam megfigyelését írjam: gyakran utazom át autóval Pakson, versei és személyes, rádiós elbeszélései alapján a valahai falu hangulatos világát látom mindig, szememmel keresem a Pákolitz említette jelenetek színhelyeit, számba veszem műemlék értékű épületeit. Így teremthet egy költő számunkra otthon a hazában.

Pécs természetesen magáénak érzi a költőt. Születésnapjára szép válogatást jelentett meg műveiből, Mandulavirág címmel. A környékhez kötődő versek, drámai és elbeszélő költemény sorakoznak benne. A cím: a gyűjtemény meghatározó motívuma. A Janus Pannonius-i hagyomány talán legelőbb képét variálja. A váltakozó körülmények között viruló mandulafa képe sokszor felbukkan a kötetben. jelkép? Több annál:

tény: Az élet veszélyek között mostoha időkben is hírt ad "örök tavaszáról". Pákolitz István számára pedig életrecept ez a hagyomány: tanúságtétel az élet élni akaró mozdulatairól. "Maradni még". Mint a Mozdulatban kiemelt hangoztatja. Erre figyel verseiben, erre figyelmezteti olvasóját. Magának beszél verseiben, mégis hatni akar: retorikája oktató is, Szeretetteljes figyelem él benne: kis világunk tényei fénylenek fel benne.

Kabdebó Lóránt

Elhangzott Pécsen 1989. IX. 18-án 18 órakor a Művészetek Házában Pákolitz István 70. születésnapján.

KÖLTŐT ÜNNEPLÜNK MA ÉS SZEMÉLYISÉGET

Megesik - bőven -, hogy a költőben ellentétes tartalommal létezik a költői Én és a személyes, privát Én. Az életmű értelmezése vagy akár egy mű magyarázata mind a két énről alapozódhat. Közismert, hogy az irodalmárok keresik-kutatják a költő életének összes adatát, az imádott hölgyektől a mosoda-számláig. A profi irodalmárok tudják, néha mily nehéz ezen adatok alapján egy-egy költő két Énjét egymáshoz passzítani; hogy néha el kell követni a kegyes csalást, máskor szét kell tárnok karjukat: hát ez van, a költő privát, személyes életében - akármily nézőpontból nézve - politikailag, vagy karakterét, netán egyéni etikáját tekintve bizony - hogy finom legyen - korántsem makulátlan. Közismert az is, hogy végül persze nem a kisebb nagyobb áruházi, a krakélerség, a nehezen tűrhető nagyképűség, nem az elhagyott nők száma, nem a sűrűn emelgetett pohár számít, hanem a mű és az, ami létrehozta, a költői Én.

Pákolitz Istvánban semmiféle diszkrépancia nincsen a két Én között. Költői és személyes Énjét tekintve egyaránt igaz a közmondás: ki mint él, úgy íté.

Életművének olvasói ismerhetik a felnevelő család etikai arculatát; s azt az életmódot, amire az erkölcs épült.

A régi ontológiák a létet felülről származtatták, az isten teremtő erejéből és mindenhatóságából. Ebből nemcsak a két nagy egyéni létezés, a születés és halál, nemcsak az evilági és a transcendentális élet kapcsolata vált kiemelkedően fontossá, meghatározóvá. De ebből származott az a nézet is, amely az uralom, a fensőbbség, az uralkodás tetteire és magatartására építette a világ rendjét. Ám akár jó és erkölcsös, akár etikátlan és erőszakos volt az uralom tette és magatartása, az élet valódi tartóoszlopai mégis és mindig a napi apró tettekre épültek; Az élet menete a mindennapi feladatok pontos elvégzésén gördül tovább. Ritka, manapság sajnos ritka az az alapmagatartás ami Pákolitz István családját jellemezte. Ők tudták; a feladatot el kell végezni, másokért és önmagunk nyugodt álmáért; hogy a tennivalót minden érzelmi, indulati, vágybeli és kényelembeli eltérítő erőtől függetlenül meg kell tenni. Mindegy, hogy a feladat, a tennivaló kicsiny vagy nagy, nem ez számít, hanem a becsület, az emberközösség java. Az viszont, aminek ma oly nagy divatja és csak a divatosság következményeként értéke és érvényessége van: a privát érzelmi életnek, vagy egyáltalán a belső élet privát rezdüléseinek kiteregetése, a saját-fájdalom és öröm "kitrafikálása" alapvetően távol van ettől az etikai attitűdtől. Éppúgy távol, miként az, amivel manapság mindenki megfertőződött: az önreprezentáció, illetve a mindig nagyra, a valóságosnál nagyobbra srófolt önértékelés. Az abszolút jóértelmű fegyelem, tettekben és lelki, érzelmi, gondolati értelemben egyaránt, - ez is jellemzi ezt az etikát; a kimondott szónak nemcsak hitele, hanem távlatokban való érvényessége is. A szép szóval sáfára ez a magatartás mind az anyagi, mind a szellemi javaknak, sáfára ennek az etikának.

Pákolitz István életművének olvasói tudják, hogy az életnek az alulról épülő rendjét formálta meg a költészet tiszta világában. Az olvasók, akik itt és most élnek, tudják azt is, mennyire nincs az ehhez tartozó etikának becsülete, mert életünkben nagymértékben hiányzik. És ő mégis vállalta. Azt hiszem, igazán szerencsés az az ember, akinek számára a családi múlt meg megtagadott-megtaposott és nem megutált háttér, hanem benne élő erő; szerencsés, akiben nemcsak génjei révén vannak jelen az ősök, hanem ha ők lelki tartóoszlopként elevenen, tudván tudottan élnek vele együtt, és így az ember nincs soha egyedül.

K ö s z ö n t ő k , m é l t a t á s o k

És Pákolitz István költészetéből az ő saját szavával a család is szól. ez, a családból hozott eszmény költészetében a vízválasztó.

Szükségszerű, hogy az az ember és az a költő, aki családjának ezt az attitűdjét éli, s akinek ugyanakkor emberi és költészetbeli környezetéből ez hiányzik, valóban ritka jelenség legyen. Mondhatni szokatlan. Érezhető hát verseinek ízében némi szomorúság. Ez rezdül és a saját igazába vetett hit, a költő - vagy művészelődökről szóló versek szövetén át is felénk. Ám mennyire jellemző, hogy ez az érzés nem a "haj, ki vagyok én!" öndicsérete felé mozdult, nem is az irányba, hogy önsajnálata a világ ostromozásával álcázza. A reflexió vált a költői Én magatartásává és ebből modern értelmű és tartalmú elégia jött létre. Ez persze megszünteti, az esetek zömében a költészetből kiiktatja mind a dal, mind a "hosszú vers" jellegű lírát, mind pedig a zaklatott formában közölt költői enigmákat. A valóságnak a jellege és arculata lett a költői töprengés tárgya, s így volt megközelíthető verseiben a valóság lényeges vonása. De ez, életünk erkölcsileg lényeges vonása mindennapi eseményekbe, esetekbe, tényekbe rejtőzötten formálódott meg. A mindennapi esemény így lett költészet; a kicsiny apróság, az eszménnyel való szembesülés töprengő attitűdjében így vált költeménnyé. A versekben, a közvetlen érzékelés szintjéről visszahúzódtott a költői Én, amelynek olvasóra, sőt mi több, a világra való tolazkodó, néha szinte arcátlan rátukmálását olyannyira tapasztalhatjuk pályatársainak némelyikénél. nem hiszi - mint ahogy sok költőtársa oly megmosolyogni valóan hirdeti -, hogy az ő szava, csakis és kizárólag az ő szava váltja meg a világot. Csak fáj a pákolitz költői - Ennek, hogy eltűnt az az eszmény, amelyhez az életet méri, s amely egykor jóval tágabban élt, mint családja körében, s amelyet ő, Rákóczi úti lakosként éppúgy hordoz, mint költőként. De ő rendületlenül hordozza az ideált, és mégsem visszafelé nézve, csak onnan erőt emberi és költői erőt hozva. Tudjuk elégia és idill, elégia és hiába való nosztalgia gyakran együtt járnak. Mi sem lett volna szörnyűbb, mint ha ez a költői attitűd valami múltsiratásos idillbe fordult volna. De ezt nemcsak elkerülte: a családi háttér elve kizárta még a lehetőségét is; hiszen ennek egyik alapismérve a valósághoz való kitűnő és igaz viszony. És a költői Én természetesen ezt is beépítette a versekbe.

Csak a világ egyetlen aspektusát megélt nézőpontból lehet állítani, hogy elmúlt már az ideje annak a költői attitűdnek, amely a tényeket tartja fontosnak, abból szűr le vezérlő dinamizmusokat, amely a feladatokat nemcsak látja, de el is akarja végezni, a szükséges tetteket valóban megtenni, s amely privát-önmaga bensejét nem teregeti ki.

Manapság ugyanis már tudhatjuk, hogy az élet alsó szintjei mily nagy mértékben fontosak az élet minősége számára. Bizonyos, hogy ez a felismerés és gondolat - noha persze igen-igen összetett áttételekkel - kapcsolatban van az alulról építő ontológiákkal, hiszen a társadalmi élet alsó, de persze az emeleteket tartó szintjein végrehajtott, meg is valósított tettek képezik a lét alapjait. A centralizáltság helyetti, a kisebb és erkölcsi, magatartásbeli döntést hozó központok attitűdje az, ami Pákolitz István költészetében jelen van.

Az uralom mindig nagyot, mindenben óriásit akar. Gyárban, földterületben, szervezetekben a gigantikust; talán még az irodalomban is a mennyiségileg sokat. Aki óriási méretűt akar, annak kevésbé fontosak a részletek; legyen a részlet a napi termeléshez szükséges szó szerint kicsi csavar vagy az egyetlen egyed. A nagyméretűség bódulatában és bővületében csak a "nagyvonalú" dinamizmusok jelentenek értéket. Pedig a nagy, a gigantikus nem másból mint részletekből tevődik össze, s ezeket a részleteket még össze is kell kapcsolni, hogy a gigantikus életképes legyen.

Pákolitz István költői attitűdje olyan verseket teremt, amelyek a kisebb központokban, a nagy egységek kapcsolódási és transzformálási pontjaiban érvényes és ott kellő világ és valóság-megélési módot jelenítik meg. Amelyek az élet minőségét segítik érvényre jutni.

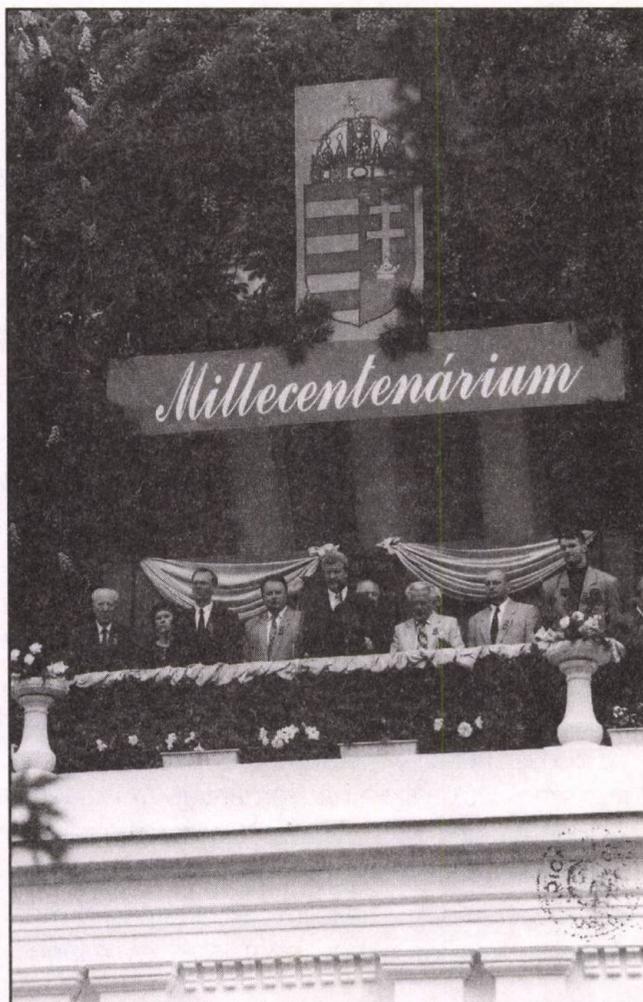
Való igaz: nekünk minden tereumon az extenzívra át kell térnünk az intenzívra; meg kell újítanunk a reneszánsz Itália szép hagyományát, az artigianato-t; folytatni kell a multszázadi iparosodó Magyarország kisműhelyeinek intenzivitását. De persze már komputerrel, ami tudvalevőleg csak felerészben a masina, a másik fele a mindenképpen precízen és pontosan felépített program, vagyis a szellemiség. És ehhez kell az élet megélésének a pákolitz versekben lévő módja.

A kicsiny központokban nem lehet nyüzsögni, unottan egymás hátán téblábolni. És úgy gondolom,

Pákolitz István a költészetben még akkor is ezt éli meg, nyújtja át, amikor a fák, a növények, a víz a költői eszmény hordozói. A fák, a növények pontosan és rendíthetetlenül teszik a dolgukat; az almafa "nekiveselkedik", még ha tizenegy évig várakozik is, és "mégse lett átkozott". Vagy örökké újakezdi és "Hófehér szíromzapor hull az almafáról". A manapság "Kevésnél is kevesebb fű fa virág" ezért kerül azonnal kapcsolatba "a jószívű meleg emberi szó"-val; és azért lesz metafora "A szél a víz a rózsáig", mert "dolgát teszi, mást nem ehet", s ezzel és nem mással "mondja hűen önmagát". És az sem véletlen, hogy a költői lélek oly gyakran nyúl az Újszövetséghez, épp a régi Vegetációistenek inkarnációjához, Jézushoz és példázatához. Mert ebből is ez a világmegéllő attitűd árad. És Judásban sem az isteni kegyelemben nem bízó magatartását látja meg, nem is a bibliai történelem második nagy áruóját, hanem azt, aki mindennapokban szereti a jó pénzt, a pár krajcárt, a tiszteletdíjat vagyis a költészetében érvényrejutó világszemlélet egyik ellenpólusát.

Pákolitz György, Homoki Magdolna, és a "szent" Paks hagyományára-értékeire építve azt a látásmódot, világmegéllő magatartást kapjuk Pákolitz István költészetében, amely a családok, barátok, szeretők kicsiny, de intenzív körében, valamint a kicsiny szellemi központokban szükséges és érvényes az intenzív élethez. És erre a költészetre is alapvetően szükség van. Nála nincs különbség költői Én és személyes Én között; az íge nemcsak verseiben szól, hanem életének minden rezzenetében.

Bécsi Tamás

S Z A K D O L G O Z A T

BEVEZETŐ

1967-ben írta Hanol Ferencné tanár Pákolitz István költői pályájáról szakdolgozatát. Azóta majdnem 30 év telt el, befejeződött a gazdag életpálya.

A dolgozat magán viseli ugyan a 60-as évek végének irodalomkritikai értékrendjét és elvárásait, átírn azonban semmiképpen nem lett volna jó, mert alán elvesztek volna az írás erényei (a szerk.)

A szakdolgozat értékes anyaga a Városi Könyvtár kéziratárának, hiszen sem Hanolné dolgozata előtt, sem azután nem született méltatás helyben Pákolitz István munkásságáról.

Hanol Ferencné érdekességképpen elmondta, hogy a szakdolgozat villany nélküli lakásban, csecsemő kislánya kiságya mellett íródott. (a szerk.)

PÁKOLITZ ISTVÁN ÉSZREVÉTELEI A DOLGOZATRÓL

Kedves Ági!

Néhány megjegyzést fűztem írásodhoz; ezeket feltétlenül javítsd ki, mert részint tárgyi tévedés, másrészt félreértésen alapszanak.

Itt-ott gépi elírás van; ahol észrevettem, megigazítottam; ebből a szempontból is nézd át.

Szerintem legjobb lenne az, hogy szinte sorokig menő konkrétumokat jelzel, ami azt bizonyítja - no nem nekem, hanem annak, akinek beadot a dolgozatot -, hogy ismered is a verseket; noha, gondolom hogy éppen elég hajszád volt.

Nem is akarlak most feltartani, úgyis alig lesz időd, hogy kiigazítod; sietve visszaküldöm címedre.

Pécs,

Mindnyájatokat szeretettel köszöntöm:
Pista bácsi

1. A kanonoknál csak köszölni lehetett; lakni nem. Kollegista nem lehettem, mert az sokba került. Kvártélyos (magánzóknál) helyeken laktam.
2. Csathó, nem Csapó. (Egyébként ez nem fontos)
3. Madocsán nem tanítottam. (Gabi néni tanított Madocsán, és onnét jártam Cs. pusztára kerékpárral)
4. Itt nem irányelvekről van szó, hanem az irodalmi életről való távolságról.
5. A szematizmus nem az irodalompolitikában uralkodott; de az irodalompolitika lehetővé tette a szematizmust.
A szematizmussal senki se értett egyet, nem is érthetett. De itt másról van szó, hogy nyakig benne voltunk, amikor észrevettük. Én az akkori irodalompolitikával, általában a művészetpolitikával álltam hadilábon.
6. A Légtornász c. verset (30. oldal) félreértetted. Illyés Gyuláról van szó. Tehát nem ironikus, hanem a nagy költőnek kijáró álméltkodó csodálatról van szó. Arról a remek, s csak a légtornászhoz hasonlítható, merész ívelésről, ahova Illyés eljutott: a rácegrespusztától az Eiffel-toronyig kifeszített kötélén, vagy trapézon. (Mellesleg: egyik legjobban sikerült versemnek érzem ezt: éppen a tömörítés miatt.)
7. A 36. oldalon a "szocializmus embere" - követelményre nem jó az idézet, mert ez éppen erősen negatív. Csak az idézet után próbálok megmagyarázni.
8. "Életmű"-ről ne beszéljünk - még. Ahhoz előbb egy kicsit meg kell halni...
Csak a megtett útról lehet szólni.

Kedves Ági,
 Köszönöm küldeményed.
 Azt tudtam, láttam is, hogy nagy a baj, de ekkorára mégse gondoltam. Mintha mégis hittem, mint - ahogy a telefonba is mondtam - el kell napolni azt a bizonyos utolsó "lépést".
 Szeretettel, csókkal:
 Gabi néni és István

4
 MA
 KE
 []
 []
 []
 []
 []
 []

Designed by ARS UNA
 No 1131

PÉCS. Jakováli Hasszán Dzsámija és Minaret (XVI. sz.)
 Moschee von Jakováli Hasszán und Minarett (16. Jh.)
 Mosque of Jakováli Hasszán and Minarett (16th c.)
 Пэч. Усыпальница Хассана Яковали и минарет (16 в.)

Kedves Ági,
 Köszönettel meg-
 kaptam a Közvele-
 ményt és a honime-
 reti újságot; gazdag, jó
 az anyag; bízzunk a foly-
 tatásban. - Kérlek, az öni
 találaton is, készítsd e-
 lö, hogy "Mandulavirág" c.
 új könyvem átadhassam
 azolnak, kiket az utóbbi ál-
 talomkor meg ismertem történi.
 Gy. Gábor Csabával együtt szeret-
 kelésből Distó Béla

Ára: 3,50 Ft
 ÉKÁRITYA NYOMDA - BUDAPEST

AV
 KÖZPO
 képzőművészeti Kiadó, Budapest
 []
 []
 []
 []
 []
 []

nyan kibírtunk meg a
 azt kívánunk Neked, a
 Hercegy családunk, mun-
 kátársaidunk, amit, ha
 átérzelünk, még az el-
 szabandunk nálal se

MAGYAR POSTA
 Városi Könyvtár
 Hercegy Ágnes igazgató
 PAKS

PÉCS
 Пэч

Kedves Ágnes,
 Köszönöm figyelmes-
 ségedet: az újságot
 megkívdésed. Kép,
 sajtóhiba-mentes
 az írás: kar, hogy az
 "indigilis" lema-
 radt. Azt hiszem, ma-
 gyon meggyugult vol-
 na az interjú, sa ter-
 pedelem miatt kúrtitól
 tal rajta. - Szept. 24-én
 lesz a 2. forduló Gabi
 néni Szegedre-beítte-
 kével. Szeretettel csókolunk
 Benneteket, Gabi néni,
 István

MA
 H
 []
 []
 []
 []
 []
 []

NYNT-2580677
 4302-0067
 Ára: 5,- Ft
 No. 1097

Boldog karácsonyt
 Merry Christmas
 Frohe Weihnachten

Kedves Ági,
 - késsé bár, köszönöm
 a Lakói Titkár meg-
 küldését; jól megér-
 tetek és csaknem hi-
 bítlan szedésű, eszté-
 tikus külsejű kiadvány.
 Gratulálok. - A közelítő
 ünnepekre várova,
 szívvel kívánunk a
 Hercegy-Családunk,
 szép Karácsonyt és
 vidább új esztendőket.
 Csókkal, öleléssel:
 Páló István

SZ
 MA
 H
 []
 []
 []
 []
 []
 []

Fotó: Brázai Béla
 Állami Rt.

Hanol Ferencné

" valami jelet hagyni,
valahogy megmaradni;
akármilyen áron
kifogni a halálon!"
/Jel/

"Olyan csendesen és szerényen érkezett az irodalomba, mint elkésett hívő a szintmisére. Belépését legtöbbször észre sem vették": - kezdi Pákolitz Istvánról való tanulmányát a Jelenkorban Szederkényi Ervin. A hasonlat valóban tökéletes. Pákolitz István költővé válásának, fejlődésének időszaka az átlagosnál jóval később kezdődik. Harminc éves, amikor első versei hivatalosan megjelentek, első kötete még 9 évet várt magára. Korához képest pedig a Nyugat harmadik nemzedékével együtt indulhatott volna. S miért e megkésetttség? Lehetséges-e ilyen késői indulással költői kifejlődés? - Mindezekre a kérdésekre a költő életútja ad választ, no meg költészetének alapos tanulmányozása.

Születésének évét, helyét célzatosan így jelöli a költő az Évgyűrűkben:

"Hamvába halt a forradalom lángja,
s lidércként bujt, amikor megszülettem
a Virág utca 8 szám alatt, Pakson,
a vörös kilencszáztizenkilencben."

Kőműves apa hetedik gyermeke. Édesanyja írástudatlan asszony, s könyvtárak is csak egy kalendárium volt. Az édesapa megrokkant, s így lett harangozó. A kisgyermekre igen erősen hatottak az egyházi szertartások misztikái. S mint afféle szegény, de értelmes gyermek két pálya között választhatott, vagy pap lesz, vagy pedig tanító. A szülei papi pályára szánták, azonban ő hamarosan felcserélte a tanítóképzővel. E kezdeti hatások természetesen rányomták bélyegüket költészetére is. A képzőt Kalocsán végezte. Ezekről az évekről hitelesen számol be az Évgyűrűkben. Szegény gyermek lévén kollégista nem lehetett, kvártélyos helyeken lakott, egy kanonoktól kapott kosztot. Éveken keresztül a tanulni akaró szegény gyermek alalmazásból él.

1942-ben befejezte a tanítóképzőt. Először a Pest megyei Maglódon tanított.

1943-ban az Új Idők-höz küldött be verseket, a költő megkérdése nélkül Csathó K. Pákaira változtatta nevét, s ilyen név alatt közölte a verseket.

További fejlődését a második világháború egy időre megállítja. Mint későbbi köteteiben közölt, de ezidőtájt keletkezett műveiből tudjuk, a háború borzalmaitól irtózott. Végtelen nagy szenvedést okozott neki az emberpusztítás. E költeményeit mély humánus hatja át. A háborút átélt ember e rettenetes élményeket elfelejteni később, a nyugodt élet korszakában sem tudja, az emlékekből fakadnak az ötvenes évek végén keletkezett költemények.

A háború után Cseresznyés pusztán tanítóskodik, lakhelye Paks, s innen kell napi 10 km-t kerékpározni munkahelyére. A vidéki elszigeteltség nagyban akadályozta költői kifejlődését. Faluja távol esett az irodalmi élettől, nem volt ösztönző erő, ami segíthette volna. Ha esetleg próbálkozott is, pontosan a vidéki ismeretlenség miatt nem juthatott előbbre. Visszahúzó erő volt számára, költői érvényesülésének útját akadályozta az is, hogy az ötvenes évek művészetpolitikájával nem értett egyet.

A tehetség nem minden, de nem is veszt el akkor, ha az kitartó szorgalommal párosul. Pákolitz Istvánnak volt ereje ahhoz, hogy magasabb műveltség, szakmai tudás érdekében megszerezze a pécsi főiskolán a tanári oklevelet levelező tagozaton. (Azóta már az egyetemet is elvégezte.) Ekkor már Pakson tanít. A járás népművelési előadója lesz, ahonnan 1955-ben Pécsre kerül, a megyei tanácson dolgozik, művészeti előadó. A lakhelyváltogatás költői pálya érdekében történt. Pécssett közvetlenül bekapcsolódhatott az irodalmi életbe, s megkezdődött számára az igazi kibontakozás. Szinte rövid idő alatt, egy csapásra behozta mindazt, amivel nemzedéktársaitól lemaradt. Sokoldalú tevékenységet fejt ki. A Jelenkor szerkesztője, az

Írószövetség pécsi titkára. S a sokfajta foglalkozás a költő szerint elválaszthatatlan egymástól "azt hiszem, ami elválaszthatatlanná teszi valamennyi munkámat, azt társadalmi érdeklődésnek nevezhetném." Így jöhet létre igazi kontaktus a valóság és a költészet, az ember és az irodalmi ábrázolás között.

Sokrétű munkája tehát segíti költészetének fejlődését, verseinek gyarapodását.

Eddig megjelent kötetei: Szüret, 1958.

Altató, 1961.

Fény és árnyék, 1962.

Esti dal, 1963.

Messzenéző, 1965.

Igazságos Mátyás, 1966.

1963. április 4-én költői munkássága elismerésül József Attila díjjal tüntették ki.

S z ü r e t : Megjelent 1958-ban a Magvető kiadásában.

A költő első önálló verses kötete, egyben a költészet útjának megtalálását jelentette. Bár ez az út még sok-sok görönggyel, kanyarral teli, sok-sok akadályt állít Pákolitz elé, mégis itt-ott megcsillan már a vívódás, nyugtalanság, bizonytalanság mellett a letisztult, tudatosan biztos költői hang is. Világosan kitűnik, hogy a költő nem olcsó sikerekért, de nem is az öncélú formák fitogtatásáért ír, költeményeiben mindig ott rejlik a mély, emberi mondanivaló, mely a társadalomnak, feleségének, vagy akár önmagának szól. Ezt a költő így mondja el egy későbbi önvallomásában: "Bár formalista-impresszionista indítású vagyok, mégse hagyatkozhatom csupán a látott és tapasztalt jelenségekre, azaz a külső valóságra;" 1/

A kötetben nem találunk ciklusfelosztást, mégis olvasója önkéntelenül is témakörök szerint osztja szét a verseket.

Tájversek: melyekben a táj bemutatása, a benyomás, hangulat, érzélem érzékeltetése mellett mindig ott találjuk az embert is. Így kapcsolódik össze legkorábbi verseiben is a táj és szerelem, a táj és a dolgozó ember. És mindez tökéletes formai eszközökkel párosul.

Családi líra: A Három költő című kötetben megjelent versek zöme is ehhez a témához kapcsolódik. A Szüretben nagyon sok verset találunk, amelyek feleségéhez íródtak. Ezekről a költeményekről most csak annyit, hogy leginkább a tájjal való asszociációs képben jelennek meg, mondanivalójuk: az élettárs iránti komoly, végtelen nagy, de ugyanakkor tartózkodó szerelem. Ebbe a témába sorolható édesanyjáról, a családjáért szinte megszakadásig dolgozó asszonyról szóló Tekercs, Dicsőség c. versek.

Életképek: Élénk képek, egyszerű emberek élete tárul elénk a maguk hétköznapiasságában, szürkén, mégis oly lélekteljesen. A másik erénye e verseknek, hogy a költő együttérzése, a megrajzolt alakok iránti szeretete ott bujkál a sorokban. Pl. Müllerék.

Társadalmi mondanivalót tartalmazó verseket is bőven találhatunk. Még tájírójában is meglelhetjük a közéleti gondolatokat. Pl: A dolgozó ember a határban, szülőfaluja nevének magyar jelentése, mely az emberiség jelszava korunkban. Talán ez a ciklus a legsokoldalúbb, hibákat bírál, érdemeket dicsér. Végül megtalálható a kötetben a költő ars poeticája, önkritikája is.

Nem felejthetjük el, hogy a Szüret megjelenésekor az irodalmi körökben még hatott a személyi kultuszban keletkezett sematizmus. Ezért mondhatjuk Pákolitz Szüret-jének mély őszinteségét üdítően frissnek. Változatosságnak számított abban az időben, ha a mai szemmel nézve nem is éppen haladó, impresszionisztikus, olykor idillikusnak ható, sok-sok érzélemmel telített tájversei. Legemberibb, legmegragadóbb pedig a minden problémát kitáró igaz őszinteség. S ez az átlag fölé emeli a kötet értékét. Erről a versek tanúskodnak leginkább.

A költőnek sok problémája volt.

Az elkésettség érzése, élete delelőjét elérő ember, s szinte most kell a legnagyobb nehézségekkel megküzdenie. Most kell minden erejét latba vetnie, hogy ugyanazt elérje, mit más fiatalon. A másik ok: az élete delelőjén túl járó ember számára már több az árnyék mint a fény. Optimizmusa nem hagyja el. (Hisz nem önhibája az elkésés, no meg a végtelen nagy akaraterő, ami a költő legnagyobb erénye, nem engedi csüg-

gedni.) Vidáman versel, dalol a madarakkal: "csakazértis fölerek fiatalon". (Domb) A Domb és a Dél c. versek arra is példák, hogy hogyan válik a látszólag impresszionista, hangulati tájírja szubjektív mondanivaló hordozóivá.

S hogy miért az elkésettség? Élettörténete mindent megmagyaráz, a költő is próbál feleletet adni rá Vidéki c. versében. A vidék visszahúzó kátyúja, melyből a kiszabadulás, elszakadás nagyon nehéz, az ottragadt ember "lőtávolon kívül" marad a "lehetőség boldog madarától." A költőnek azonban volt ereje otthagyni, bátran szembenézni a nehézségekkel, s felcserélni a falut a várossal. S hogy a vidék sem lehet visszahúzó, hátrányos a költőre nézve, legszebb példája maga a Szüret kötet.

Versei között találkozunk provincialista elemekkel. Ez azonban nem általában jellemző költészetére, hamis szólamokkal telített "pannonizmust" nem találhatunk nála, tehát nem mondhatjuk kizárólagosan provincialista költőnek. Sajátos konkrét tájhoz kötődő vidékies költők "kifejezési eszközei csillogók, az élet legapróbb részleteit is mesterien foglalják keretbe, csak éppen az e g é s z hiányzik belőlük, - az élet szépségeit egyedül a terített asztalban, a szorgalmasan tevékenykedő hitvesben, a borpincékben és a lágy dombok derűjében találják." - írja a hamis, annonizmusról Szabó Ede. Ilyen formában Pákolitznál egyáltalán nem találunk példát.

A táj, természet színei, képei asszociációra alkalmasak. A természet múlásához kapcsolja életét, sorsát együtt jeleníti meg azzal. Pl: a Szeptember c. versben. A nyárutó színes, mozgalmas képei után váratlan fordulattal saját életének, munkájának értelmét keresi.

"Beérik lassan pirosuló nyaram... /mérlegre teszem már az éveket:/ vajon milyen gyümölcsöt érlelek?"

Rokonszenves, kedves képekben jelenik meg előttünk a balatoni fürdőváros, Zamárdi.; eleven színek, pergő ritmusok adják a vers lényegét. "Piros nap, kék hab, smaragdzöld bokrok, fehér kis csónak." /2

S az üde képnek ellentéte a tespedt, vidék kátyúja, mely mindenkit lehúz, eltemet: "döcög a szekér, /kátyús az út:/ sűrű porban szállna a lúd; /szállna, de nem tud./ nagy súlya van,"

Ugyanakkor más költeményekben kicsendül a szülőföldnek, a hazai rögnek örök szeretete. Mély vallomás a Rög c. verséből: "minden szerelmeknél igazabb /a rög szerelme, ami visszavár,/ s ha irgalmas lesz hozzám a nagy ég, /hazajövök szépen-meghalni még:/ csak itt oldoz föl engem a halál."

Hazafelé:

"Csordulj, szívem, hiszen haza megyek!"

"Hipp-hopp, a Dunaparton torony szökken;
elém-szaladnak mind a paksi házak,
és büszke boldogság, szelíd alázat
csendül szívemben: újra hazajöttem!"

Formai érdekessége a versnek: az autóbusszon megtett hosszú út érzékeltetése, minden versszak egy új tájat mutat be színesen, szemléletesen, mintha filmkockákon peregne előttünk, vagy együtt utaznánk a költővel.

Pákolitz tájírja azért sem mondható öncélú költészetnek, hiszen legtöbb versében megtalálhatjuk a néppel, a társadalommal való kapcsolatát. Egyre inkább közeledik a közösség felé. A természeti képek elbűvölő hatása mellett a költő észreveszi a munka ütemét, zaját. (Nyár, Nyitnikék)

Szülőfalujának nevével az egész világot felköszönti, "zengj, béke! Béke, harsány, szép toborzó" 4/

S innen már csak egy rövid lépés a következő témakör, mely a társadalomnak szól, társadalmi mondani-valót tartalmaz. Korunk vívódása, áldozatos munkája, harca a szebb és jobb jövőért csodálattal tölti el, s büszke, hogy e hősök között harcos lehet. Sajnálja a jövő emberét, hogy nem vehet részt "a szívet, agyat kívánó csatában", mely "értelmet ad a létnek, alkotásnak, /és méltóságod visszaadja, ember!" 5/

Saját élettapasztalatával int bennünket arra, hogy az egyre kényelmesebbé váló élet nem szűkítheti be látókörünket, a kispolgári életmód nem válhat életelemünké. Mert az, aki elfelejti, hogy honnan indult, hogy az autóban is az, mint a kapáló, verítékező menyecske; "az autózhat, rohanhat sokat,/ de hová indult, nem ér el soha." Pákolitz érzi és tudja, hogy a közösséggel kell keresnie a kapcsolatot, hogy költészete

örök érvényű maradjon. S ezt minden költőtársának tanácsolja. Így lesz ars poeticája a Költő c. vers. A lázas, munkától, szorgalomtól égő kor "Majd megtanít/ még téged is, hogy miképp szódd a szót,/ a versed ütemét,/ s méltón dalold a munkásmilliók/ örök dicséretét."

Az útkeresés, a cél elérése azonban nem mindig ilyen egyszerű nála, hisz még későbbi köteteiben is megtalálható a lelki, világnézeti vívódás, mely sokszor az önmarcangolásig felfokozódik. Kilátástalanság és kiutaltság csendül ki ezekből a sorokból:

"mert józanul borzasztó végignézni
a kínlódást, amellyel újabb, örült
kilátástalan útra indít el
a mindent-feledni-akarás!" 7/

A kétségeknél nagyobb azonban hite a vers társadalomformáló erejében, költői magatartására ad magyarázatot őszintén c. költeménye.

"Én vigyázok lépteidre,
szavam a lápból kiragad,
nem szeretnék, hidd el, hogyha
nem mondanám az igazat!"

Ostoroz, bírál, helyesel, lelkesít az életből kapott, talált témához megfelelően.

Utópia c. vers valóságos lista mindennapi életünk hibáiból, amelyek mellett nem lehet szó nélkül elmenni. S ennek az ellentéte, milyen öröm látni, tapasztalni autóbuszon, villamoson, vonatban, hogy a kisgyermekes anyákat az utasok tisztelik, becsülik. (Jóság) Vagy a Biztató-ban a társadalmi előítéletekkel szemben védelmezi a lelenc fiatal, emberi értékét feltárja, s szinte segíti visszaadni neki önbizalmát.

Érdekes ellentétet mutat a Dália és az Úttörők c. verse. Az előbbi, egy ifjúkori élményt elevenít fel a "bögrés diák" korból. A kegyelemkenyéren élő és tanuló szegény gyermek, kinek sorsa a hajlongás, remegés a méltóságok előtt. Az utóbbi, a mai gyermek gondtalan, vidám élete, ki a Balatonon úttörőtáborban nyaral. Nemcsak a költő, de minden felnőtt tiszta szível tud örülni annak, hogy a ma gyermeke más körülmények között él, mint a múlté.

A kötet legszebb, formailag is a legtökéletesebb darabjai a szerelmes versek, melyek a költővel egyenrangú élettárhoz szólnak mély őszinteséggel, igaz szeretettel. E költemények hangja a legnyugodtabb. Legszebb talán az Augusztus c. vers. Egy egyszerű, bensőséges ünnepre íródott, tíz-éves házassági évfordulóra. A gondban, örömben, bánatban összetartó házastársak életének tükre e költemény. S ami igazán közel hozta őket egymáshoz, a három gyermek. Az idő múlása sem oly fájó, mert "Az életünknek minden állomása/ oly sok nemsejtett szépséget ígér!" Ez a szerelem nem múlhat el, az évek múlásával egyre erősödik, s átalakul egy kristályosabb, nemesebb, még tisztább szeretetté. Ez a végtelen nyugodt lelki harmónia adja a versek egyszerűségét, s egyben komolyságát.

Nem lenne teljes a kép a kötetről, ha nem említeném meg édesanyjáról írt két költeményét. A munkában, hajszában, hét gyermek fölnevelésében megtört édesanyának állít emléket. Megbecsülés, tisztelet, szeretet árad a sorokból. (Dicsőség, Tekercs) A költő nem szégyenli írástudatlan anyját, hisz költővé válását az ő verejtékes munkájának köszönheti. A Szület c. kötet nem jelentheti egy költői korszak időbeni lezárást, mert a következő kötetek még előbb keletkezett verseket is tartalmaznak. Szederkényi Ervin szerint az 1958 óta rendszeresen megjelent kötetek nem az időrendi egymásutániségben közlik a verseket, hanem úgynevezett "spirál elv" szerint.

Vagyis a Szület 1953-tól 1956-ig keletkezett költeményeket tartalmaz, a Fény és árnyék még hosszabb, s előbb kezdett időszakot fog át 1949-60., az Esti dal 1944-63., a Messzenéző pedig visszanyúl egész a gyermekkorig.

Pályájának újabb szakaszát azért jelölheti mindezek ellenére a Fény és árnyék kötet, mert tartalmilag, formailag újat hoz különösen a Hűség, Szobrász és Békét I ciklusa, amely a kötet nagyobb részét adja. Új fejlődési vonal ez, az impresszionisztikus kifejezési módot egy sokkal intellektuálisabb közéleti líra váltja fel. E kötet elemzése előtt időrendben is Pákolitz István más irányú alkotásának elemzése következik, mely nem hagyható figyelmen kívül.

Stuart Mária

1958-ban a Pécsi Nemzeti Színház kérésére lefordította Schiller Stuart Máriáját. (A címszereplő Simor Erzsébet volt.) Pákolitz ezzel elsősorban a színház igényeit elégítette ki. Fordítása azonban egyben költészet is. Nagyszerűen visszaadja a schilleri nyelv emelkedett hangját. Ugyanakkor sorai könnyen mondhatók, beszélhetők, előadhatók. Pábeszédei tömörségükkel tökéletesek, pergőek, frappánsak, a költő igazi egyénisége, művészi érzéke a lírai részeknél mutatkozik meg igazán, különösen a monológok megalkotásában remekel. Fordításában – a romantika nyelvének megőrzése mellett – Pákolitz hozzáadta a maga egyéniségéből a népies ízt, zamatot: irka-firka, kókler, csóvát dob stb. A német nyelv szinte lefordíthatatlan szólásait magyar fordulatokkal helyettesítette: lóvá tesz, bolyong mint az orbán lelke stb.

A rímtelen jambikus sorok alkalmankénti összecsendítésével pedig a nyelv zeneiségét növeli:

"Királynő,
 olyan kevés, mit érted megtehettem:
 a jobbik részt, mi szíved kincse volt,
 azt én se tudtam megőrizni már.
 - Uralkodjál, királynő, boldogan.
 Az ellenséged már a sírban van:
 és többé nincs okod a félelemre,
 de nincs is, amit tisztelhetnél benne!" 8/

Örömmel üdvözlöi Pákolitz fordítását a Jelenkor is: "Pákolitz István Stuart Mária fordítása hűséges és művészi munka: mondanivalójában teljes hűséggel nyújtja azt, amit az eredeti mű és az eredetihez igazodó, jambikus versformában tolmácsol." 9/

Altató

Az ifjúsági irodalom állandóan foglalkoztatja a költőt, bizonyítékok: a rádióban is elhangzott mesejátékai, nyomtatásban megjelent gyermekmeséi, gyermekdal szövegei, s a legutóbbi 1966-os kötete az Igazságos Mátyás. Gyermekeknek írni semmivel sem könnyebb feladat, mint felnőtteknek. A gyermek lelkivilága, gondolkodása nemcsak kicsinyített mása annak, hanem attól minőségileg is eltér. Éppen ezért van szükség a gyermek helyes irányú nevelésében, oktatásában pszichológiai, pedagógiai alapismeretekre. S amit nem ad meg az elmélet, pótolja a művészet: dal, játék, rajz. A nevelésnek tudatosnak, óvatosnak kell lenni. Kodály Zoltán tanácsa: "Szentségnek kell tartanunk a kisgyermek érintetlen lelkét, amit abba beleültetünk, annak minden próbát ki kell állnia." 10/ Ezt az igényességet, óvatosságot felelősséggel tartja szem előtt a költő. Pákolitz Istvánt állandóan foglalkoztatta az irodalom eme ága, ösztönzést adhatott tízéves pedagógiai gyakorlata, s nem utolsó sorban óvónő felesége is. A pedagógiai gyakorlatban igen nagy szüksége van ezekre a gyermekversekre, mert ez talán a legelhanyagoltabb területe nevelésünknek, oktatásunknak.

A versek óvodás kortól az iskolás kor első két évéig használhatók fel, e korú gyermekek érdeklődési körét ölelik fel: a házban, ház körül, a határban élő ismerős állatok, természeti jelenségek (pl: eső), sőt a technika vívmányai is. A költemények a kis emberkének lelki sajátosságait hűen követik. Animizál, antropomorfizál, vagyis élettelen tárgyat, növényeket, állatokat élő, emberi tulajdonsággal ruház fel, úgy szerepelteti őket, mint ahogy az emberek cselekednének adott esetben. Így pl: A harkály jó orvosként megvizsgálja a százesztendősi nyárfát, az pedig jajgat, panaszkodik. Vagy, az eső hosszú lábbal gyalogol a határban. Meg-elevenednek az állatmesék alakjai is. A három kis medvebocs, a farkas, nyúl, őzike. A szorgos hangyáról szóló vers egyenesen tanító célzatú, vagy a tintásüveg ugyancsak kedvesen, szinte tréfásan mondja el magáról a kis elsősnak, hogy hogyan vigyázzon, hogyan bánjon ezzel a kényes jószággal. "ne rázz össze, mert a számon / kék véretem mind kihányom!" 11/

Kedves humor teszi még kedvesebbé A törpe meg a körte, vagy a Dinnyelopó c. verseket.

Itt minden beszél, minden cselekszik. A békák ezt kérdezik, a felelik a kérdésre "Mit varrsz?" - "Urraknak papucsot." Ugyanis sorolhatnám a Galamb, a Veréb c.-eket is. Hogy mennyire elevenek, életszerűek ezek

a képek, bizonyítja az is, hogy a Bóbiskolóban az u t t ö r ő betűi életre kelnek, elfáradnak, leülnek, "rebben az R pillája./ nyújtózik az Ó is."

S e tökéletes tartalomhoz, tökéletes művészi forma társul. A népköltészet egyszerűségét, naiv báját felhasználja. Üde, ritmusos, könnyen memorizálható formákkal dolgozik.

Hogy a gyermekirodalmat szereti a költő, s közel áll hozzá, bizonyítja legújabb 1966-ban megjelent kötete: az Igazságos Mátyás.

F é n y é s á r n y é k

A költő legjobb, fejlődését leghübben tükröző kötete 1962-ben a Magvető kiadásában jelent meg. A legjobb jelzővel azért illetem, a kritikusok körében is azért arathatott vele nagy sikert, mert a benne közölt versek nagyszerűen mutatják alkotójának önmagával, világnézetével való harcát, ugyanakkor megtalálhatjuk a teljesen letisztult, határozott hangot, amely már az érett költő hangja. Individualista problémafelvetésből, mely a Szüret egyes darabjainak volt a sajátja, eljut a közösség megértésének igényéhez, a közösséggel való teljes azonosuláshoz. (Pl: Énekeljetek I, Békét I)

A költő útkereséséről így vall az újságírónak: "Tudom, hogy nem volt rövid az az út, amit bukácsolva tettem meg, de az én utam volt: nem tagadhatom meg. Ezért vettem be a kötetbe is néhány régebbi verset, olyanokat, amelyeknek mondanivalóján, szemléletén pedig nyilvánvalóan már rég túljutottam." 12/ A kötet 15 év munkájáról ad számot, mintegy hetven versben. A költő ciklusokba gyűjti össze az azonos gondolattartalmú költeményeket, négy ciklust alkotott.

Szélről hányatott nád, a cím kételyekkel teli, vívódó ember szimbóluma. Még mindig hat költeményében a hangulati benyomások ábrázolása, impresszionisztikus verseit tartalmazza az Akvarell ciklus. A Hűség önmagáért beszél, feleségéhez írt, Pákolitztól a megszokott hangvétellő szerelmes versek. S a két közéleti ciklus, a Szobrász, s a Békét I, melyek a kötet csúcspontját is jelölik.

A sokoldalú, sokrétű témaválasztásokhoz, azok feldolgozásához páratlan műgond társul, s ami haladóvá, korszerűvé teszi ezt a lírát, hogy mindig szoros kapcsolatban van napjaink égető problémáival.

A szélről hányatott nád

E ciklus verseinek szemléletén rég túljutott a költő. Belső válság, reménytelenség, kétkedés, árulástól való félelem, küszködés a "tisza hitért".

A ciklus címadó versében, mely 1949-ben keletkezett, arról ír, hogy a költő érzi tehetségét, hogy sokra vihetné: "fűnél virágnál több; de szenvedése-/ merész tölgyfának, haj nagyon kevés:" mert az új világban helyét nem találja, kétségek, bizonytalanságok gyötrik, költészete nem talál visszhangra. Világnézete teljesen bizonytalan, s a vad viharban tartani nem tudja magát "hajlik, hajlong, eltörik a nád."

Világnézeti válságát az okozza, hogy istent nem találja, marxizmust elfogadni még nem tudja. A költészet területéről való visszahúzódását pedig az, hogy a sivár, szólamokkal teli, üres szemiatizmustól mely a személyi kultuszról fakadt, idegenkedett az abban az időszakban íródott költemények meg sem jelenhettek volna. Így nem marad más hátra számára, mint a visszavonulás, az önmarcangolás.

Meddő: "immár menthetetlenül

tusáznod kell megutált szégyeneddel,

és nincs kiút az önmarcangolásból!"

Istenes, bibliai témájú versei egy belső válság tükörképei. Tudjuk a költő életrajzából, hogy az egyházi szertartások igen erősen hatottak rá gyermekkorában. E benyomások megmaradnak, sokáig vonzzák, nehezen tud szabadulni tőlük. Ebben a ciklusban "kapcsolat-keresés" 13/, az igazság-keresés jellemzi ilyen témájú költeményeit, majd később, a 60-as években közéleti problémákat tár fel bibliai képalkotással, "s hisz benne, hogy képanyaga a korszerű költészetbe is beleépíthető. Néhány, a 60-as években keletkezett verse alapján kísérleteit nem tekinthetjük reménytelennek." 14/

Isten létezésében való kétkedése az igazság keresésével indul el.

"Kereste, aztán belefáradt:
nem tudta két kezébe fogni!

"Az értelem a sírig lázad." 15/, nincs bizonyíték isten létezésére, s így a költő határozottan elutasítja. "a Bizonyosságot még most se látom!" 16/

S mi van a halál után? A halál sejtelmei, örök élet titka, van-e, létezik-e ilyen? Kétségek, kérdések válaszolatlanul állnak a költő előtt, melyekre a "Tudósok, bölcsek, költők csak makognak." E kérdések felvetésére Irmáról írt verse ad alkalmat. "lesz-e, jön-e olyan pillanat,/ mely igazolja a halálodat?!" - "Miért, miért? - zaklat tovább szívem./ De nem felel rá senki. Senki sem."

Tehát a költő problémája még mindig megoldatlan. Világnézeti kavargásának oka, a sok különféle hatás, de bizonyosság nélkül. Állandóan kutat, keres / ezt láthattuk istenes verseiben is/, azonban sehol sem talál egy biztos pontot, amelyben megkapaszkodhatna. Ezt fejezik ki az oly sokszor, és sokak által idézett sorok.

"Krisztus és Buddha, Nietzsche, Freud, Lenin
összekuszáltak ifjú éveim.

Repedt, kicsorbult pohár a szívem:
keserű n e m és mérgezett i g e n." 17/

Ugyanakkor vágyik egy tiszta hitre: "De könnyű, kinek ölbe pottyán/ a miatyánkossal tiszta hit." 18/ Meg kellett harcolni e korban élő embernek a világos, tiszta nézetekért. S Pákolitz Istvánt sokszor támadták bizonytalanságaiért. Ezért írja önvallomásában a türelmetlenkedőknek: "Nem születhet mindenki kommunizmusnak az anyja méhében." 19/

A költő áruilónak érzi magát, mégsem tudja régi hitét megtartani, kételkedik, találgat.

"Morzsákat számláló agyam
latolgat örök titkú törvényt -
hadd érezzem, hogy nem magam
vagyok, ha fojtogat az örvény!" 20/

Szerénység, alázat jelképbe olvasztása a Bogáncs. A költő olyan ember szeretne lenni, akik egyszerűen él, dolgozik. Nem zavarná a képmutatás, az érdek, szelíd alázattal várna a "Mester"-re, aki eligazítaná a zűrzavaros világban, ahonnan félre kell húzódnia.

"Így csüngök rajta, Értelem!
Emelj föl, bízom benned!
A szűk falusi horizont
szorítását ne engedd!" 21/

És, hogy kételyei kitisztultak, világnézeti válságán ma már túlesett, bizonyítja a ciklus két utolsó 1957- és 59-ben keletkezett verse. Mindkettőt mély humánus, hivatásszeretet, cselekvő embereszmény jellemzi, az eredménytelen vívódásokkal szemben. Az elsőben Janus Pannóniusnak állít méltó emléket úgy, hogy a nagy magyar költő életét bemutatva felidéri a minden körülmények között helytálló emberségét, költői értékét. Egyben eszményképének, példaképének választja a nagy elődöt, mert megtanította arra, hogy "JÁMBOR EMBER/ KÖLTŐ NEM LEHET!" 22/

A Könyörgés szép halálért költeményből a költő életcélját tudjuk meg, azt, hogy munkája ne legyen hiábavaló, hanem legyen értelme, haszna. Mit elvetett tisztesen nőjön ki. A másokért való munka és cselekvés adja értelmét életének. A küzdést büszkén és örömmel vállalja.

Akvarellek

Felépítése olyan, mint az előző ciklusé. A régebben keletkezett versek közül találhatunk olyanokat, amelyek a Születés-ben említett impresszionista tájleírások színvonalához kapcsolhatók. Pl: Olvad, Gesztenye, Alkony. "Klasszicizáló dunántúli hagyományokat követ bennük Pákolitz, melyeket tisztesség őrizni, továbbfejleszteni azonban nem nagyon lehet." - írja róluk Szederkényi Ervin.

Képalakításban, formában, zeneiségben még harmonikusabb egységet mutatnak, egy fokkal fejlebb állnak.

mint az előző kötet versei.

Íme az élénk szín és zenei hatások pompája a "Nyárutó"-ban.

"Tombol a Mester, ecsetje ontja a színt a Mecsekre,
árnyalat-orgia ez, színt a színért epedez:
türkiz-arany ragyogásba oldja a zöldet a sárga,
rőt-lila-kék a sugár; szín meg a fény muzsikál."

Egy ellentétes hangulati hatás:

"A dombok tompa-zöldje
halk-violába fut,
míg eléri a völgybe
a két-házsor falut;" 23/

Festmény, csupán hangulatfoltok formábaöntése. Érzelmek nem igen törnek fel, a vers csak sejteti őket. (Az elmúlás fájó gondolata, az elröppenő ifjúság utáni rövid sóhaj.)

A közélet felé fordulás már megtörtént, festményszerű képeiben is egyre több ilyenrel találkozunk. Tömör képekben villantja élénk Pécs nyüzsgő, zajongó életét a Széchenyi téren. Eleven, vidám kép. Így aztán annál nagyobb az ellentéte az Öregek c. verssel. Az üdögélő, elgondolkodó, hallgatag emberek, kiket nem zavar a város lármája. Szeretet, megértés irántuk, ez a költő mondanivalója, hisz: "Mosolyuk: későalkonyi sugár,/ kicsit még élet, kicsit már halál." S micsoda nyüzsgő, kavargó, a Meszesi reggel! Mindennapos, megszokott események, s mégis oly nagyszerűen képbesűrítettek, hogy az első sor olvasása után mi is kép egyik szereplőjének érezzük magunkat.

S bár a polgári nosztalgikus irodalom, a formalista impresszionizmus hatottak első benyomásként tanulóévei folyamán Pákolitzra, az évek, mérlegelések eltávolították attól, s ami nem is nagyon régen alkotóeleme volt költészetének, most bátran veszi ironikus tolla alá, s minden sajnálkozás nélkül gúnyolódik a l'art pour l'art-ról, a modernkedő öncélúságról.

"A lila-kék füst andalog:
szövésre váró friss selyem;
gombolyítják az angyalok.
- Csak így mondom, hogy szebb legyen." 24/

Ugyancsak a modernnek tartott divatos képzettársításokról írja:

"Bivaly-neutron: kancsal rozmaring
A zongorád: felbőgő szennyes ing
Réz-orrú bolha: ballagó vaságy
Az értelem: csak megtűrt marhaság" 25/

Szinte az élet valamennyi apró mozdulatát, eseményét bemutatja az Akvarell sorozat. Az ősz egyes mozzanatai (Szüret, Szeptember, Murci), a világra szóló esemény, mely a technika csodálatos diadala, szintén itt található. Noha humoros keretben, de annál nagyobb igenléssel, a Kozmikus pletyka:

"A jobb családból való csillagok
a Földdel gyanúsítják a Napot,
mióta körülöttük őgyeleg
a szputnyik, ez a kis zabigyerek."

H ü s é g

Szonett ciklus. A hitves iránti gyöngéd, mély, forró szeretet, mely nem apadhat ki soha. Örökre vállalt hűség, két embernek a minden vonatkozásban egyetértő szerelme, élete. A versek hangja szelíd, szerény. Szenvedély és lángolás nincs bennük, de megismerhetjük két ember gondokkal teli, boldog életét. Szoros együvértartozás: "lélekzeni se lehet nélküled;" 26/ - Teljes egyenjogúság a szerelemben, ez boldogíthatja csupán mindkettőjüket, hiszen "két egyenlő így válhat örök-eggyé,/ ilyen juss nélkül nincs is szerelem;" 27/ Számára többet jelent a nő, "mit csupán a test jelenthet." 28/ Szeretettel rajzolja meg a harminchárom éves asszony portréját. (Szirom) S ellentétben megkapóan idézi fel feleségével való megismerkedését. (Ózike) Versel a hétköznapiokról, ezernyi gondról, mely az asszonyé.

S Z A K D O L G O Z A T

"Szaladsz a boltba, bajlódsz a gyerekekkel
fáradtan és fáradhatatlanul !:
asszonyrobot, amelyben nincs vasárnap;
a mosnivalód nem fog el soha,
riaszt a lyukas zokni garmadája -" 29/

A ciklus talán legszebb darabja az Elégia. Természeti képpel indul a vers, csöndes ősz, falevélhullás, borongós hangulat. S a természet elmúlásával az idő múlását kapcsolja össze. Hirtelen jut eszébe, "a gyötrő nyögőkkel-vemhes" évek, felesége gondoskodása, mellyel cserében csak" ... a tétován fölcsillanó reményt:/ riasztani - akár vihart lombok -/ fejjünk fölött a mindennapi gondot." adta. Féltés, szeretet, kis önzés mely abból fakad, hogy felesége elvesztését nem bírná ki. (Önző) "Halálos összetartozás" ez, "boldog törvényvállalás", mely kettőjüket őrzi.

Szemérmes, egyszerű líra a Hűség, mint amilyen a valóságban a házastársak élete.

S z o b r á s z

Közéleti költészetének horizontja egyre tágul. Így beszámol a ciklusban a város és a falu hétköznapijairól, gondjairól, az emberek munkájáról. Az első három költemény az 50-es évek elején keletkezett. Hogy milyen nehéz helyzetben volt Pákolitz István abban az időben, kiolvashatjuk a Jérce soraiból. Hiába akart a költő nagy tervekkel a magasba szállani, mint a felfelé repülő jércének, neki is meg kellett tanulnia, hogy számára fölfelé nincs kiút. Ezért a pesszimista felkiáltás a végén "ó, életednek tanúsága !" A közösség hiánya, falusi magánya, a megkésetttség érzése csalja elő ezeket az elkeseredett sorokat.

S mennyire ellentétesek ezekkel a ciklus 1955-től keletkezett darabjai !

A közösségre- találás felelősséget ébreszt a költőben, jól tudja, hogy egy költőnek minden szava "nem halál fia,/ de virágzó varázslat, mágia" 30/

E szavak ereje: "hevít,/ biztat, vagy vádol, edz és lelkesít", s minden azért, "hogy munka, csók és könny, mosoly között/ a Közösséghez is legyen közöd !"

Azt is világosan látja, hogy az idő a legnagyobb kritikus, megválogatja, megrostálja az "örök szövegből" ami "felesleges".

"bízd az időre:
felkiáltójelet csattant
a lélek eleven-erős rostjaiból fent
igék sudarára !" 31/

Mert, "Mi benned jó, nem veszhet semmi el", "... a szívbe írd az időtlen jegyet,/ hirdetve tiszta emberségedet !" indokolja meg az előbb idézett költemény mondanivalóját a Kavics-ban.

A Fény és árnyék kötet meghozta Pákolitznak az országos elismerést, megkapta érte a József Attila díjat. Ez költői pályája jelentős állomása, mert a díj elnyerése szüntette meg neve előtt a "vidéki" jelzőt. Olvasói tábora is egyre szélesedett, a nagyközönség megismerte és megszerette verseit. Elkerülhetetlenül ellenséget is szerzett magának. Formai egyszerűségét, művészi színvonalát támadták, nem tartották elég modernnek líráját, talán azért, mert mindenki számára érthető volt. A Homérosznak c. versében is már elmondja véleményét erről. Így felel meg azoknak, akik csupán divatból arra törekednek, hogy verseiket senki ne értse meg. "... szétrobban, omlik a forma,

S nem tartalmi okért, nem, nem, csak könnyű divatból !"

"Jaj, bizony ott tartunk, hogy a polgár (vagy csepűrágó ?)
Összekavar mindent buzgó fogalomzavarában
S azt hiszi, új minden, amiről még eddigelé nem
Hallott,"...

Nálunk nem a tartalom, hanem a forma a lényeg.

"Azt hiszi, mind, ami új már egyben megfelelő is,"

S már nem a lényeg, a forma a fő!"

Később, 1962-ben Írás és élet c. önvallomásában ugyancsak érinti ezt a problémát. "Az is féltő, hogy egyes komplikáltabb lelkek a gügyögés kategóriájába sorolnak olyasmit is, aminek csak az a baja, hogy véletlenül - érthető. S ez általában a közéleti írásokra vonatkozik. Mottójuk körülbelül így hangzik: "Nem kell beleszólnom semmibe, ezt majd elintézik mások, akik pusztán azért szükségesek, hogy én valami igazán nagyszerűt, mindennekfelett írassak." - De a kor problémái elől senki se menekülhet az általános-emberihez, aki számot tart az írói névre."

Csak nagyság s ikerestvére: alázat/ alkothat nagyot és időtelent." Az emberiség is akkor lesz legemberibb, ha a "Teremtő erő", az "Élet" formálja, hogy az "igazáért lesz majd igaz érve," a "fehéret ne mondja feketének./ s ne pusztá szólam legyen a hite;" Az idézetek a Szobrász c. versből valók, mely 1956-ban íródott. A költőre nézve különösen válságos időszakban tisztán csendül fel hangja, mélységes humanizmus olyan embereszményt állít elé, aki "bízó szívvel, tiszta értelemmel/ emberként álljon a világ felett!" Az 56-os események visszhangjaként jött létre a Lábadozó c. vers. Címe is, keletkezésének évszáma is jelöli, hogy mikor keletkezett. Az önvád, önmarcangolás ismét előtérbe lép. Pákolitz is olyan helyzetben van, mint harminc évvel ezelőtt Babits. Így kerülhet be a Jónás könyvének oly sokat idézett "mert vétkesek közt cinkos, aki néma" sora. A költő felelősséget érez az eseményekért, s vádolja mindazokat, akik látván a bűnöket, félrevonultak, s vártak az esetleges biztonságosabb időkre.

"Nem értem, hogy ki vétkezhetett volna,
de veszteg ült csak és nem vétkezett;"

"nem hős, akit kiütött a verejték
és elfutott, míg állt a szörnyű bál."

Nem igazolhatja senki tetteit azzal, hogy nem ezt akarta, a szándék nem elég, tettekre van szükség, s 56 tettei mellett eltörpülnek a szándékok. Optimizmus, tettekészség sugárzik az utolsó versszakból, még most is helyre lehet hozni az országot. A lábadozó nemzetnek meg kell gyógyulnia.

"- Jövel, tavasz, reményünk harsonása:
gyógyítsuk együtt népünk nagy sebeit!"

Külön kis csoportot alkotnak azok a költemények, amelyek a társadalomban előforduló hibákról mintáznak "szobrot" (Húsravárók, Népbüfé) Olyan általános jelenségek hibáit bírálja, amelyek kiküszöbölése egész népünk, a társadalom érdeke. Nem tudja szó nélkül elnézni azokat az üres, mások gondjával nem törődő, önző embereket, akik a közösségért nem tudnak vállalni semmi áldozatot. Anyagi, s "Mit neki, hogy e kis ország előbbre mozdítja sorsát." 32/ S ha hallja is a lázasan tevékenykedő nép hangját, nem szól bele, nem törődik vele. A csak magáért élő embertípussal szemben öntudatosan állítja oda ellentétként saját életét, munkásságát.

"Nem félek, ki sokszor félttem
és amit kezdtem, bevégezem;
s ha nem hiába lett légyen
életem: az lesz az érdem."

S mivel költészete ennyire összeforrott a közzel, természetes nem hagyhatja szó nélkül az 59-es és 60-as évek legégetőbb s legsürgetőbb problémáját. Ez a szocializmus "paraszt-kérdése", a termelő szövetkezetek megszervezése volt. Tudjuk jól, hogy az átszervezés lehetőségei megvoltak már ebben az időben, egyetlen akadályozó erő a régies "paraszi" gondolkodásmód, a földhöz való görcsös ragaszkodás. A pártvezetőségnek széles propagandát, agitációs munkát kellett kifejteni, hogy mindezt fel lehessen számolni.

S hogy mennyire haladó költő Pákolitz, mi se bizonyítja jobban, mint azok a versek, amelyek az előbb említett problémákra válaszolnak. Hazája és népe sorsát állandóan figyelő költő, csodálattal adózik a küszködő "Jelennek". Biztat, lelkesít, hogy az a látszólagos zűrzavar, amelyet egyes nyafogó, küzdésre nem alkalmas emberek éreznek, egy szebb, újabb kort teremt. Az élet, a valóság tele van változásokkal, semmi nem marad meg örökre. A változások összefüggnek egymással: mert összefügg /itt minden és egymásbafonva/ kifogyhatatlanul /munkál, alakít naponta./ így alakul:" 34/ A paraszt ember töprengéseit rövid, ritmusos sorok mutatják be az Érik című versben. Vázlatos táj (milyen messze eljutott Pákolitz az

impreszionista tájfestéstől), éppen csak annyi, hogy középpontjába tudja helyezni a tépelődő gazdát. Az elgondolkodó parasztot, kinek választásáról sorsa is kockán forog, két gondolat gyötri: a szívé és az értelemé. Szíve még ragaszkodik az apai örökséghez, bár értelem elfogadja "százkarú mienk"-et. A költő biztatása ringó, hullámmzó búzatengerrel azonos. Majd meggyógyul a szív, "s a józan közös-okosságba belebékül." 35/

Bíztat és érvel a helyes út mellett. "Az egy tsz paraszthoz"-ban a még mindig bizonytalankodó, a közösben nem szívből dolgozó paraszthoz szól szeretettel. Megértéssel tárja fel, hogy bizonytalanságra nincsen ok, sajnálnia sem kell a társ nélküli evickélést, amelyet a haladás nagy árja úgy is elsöpört volna előbb, vagy utóbb. Lelkesítve bíztat, meggyőz, távlatokat nyújt a gondokkal teli embereknek.

"Partra értél,
fordítsd a napra tűnődő arcodat;
a tennivágyó, véredbe ivódott szorgalom
emeljen
a jó szándék és egyakarát
melengető közösségébe
hol egyetlen madár pittyegése helyett
hatalmas kórus zeng a végtelen határban;
s magad körül forgó
tegnapi önmagad előtt kitarul
a holnapi tág-egű világ!"

Hogy milyen alaptalan vád volt, ami Pákolitz formai színvonalát támadta, mi sem bizonyítja jobban, mint ezek a versek. A látszólag agitációs, propagandisztikus témák, milyen mély humanizmussal tárják fel a gyötrődő emberek kínzó gondolatait, szenvedélyes együttérzés/ de sehol se álpátosz árad a sorokból.

B é k é t I

Míg a Szobrász ciklus legtöbbnyire országunk határai közt mozog, a Békét I ciklus a határokat kitolja, s az öt világrész nevében beszél. Bátor, harcos kiállítás az emberiség békéje mellett, kíméletlen harc az embertelen háború ellen. Ilyenkor sokkal erőteljesebb formában és kifejezésben, a zene nyelvén élve úgy is kifejezhetnénk, hogy lírája egészében "mollba hangolt", csak akkor csap át durba, "amikor az emberiség legfőbb ellenségei a béke és a haladás veszélyeztetői ellen emeli föl hangját." 36/ Így válnak béke versei a legjobb, legszebb új magyar béke-hitvallások közé.

Énekeljete! A költemény mondanivalóját remek felépítésű forma adja. Derű, optimizmus társul a mélységes emberszeretettel, embercsodálattal. A költőtársakhoz szól, elszólítja őket, hogy az emberiségről, munkájáról, elért eredményeiről énekeljenek, "füttyös vidámsággal...", "a győzni tudók forradalmas hitével...", "zúgó áradással..."

A vers áradó, zúgó sorait, zeneiségét a megformálás szinte mindent elsöpörő erejűvé tette. A hét versszak egy hatalmas méretű fokozás, s mindegyikének magva egy zenei műszó, mely mindig egy fokkal többet jelez, mint az előtte lévő. Az olyan olvasó is könnyen megértheti a költeményt, aki nem ismeri ezeknek a szavaknak a jelentését, ha a költő nem is adja meg a pontos fordítást. A versszak többi szóképei, mondatai hangulatban, mozgásban, dinamikában élethűen visszaadják, olyan ez, mint egy jól betanított zenekar, amelyiknek nincs szüksége karmesterre, mégis csodálatosan egyszerre muzsikál. A tavaszt a rigók szabad füttye teszi kötetlenül vidámmá - rubáto. A tavasz közeledtét a "lila- andante"-val kimosolygó ibolyák hirdetik. S megint csak arra kell kitémem, hogy milyen messze van ez a természet-ábrázolás az öncélú, borongós hangulatú Szüret-ben megismert tájírától. Hiszen: a természet megújulása, a tél feletti győzelmet jelenti, vagyis átvonatkoztatva, az emberiség zöme a legszebb, a legjobb úton halad. S ezért kell róla énekelni, animátón, azaz lelkesülten, s együtt mindenkiel: "s a tiszta refrén szüntelen dudolják./ az összetartozó testvérszívek!" A munka öröm, így hétköznapijaink is mindig derűsek, s ehhez mennyire ideillő, hogy mindenről "mosolygó sherzóval-" (vidámsággal) kell dalolni.

S aki háborút akar? Az ellen a március újjáélesztő, életringató erejében bízva bátran mondja: " - Kemény ökölrel sújtsd, ki ölni akar !" - 37/ Kéri, követeli a költő.

"Bíztasd szívünket, lázas, szent Erő,
 hogy e planéta nem lesz temető ! -
 - Az ember, akit tenger munka vár,
 idő előtt ne rontsa a halál !" 38/

Az emberek nem felejtik el a háború borzalmait. A kismama pelenkamosás közben az utasszállító gép után néz, elhal éneke, mert bár ez a repülőgép utast visz, másra emlékeztet, s elhallgat vidám dúdolása. (Sóhaj) Békevágya zeng a Békét ! című költeményben. A külpolitikai válságos események készítetik a vers megírására. "az emberszívó,/ ezerkarú Polip" a nyugat állandó háborús készülődése ellen hívja fel az emberiség figyelmét, hogy "riasztó, csúnya nagy fekete madarak/ félelmetes árnya sötétlik", s kéri, hogy "segítsetek levágni a keselyük szárnyát -" Már-már az új háború víziójává válik a mű, amikor megszólal a költő s kéri a dolgozókat, hogy a béke érdekében fogjanak össze, a békéért mindenkinek küzdenie kell. "Szólok is a komoly tekintetű munkásoknak/ jól markolják meg a kalapácsot". A parasztnak, hogy le ne égjenek a búzatáblák, vigyázzanak a gyújtogatókra, külügyminisztereknek, hogy az egyszerű emberek akaratát hajtsák végre, a hadvezéreknek, hogy "puskaropogásnál sokkal szebb a rigófütyty", tudósoknak, hogy az atom erejét ne engedjék a világ elpusztítására felhasználni, s a költőknek, hogy lelkiismeretként álljanak az emberiség mellett; "Követelem az Istentől/ álljon elébe a gonoszoknak"./ Az isten-kép már csak szimbólum/

A háború borzalmait átélt költő megrendítő képet tár elénk az elmúlt emberpusztításról, emlékezik, s emlékeztet. Mindezt a békés hétköznapon kipróbált sziréna hangja rázza föl benne, elementáris erővel. Szenvedélyes tiltakozás, az emberiség féltése árad a sorokból. A múlt háború rémtetteit villantja fel tömör képekben, dokumentumfilmszerűen. Az anyja mellére hulló csecsemő, menekülő paraszt, felborult szekér, por, füst, a halálba hajszolt emberek, akiket egyenruhás fegyveresek hajtanak, emberhús szagától kesernyés levegő, a női hajak boglyája, megölt gyermekek kopott sarkú cipőjének tornya. A még fiatal nemzedék, ki e borzalmakról szinte mit sem tud, is megborzad e költemény olvasása közben s együtt kiált a költővel az emberiségnek:

"Lásson a vak! Kiáltson a néma!
 Hallják meg a süketek!
 Szól a sziréna!"

Minden embernek így kell gondolkodni, s nem kell majd félnünk a háborútól.

Összefoglalva: A Fény és árnyék kötet magas művészi igényességgel, gondolati, érzelmi bensőségével a közösséghez szóló, a közösséggel azonosuló líra. A régebben keletkezett versek is azt bizonyítják, hogy a költőnek nehéz utat kellett megtenni, amíg egy magasabb lépcsőfokig eljutott, méltán kapott e művéért József Attila díjat.

E s t i d a l:

1963-ban jelent meg a Szépirodalmi Könyvkiadó-ban. Letisztult hang, tudatos biztonság jelzi a kötet minden egyes versét. Közvetlen a Fény és árnyék utolsó költeményeinek gondolat-menetét folytatja s összekapcsolja azzal. Az összekötő kapocs a Hajótörött ciklus. A mintegy másfél évtized költői terméséből való válogatást az antifasiszta költői magatartás jellemzi.

A Noteszlapok a háború utolsó évében, tán utolsó napjaiban íródott. A költőnek nem lehetett ideje alapos meggondolásokra, művészi csiszolásokra. S így még művészibb is, tökéletesebb is. Borbély Sándor szerint: "Nem volt idő a művészi lehiggadásra, a közvetlen zaklatott élmények vetették papírra a sorokat. És talán éppen ezek a lelki és fizikai megrázkódtatások szóltatták meg Pákolitzban először az igazi költőt, ez az Ady reminiscenciát sejtető testvére közt is testvértelenség."

A valóságnak megfelelően tárja elénk a borzalmas háborút, melyhez a magyar közkatonának semmi köze, s tőle idegen érdekekért kénytelen ölni, harcolni.

S Z A K D O L G O Z A T

"Görcsös ujja véres földbe mélyed
konok horgony a part mellibe..."

Cukor József. Élt huszonhat évet.
Azt se tudta, miért jött ide."

Vagy a Noteszlapokból: "Ha még sokáig tart e bolha cirkusz,"

Nagy íveléssel fut katonapályán,
stratéga lesz belőlem- és bohóc."

S költő, aki irtózott a fegyverektől, kezelésükhöz sem értett, legfeljebb gyermek korában volt egy bodzafa puskája: "még a verebek/ se félték tőle! Most meg Manlicher-rel/ riasztom a bombázó gépeket!" S a szörnyű korban sem hagyja el bizakodó optimizmusa, pedig fogságban van, 600 mérföldnyire szülőfalujától a fogoly:"

"Ne hagyj el, biztass, elpusztíthatatlan
remény, s te, mindent győző akarat:
Az áldozat, kit vágó hidra vittek,
ember lesz újra! Ember és szabad."

Új életünk igenlése, az érte való küzdés, munka, a legszebb vállalás. A Följegyzések ciklusában az Erőtlenül versében írja:"

Aki benne él a mában,
hogyan szebb holnap legyen
nem ér rá eltűnődni
kókadó verseken!"

Kritikai érzéke nem tudja szó nélkül hagyni, hogy a ma embere, ki a múltbeli életéhez képest fejlődött, élete kényelmesebb lett, hiszen ebédelőben pörköltet ebédelt, kiszolgálják, ugyanakkor felcsattanva, dühtől reszketve elégedetlenkedik, mert pár percet késik az ebéd. A jelenet életképszerű leírása után a költő bírálatát olvashatjuk:

"hát elfeledte a t e g n a p i szolga,
hogyan milyen volt a kenyér, az uborka
s hogy ott ebédelt a boglya tövében?!"

Az igazságba vetett mély hitét akkor sem veszti el, ha a tények, események az igazságtalanság győzelmét igazolják. A paksi csőszház falára című több részes művében, melyet 1951-ben kezdett írni s csak 1956-ban fejezett be, a személyi kultusz legsötétebb időszakát idézi. Az úgynevezett "Rajk ügynek" szülőfalujában is voltak áldozatai. Koholt, hazug vádak, hazugság, ámtítás, középkori eszközökkel a huszadik században, s mindezt a nép hatalmának megvédése ürügyén tették. Az idő kiderítette az igazságot, ez azonban jóvá nem tehette a gázságot, mert "Sose mossa le senki a vért a halotról!" A költő bátran hirdeti: "Él az igazság, akkor is él, ha homályba takarják s emberi-szép erejét őrzi a szív s az idő! Az évek folyamán a kötetek, költemények közönség és irodalmi sikere növelik öntudatát, magabiztosságát. Ez az öntudat azonban felelősség-érzés is nála. Ezt láthatjuk a Gyümölcslő című versében. Mint a gyümölcsfa, is "nem azért van csak, hogy legyen," hanem azért, hogy szava hasznos, szép legyen. Költőktől is azt várja, hogy csupán divatból, a régi igaz szavakat, mondanivalót ne cseréljék fel az álszépségű, tartalom nélküli, "csilingelő" költészettel.

Az olvasók úgyis a régít várják tőle, mint a "hallucináló tehénkéék szívében/ visszakondul a régi kolomp!"

39/
Gúny és ironia keveredik az Olimposzi album 6 részes műben. Különböző költőtípusokkal ismerkedünk meg: a beképzelt, fellegekben járó, de olvasóival a kapcsolatot meg nem találó, az epigon aki József Attilától vesz kölcsön, mert így korszerűbbnek képzei magát, a tehetségtelen, de önkritika nélkül, modern formalista s csak a költői névért író - ezekkel szemben az igaz, becsületes szerény író, aki " - mag a földben - munkál csendesen;/ kényeztetéstől sorsa megkímélte/ - csupán a műve kezekedik érte." Ebben a részben

természetesen megszűnik az irónia, a gúny is. S a nagy költőnek kijáró csodálat és tisztelet a Légtornász c. vers. Remekül tömörített sorokból tudjuk meg azt a csodálatos, s a légtornászhoz hasonlítható ívelést, ahova a Rácegres pusztáról elinduló Illyés Gyula költészetével eljutott.

Bírálja, kritizálja a mindennapi élet egyszerűbb furcsaságait is, a koplaló autótulajdonost, a modern külsőségekben tökéletes, de maradi, műveletlen fiataalt. (Amnesztia, Modern.)

Mindig szenvedélyesen foglalkoztatja olyan ember magatartásának elemzése, aki két világ ideológia közt latolgat, semleges magatartást vesz fel. E belső harcon tudjuk, hogy már túljutott, felelősségérzése azonban nem engedi hallgatni róluk.

Bibliai kerettel filozofikus gondolatokat fejteget a Pilátus monológjában./ Íme itt válik a bibliai keret modern formaeszközzé./ A cselekvésképtelen, megalkuvó ember gondolatmenetének művészi tolmácsolása. - Olyan emberről van szó, aki tudja, melyik a helyes út, amin az igazság érdekében haladnia kell, mégsem azt teszi. A vers azt bizonyítja hogy a csupán kényelemszeretetből, esetleg hatalom, karrier féltésből való megalkuvás erkölcsi csőd. A költő állást foglal ez ellen a magatartás ellen. Elborzad és elborzaszt minden olvasót az elvtelen, rideg, közösségért érzett felelősség nélküli antihumanista bánásmódtól. A költemény azt is bemutatja, hogy az ilyen ember hogyan vélekedik a közösségről, a népről, ugyanakkor gyáván megalázkodik előtte.

"A birkaeszű, léha, locska nép."

Sajnálom inkább ezt a csúf bagázst.
Önálló véleménye sose volt,
Nem is lehet soha."

"Tudom, kezük Rómáig is elér
Bevándolhatnak:"

" - Nem sül ki abból semmi jó soha,
ha egy ilyen bolond szerzet körül
tolonganak a rongyosok!"

S a költő véleménye az ilyen Pilátusokról.

"/ S imé az ember: gyöngé - gyáva nád
Érdek szelétől hajtva hajladoz,
Vacog, remeg, nem képes döntenil /"

Calpurnia hiába könyörög Jézusért. E döntésben érzélem nem játszhat szerepet, mert "A szív s a hűvös ész/ Igazsága nem egyazon igazság!" Magyarázatot is fűz hozzá. "Itt a köz s a magam érdeke" kívánja a döntést "Hol az igazság?" kérdezi, s feleletet is ad rá. Mindenkinek más az igazságról vallott felfogása, s ez a felfogás legtöbbször az egyéni érdekből fakad. S íme Pilátus igazsága, mindent elárul vallójáról.

"Az én igazságom a kényelem;
Zavartalan, langy- békességem óvom,
a rangom, nőmet s gyermekem jövőjét!"

S micsoda kényelmes megoldás Pilátus részére: " - Bár minden ember otthon ülne veszteg,/ s viselné sorsát!" Tudniillik akkor nekem sem kéne ebben az ügyben problémáztatnom. Az igazság rideg visszautasítása nála egyben önigazolás is akar lenni. "Jobb, hogyha meghal egy a nép közül, (Ha egy halál megment sok életet!" Jézus halála bármennyire igazságtalan is, sok haszonnal jár. Elül a zavargás, lázongás, "Ha látva-látják, törvényes szigor/ Bánt el vele: "S az utolsó sorok szavai megmutatják legaljasabb, legmegalkuvóbb gondolatait. Szíve szerint másképp döntene, ez azonban hivatali állásába kerülne, s "Ár ellen úszni nem vagyok bolond!" S nehogy valaha számon kérjék tettét, mossa kezeit.

Pilátus okfejtésének, érveinek bemutatásával közvetve bizonyít a költő, az ember természetesen viszolygva fogadja el ezt a moralitást, gerinctelenséget.

Pákolitz István megtalálta életcélját, tudatosan haladó költő vált belőle. S bár régi vívódásainak dilemmáival

találkozunk még a 60-as években keletkezett verseiben, ez csak azt bizonyítja, hogy pályája küzdelmes, nehéz volt. Azt is tudjuk jól, hogy az ilyen lelki válságban lévő emberek döntésétől függ a szocializmus jövője. S ő döntött, s döntése a szocializmus igenlése, vele való teljes azonosulása. S ezek már az érett szocialista költő jellemvonásai. Már nem fontolgat, nem kételkedik, "Ó te semleges fontolgatás/ - megmosolyoglak." 40/ Hivatástudat, emberszeretet a költő legértékesebb jellemvonása. Igazsága, egyetlen igazság, érdek nélkül "az emberi boldogulás beteljesedésére/ tette föl múltó kis életét" 41/ S azért, hogy szocialista költő legyen, becsületesen megküzdött, megszenvedett. Egyéni, belső konfliktusainak okai: megkésettisége, új eszmék jegyében követelményként maga előtt felállított világnézet keresése. Szederkényi Ervin szerint indulásakor a történelmi múlt és jövő ütközött meg egymással." Az egyéni és történelmi időzavar, a hamleti "kizökönt idő" helyretolása költői lényege. 42/ 1962-ben írja Oldozd föl végre című versében:

"Nem csak a nagy távolság miatt értem ide ilyen későn,
volt néhány hiába való kerülőm, még keservebb kitérőm;
rajtam is múlt, hogy az erő és embertékozló évek útvesztőjében
a megalázott emberség magányánál nem volt biztosabb menedésem.
A Másképpenlehetett volna, a Sokkalelőrébblehetnének
kettős terhét hordom..."

A költeményt Moszkvában, Lenin mauzóleumánál írta. Felsorakoznak mindazok a hibák, okok, amelyek késleltették abban, hogy a szocializmus hitvallója legyen. Bátran hirdeti, hogy kommunistává csak eszmei tisztulás teszi az embert, s ez az út nem mindenkinek egyenes. Sokan voltak türelmetlenek a költő világnézeti válságai miatt. Ezeknek válaszol: "aki nem az anyja méhében lett kommunista, ne kényszerüljön az apját megtagadni;" 43/

A háború alatt írt verseinek gondolatkörét folytatja s bővíti a Berliani anziksz ciklusban, azzal a különbséggel, hogy ezek a háború után 15 évvel íródtak. A költő visszaemlékezik, s emlékeztet.

Az emlékek felidézésére közvetlen élmény ad alapot, még pedig az újra átélés élménye, egy berlini társas kirándulás. Benyomások, impressziók, asszociációk jellemzők e versekre. Egyetemes, általános érvényű mondanivalót fejeznek ki, a Szélmalom és a Terra solo eqabant. A Berliani anziksz sorozatból megismerjük elkülönítve a német fasiszta diktatúra keretlegényeit, a szocializmust építő egyszerű német munkásembert, a nyugat berlini fényűző palotákat, az "olcsóbb húslevesről" álmodó polgárt. A költő emlékezetébe felszínre nyomulnak azok az alakok, akik személyes ismerősei voltak, s német fasizmus áldozatai lettek. Így a paksi szatócs, vagy a kedves, jóságos Günsz Gábor tanár úr, akit volt diákjai soha nem tudnak elfelejteni. Megrendítő életsors az övé, aki egész életében csak "zümögő méhek közt a béke / csönd-napjait morzsolgattad volna, "idős korában feleségével együtt elhurcolták a németek, s kivégezték. A vers vád, tiltakozás és felhívás az emberiséghez. Nem történhet meg még egyszer ilyen embertelenség.

De profundis szonett ciklus. 15 részből álló, hatalmas méretű invokáció. A mű a 130. zsoltárra épült, melyben bibliai utalásokat is találunk. A fohász az egész emberiség nevében szól. A fohászokodó maga a költő, s a humanitás, az emberi méltóság nevében tiltakozik a fasizmus ellen. Megrázó képsorok, tökéletes művészi forma. Pl. a Mester szonett művészi megalkotása. A mondanivaló, a tiltakozás kiemelése, s mély optimizmusa, mely a költő egyik életeleme. A fasizmus nem győzhet, hisz az egész emberiség tiltakozik ellene.

"de mégse hunyhat konok hitem lángja
s szabadulásom ünnepére várva
szabad jövőbe zengem énekem!"

A tartalom és forma egysége, modern verselés követelvényeinek legtökéletesebben megfelelő költeménye a Sárga fal. Míg a kötet többi hosszabb-nagyobb terjedelmű műveinek megszerkesztésében kisebb önálló részek szintetizációja játszott közre ez az úgynevezett "kisművesség", addig a Sárga fal hömpölygő, összefutó soraira szinte megállás nélküli áradás jellemző. Itt már nem vetheti senki a költő szemére, hogy hiányzik formájában a modernség. Modern ez a vers ízig-vérig, ritmusában, formájában, de leginkább mondanivalójában.

Korunk legégetőbb, az emberiség számára legfontosabb problémáit tárja fel, s ami a legfontosabb, hogy ezek a közösségi problémák a költőben merülnek fel, jelezve a közösséggel való teljes azonosulását. A költő és a közösség itt már egy, szétválasztani egymástól a kettőt nem lehet.

Asszociációs képek látszólagos halmaza, melyek között nagyon laza az összetartozás, mégis a költő lényegét adják, s mély mondanivalót tartalmaznak. Nem érthet egyet, s nem tudja tétlenül nézni, hogy idegen földön, más nemzeteknél pusztulás és pusztítás van. A pusztulás árnyékában élni borzasztóbb, mint azzal a tudattal, hogy az ember gyógyíthatatlan beteg. A technika csodálatos vívmányai is azt bizonyítják, hogy "az ember nemcsak az ölni tudás gyönyörét örökölte -... tisztes halál kell vérmocskos háború helyett." A vers látszólagos kuszáltságát szigorú, József Attila rendigénye jellemzi, mely nagyszerűen tudja átfogni az adott kor egy pillanatát.

Mint az Esti dal is bizonyítja, Pákolitz István költészete a legutóbbi öt év alatt egyenletesen, gyorsan ívelt felfelé. Végleg letisztult világnézete, a közösséggel azonosulva egyetemes érvényű, emberi mondanivalóit a lehető legtökéletesebb s legmodernebb formába öntve a rend és az érthetőség igényével adja elő. S hogy vívódó múltjához vissza-visszatér, ennek oka, hogy aki megszenvedett, megküzdött a tisztán-látásért, a keserves hosszú utat elfelejteni nem tudja.

M e s s z e n é z ő: Magvető, 1965.

Pákolitz István utolsó két kötetének versei szorosan kapcsolódnak a Váci Mihály és Garai Gábor nevével jelezhető irányvonalhoz.

A Messzenéző két ciklusból áll, a Jel és lírai önéletrajz, az Évgyűrűk. A Jel versei többféle témához kapcsolódnak. Harcot indít az elkényelmesedés, cinizmus, kispolgári életmód ellen. A két ideológia között fontolgató, ingadozó ember lelki tusáját mutatja be. Így fonódik össze az Esti dal kötet a Messzenézővel; a Pilátus monológja, s a Dürrenmatt magánbeszéde c. filozofikus gondolattartalmú versekben. Az utóbbi a ma emberének gondolkodásmódja, aki érzi régi énjének, filozófiájának talajtalanságát, az újat még teljesen meg nem értő ember bizonytalansága ez. Mert, "ma öngyilkosság lenne csak ha bárkit is legyőzünk/ Washington már és Moszkva még/ nem perdöntő e Perben." A régi formát, a kapitalizmust már nem tudja elfogadni, lejáratta magát, az új eszmét, mely Moszkvából indult el, még nem látja tisztán, perspektívában. S így "önmagamnak önmagam sem vagyok menedéke." A modern formai követelményeknek eleget tévő költemény szabálytalan szótagszámú sorokkal a gondolatok hosszúságának megfelelően, gondolatritmusokkal bizonyítja, hogy a költő avatott művésze a tollnak. Szabad verseiben megformált sorok az élő beszéd ritmusát követik.

Eszménye a jövőbe látó, a jövőt formálni akaró ember, olyan, aki "A botrányra éhes szürke lelkecskék közé" megbotránykoztatni jön, s az ilyen szent, mert nemcsak meghökkenteni akar, hanem "elébe megy az időnek, nem ölbetett kézzel várja:" - Az idézett költemény Doktor Sándor emlékének íródott, bizakodó sorokkal zárul.

"A nem veszhet el a veszni induló világ,
mindig van Messzenéző, aki messzire lát." 44/

S hogy bizakodó hangja nem hiábavaló, ő is tudja. Hisz akármerre utazik, a fejlődő, épülő, dolgos kezek nyomán létrejövő új, modern városokkal találkozik. Elismeréssel adózik a régen csak a boráról, s a bor mámorában élő emberekről híres, ma pedig újuló, iparosodó kisváros fejlődéséről.

"Szép, ha az ember többre is jut
a borba fullasztott szavaknál." 45/

Az egi hősöknek állít méltó emléket Az egi várban c. költeményben. Nem felejthetjük el őket, mert mindenkéül szebb volt harcuk, bátorságuk, s önfeláldozásuk, a "mindent-vállalás."

Babits sor a Költő vers mottója: "s miként elédbe írtam, prédikálj!" Az idézet a Jónás könyvéből való. Jónás a költők szimbóluma, akinek minden körülmények között prédikálnia kellett, még akkor is, ha kinevetik.) Az idézett sor a Babits műből jelzi, hogy Pákolitz felfogása a költészet jelentőségéről: a bátor, minden körülmények között való kiállás az igazságért.

S Z A K D O L G O Z A T

"Az ő gondja, hogy meg kell vallani
amit nem lehet ki nem mondani;
súlyos igazát hirdeti halálig,
és szava a sírból is kicsirázik."

Ez tehát ars poeticája, a Fény és árnyék kötet Janus Pannóniusában hasonló gondolatokat fejteget, ott azonban egy költő elődöt, a magyar költő-őt idézi.

Hasonló összefüggést tapasztalhatunk a Fény és árnyék Széjlegyzet és a Messzenéző Jegyzet versei között. A Jegyzet mintegy felelet a Széjlegyzetre. Bár negatív leírásból, de megtudhatjuk Pákolitz követelményeit a szocializmus emberéről.

Határozottan választja ketté a szocializmusért dolgozó, élő embert, a szocializmusból élővel.

"hogyan nem érte él csak belőle - -
annak nem élet-halál-virtus
hogyan lesz itt a szocializmus."

S egész költői termése bizonyíték arra, hogy ő az előbbi, a szocializmusért élő-haló ember, ki a hosszas megkésettség után célba ért. Ezek után sem felejt el a költő, hogy honnan indult, múltjának, emlékeinek felmérését olvashatjuk az Évgyűrűk tíz részes önéletrajzában. Gyermekkori emlékek elevenednek fel, a maguk valóságában, szépítgetés nélkül. A hamvában elfojtott forradalom képével indítja a kis történeteket, ekkor született a költő. Gyermeki szeretet és végtelen tisztelet áram a szülőkre emlékeztető sorokból. Megelevenednek a játszópajtások, az iskolatársak, a kedves tanító bácsi. Megkésettségének okait nagyon jól láthatjuk a költeményből. Mégegyszer felméri azokat, de azzal a szándékkal, hogy a tapasztalatokat a jövő szolgálatába, költészetének szolgálatába állítja. Így lesz ezeknek szimbóluma az évgyűrű, amely a fát belülről övezi.

"A tűnt idő el nem tűnő varázsa
belülről övez: évgyűrű a fát;
a megmért emlék erő is, remény is,
szépsége akkor éltet majd tovább
ha lombom nemcsak hű árnyékot ad
és csíz-, rigó-zenével takaródzik,
de - mint a biztos célú szerelem -
jóízű, áldott gyümölcsöt terem."

"S az Évgyűrűk feloldása akkor következik be, ha megteremtődhet az egység a múlt és a jelen, a gyermeklélek tiszta álmái és a férfi élettapasztalatai, világnézete között." 46/ S ekkor a "felnőtt" költő az ifjúságnak szenteli újabb kötetét az Igazságos Mátyást. A téma régi, népi hagyományokból merített. Művészi eldolgozás mai szemlélettel, de sehol sem találunk erőltetett aktualizálást. Mintegy a népi mondák interpretálását, újraátélését érezzük ezekben a verses elbeszélésekben, észrevétlenül szövődnek be a mai szempontból fontos változások, módosítások. (A kolozsvári bíró, Mátyás király Gömörben) Ez elbeszélésekben is található lírát, amely a kötetet a költő egész költészetének szerves részévé avatja. Az ifjúság irodalom, irodalmunk legelhanyagoltabb területe, az írók számára nem is könnyű feladat. A költő csak a legnagyobb igényesség figyelembevételével nyúlhat e kényes témához; Gorkij véleménye az irodalom e kérdéséről: "Az ifjúságnak ugyanúgy kell írni, mint a felnőtteknek, csak valamivel jobban."

Pákolitz István kötetében megjelent versek, még az ifjúságnak írt művei is egymáshoz szorosan fűződő láncszemet képeznek költészetében. Így költői fejlődésének különböző fokain álló kötetei is szoros egységet alkotnak, beleértve még az Altatót és az Igazságos Mátyást is.

Pákolitz István költészete természetesen még nem teljes. Azonban, ha az eddig megtett költői útját végigkísérjük figyelemmel, megállapíthatjuk róla: érett, formailag is művészi lírikus, aki szilárd elhatározással, makacs akarással el tudott jutni korunk követelményeinek legmagasabb fokára. Életigenlése,

emberszeretete, társadalmi életünkkel való azonosulása csodálattal, elismeréssel tölt el bennünket. Bebizonyította azt is, hogy az igazi tehetség nem veszhet el falun sem a mi társadalmunkban. Költészetének híre, olvasóközönsége egyre szélesedik, országos méreteket ölt.

S ha valaki megpróbálja művei alapján "elméletben" megismerni, s ha lesz alkalmá a valóságban is találkozni vele, azt fogja tapasztalni, hogy Pákolitz István a mindennapi életben így ugyanolyan, mint költészete. Csöndes, szerény, keveset, de annál értékesebbet megnyilatkozó, halk humorú ember. Költeményeiben is magát adja a nyers valóságban. Őszintén feltárta mindenkori kétségeit, bizonytalanságait. Feleségéhez való kapcsolata a valóságban is ugyan-olyan meghitt, hűséges.

Ezért érezzük költészetének valamennyi ágát meggyőző erejűnek, s nemcsak vágy, hanem valóság lesz, hogy lírája a jövő nemzedékének "jel" lesz, melyért alkotója nem hiába dolgozik oly odaadással.

S bár a költészet útján későn indulhatott el, sok-sok kerülővel, kitérővel, mégis mondhatjuk, hogy költővé érése viszonylag rövid idő alatt megtörtént, mert nemcsak másokkal, hanem önmagával szemben is a legszigorúbban állította fel a mércét.

"Az ő gondja - magfutás helyett -
a felelősség, meg a becsület:"

S Z A K D O L G O Z A T

Felhasznált irodalom

Pákolitz István kötetei

- Jelenkor 1959. 2.sz. Szemle: Schiller – Pákolitz István: Stuart Mária
1962. 3.sz. Pákolitz István: Írás és élet
1963. 5.sz. Tüskés Tibor: Arcképvázlatok Pákolitz Istvánról
1966. 5.sz. Szederkényi Ervin: Pákolitz István költői pályája

Dunántúli Napló

1963. ápr. 3. Hallama Erzsébet: Fény és árnyék
1964. dec.30. Pákolitz István az Írószövetség munkájáról
1967. jan. 8. Szederkényi Ervin: Mese, Muzsika, Játék

Esti Pécsi Napló

1961. máj. 28. Dr. Varsányi László: Pákolitz István: Altaló
1961. jún. 23. B.B.: Pákolitz István: Altató
1962. jún. 2. Bertha Bulcsu: Fény és árnyék

Baranyai Művelődés

1958. jún. Tüskés Tibor: Schiller: Stuart Mária

Kilátó 13.

- Időpont ismeretlen: Az író alkotóműhelyében

Magyar Nemzet

1962. máj. 31. Sós Endre: Pákolitz István új verses kötete.

Népszabadság

1962. jún. 28. Bokor László: Fény és árnyék

Népszava

1962. júl. 17. G.Sz.I: Fény és árnyék

Hajdú-Bihari Napló

1962. szept. 30. Krecsmári László: Fény és árnyék

Élet és Irodalom

- Az új József Attila díjasaink köszöntése
1963. ápr. 6. Hajnal Gábor: Pákolitz István

Élet és Tudomány

- Időpont ismeretlen "Könyvek között"

Idézetek megjelölése

1. P.I.: Írás és élet
2. P.I.: Zamárdi
3. P.I.: Isten háta mögött
4. P.I.: Paks
5. P.I.: Irigy sajnálkozás
6. P.I.: Autóból
7. P.I.: Sarokasztalnál
8. Tüskés Tibor: Schiller: Stuart Mária
9. Szederkényi Ervin: P.I. költészete
10. Dr. Varsányi László: Altató
11. P.I.: Tinta
12. P.I.: Írás és élet
13. Szederkényi Ervin: P.I. költészete
14. Szederkényi Ervin: P.I. költészete
15. P.I.: Felnőtt
16. P.I.: Isten
17. P.I.: Széjgyezet
18. P.I.: Látni akartalak
19. P.I.: Írás és élet
20. P.I.: Vigilián
21. P.I.: Tető
22. P.I.: Janus Pannonius
23. P.I.: Lila
24. P.I.: L'art pour l'art
25. P.I.: Asszociációk
26. P.I.: Üres
27. P.I.: Méltóság
28. P.I.: Utóhang
29. P.I.: Sónhaj
30. P.I.: Mágia
31. P.I.: Bízd az időre
32. P.I.: Recitativ
33. P.I.: Recitativ
34. P.I.: Változás
35. P.I.: Üzenet faluról
36. "Könyvek között"
37. P.I.: Március
38. P.I.: Május
39. P.I.: Új parnasszista
40. P.I.: Félúton
41. P.I.: Félúton
42. Szederkényi Ervin: Pákolitz István költészete
43. P.I.: Írás és élet
44. P.I.: Messzenéző
45. P.I.: Kisváros
46. Szederkényi Ervin: Mese, Muzsika, Játék

Paks, barátok, paksi hangulatok

Tarisznyás Györgyről

Túlélted

(Dr. Tarisznyás Györgyi paksi tanárnő a Rajk-per egyik koronatanújaként hét esztendeig volt bebörtönözve)

A hatalmi mánia sátáni gesztusait
a tébolyult Bábjátékos iszonyú dramaturgiáját
az országos játszmában rád osztott
megalázó epizódszerepet
a hazugságra kényszerítő brutális erőszakot
a vértanúsággal csaknem azonos koronatanúságot
a testet-lelket felőrlő zárka-csöndet

TÚLÉLTED

Túlélted

túl-él-ted

olyan megtöretettséggel
hogy a halál elviselhetőbb lett volna
Kiszolgáltatottságod gyehennájából kimentett
meggyötört életedet
íme elvonszolhattad a temetőig
- kényszerű áldozatod jóvátételeként

TÉGED NEM KELL MÁSODSZOR IS ELTEMETNI

1979. március 19-én délben.

A PAKSI CSŐSZHÁZ FALÁRA

1.
Akkor is így hallgattál, rejtély néma tudója,
s most, ha beszélhetnél, volna mit elpanaszolj !
(A hatalomféltés, önimádat s bosszú szülötte:
ördögi-mesteri mű díszlete volt a falad;
és a romantika is kellett, hadd falja a népség:
"csőszkunyhóban ütött pártot a népretőrő!"
Hány dramaturg sürgött ! s hazudozva összekapart egy
rémdrámát, gyerekes-megmosolyognivalót;
... hogyha lehet mosolyogni az ámítás, a hazugság
és a dilettáns gőg ostoba ötvözetén !)
2.
Jaj, ki a nép üdvén úgy munkál, hogy szimatolva
ártatlant gyanúsít s tört vet az útjaira !
Jaj, ha az ártatlant az erőszak az ágyra taszítja
s utcai ringyóvá rontja a tiszta szüzet !

Jaj, ki a hőstre tüzes bélyeggel sütteti: gyáva,
és a babéraival gőgösen ő feszeleg !
Jaj, ki a hűségest Júdásnak hirdeti fennen
és hogy ítélhessen, kell a tömeg-protokoll !
Jaj, kit az istennél magasabbra emel föl a kultusz
s nap-nap után mehet el önmaga szobra előtt !
Jaj, ami megtörtént, soha többé nem teszi azt már
meg nem történtté semmilyen új temetés !
Jaj, sose mossa le senki a vért a halotról ! E dráma
bárha komédia volt, íme, tragédia lett !

3.

Vén csőszház, ne pirulj, hisz nem sírhattad az éjbe:
"Ez kiagyalt gázság!" - szólhat-e kő, a cserép,
hogya a szólnitudo is hallgat? s tapsol a bűnnek ?
vagy szólván, a szavát elfojtják a gazok!?
Él az igazság! akkor is él, ha homályba takarják
s emberi-szép erejét őrzi a szív s az idő!

1951-56.

PAKSI BARÁTOK, PAKSI HANGULATOK

TEPLOMBAZÁR

A Templomtér alatti (műemlék) Bazársoron
madárfészeknyi boltok, műhelyek tartkáltak;
az aggszűz nővérek papírkereskedésében
sose látott számológép kínáltatta magát:
kifeszített gumiszálakon kell tolni-húzni
a kisdéd piros és fehér golyóbisokat;
gombnyomással tokjába süllyeszthető
a furmányos masina, csakhogy méregdrága;
a jámbus-léptű krájlzerájós új dekameronnal
szórakoztatta örökké ráérő kuncaftjait:
Casanova - hozzáképest - csupán szerényke
és istenfélő jezsuita novicius ala;
a sárgapirosalma-arcú órás és ékszerész
horgászkalandjának nem akart végeszakadni,
- fűtyült rá a mester, hogy a százegyedszer
hallott meskete a könyökünkön jön ki;
a langaléta, apostolszakállas cipésmester,
ki előkelően látyművész nek címezte magát,
ortopéd lábbeliket is készített,
s mikor a Palger Josik óvatosan megkérdezte,
milégyen aza zortopéd? nem hamarkodta el
kitérő válaszát Hans Sachs jeles utóda:
hátugyekérem asztat nemlehesen megmagyarázni;

Paks, barátok, paksi hangulatok

PAKS

Az öreg belga mestert áldom érte,
ki térképére fonetice róttá
falum nevét s szűk pátriám azóta
a legragyogóbb nevet rejti: Béke.

Pax! Pax! Kimondom százszor, hangosan,
míg végigballagok a Duna mellett.
Eddig csak arról ismerték, hogy lelket
vidító jó bor terem itt, sokan

még kis-Palesztinának is nevezték,
s a vízállásjelentésből neszelték,
hogyan létezik, vagy látták: szép a korzó.

Falum nevével az egész világot
felköszöntöm, mikor békét kiáltok,
zengj, béke! Béke, harsány, szép toborzó!

PAKS

Árvízből tűzvészből tenger nyavalyából
Sorsos szegénységből valahogy kilábolt
Címerébe - hogyha címere lett volna -
A százféle szerszám bele se fért volna
Köznapi leckéit ahogy bírta gyúrta
Új utat nem vágott de nem is volt útba
Szívvel szorgalommal tette sürgő dolgát
Istennek császárnak megfizette zsoldját
Homoki borából dalra is futotta
Józan léptékéből sánchegynyi magosra
Imhol jóval messzibb-magasokra nőhet:
Erőművel üzen jelennek-jövőnek.

ITTHON

Itthon lesz végállomásom.
Fönn a Kálvária-hegyen
Vár a jótét-nyugodt álom.

Életemben nyugalmatlan
Tűnődöztem sírhelyemen,
Játszódva a gondolattal,

Hogy még síromból is lesem:
Dunánk fodor-gyöngy hullámon
Tempózik ős-futamatban,
Míg a hajóállomáson

Nyüzsög-tolong szakadatlan
A hajóra váró Jelen.
Én meg odalenn sóvárgom
Örök-utas Szerelmesem.

Paks, 1985.

GESZTENYEFÁK

A paksi Duna-part tervezőinek

Tudom, nagyon kellett a szárnyvonal
A végállomástól az Erőműig.
Megértem, mennyi mindent nem sokall

Az ember, mikor a jövőbe les.
De fájtna, ha mégiscsak kinyüvik
A fákat, mivel mind fölösleges.

Bár anti-romantikus ez a század,
Van szárnyvasút, a gesztenyefák állnak;
A hasznosat a szép így igazolja,
Emlékeinket őrzik a fák lombja.

Mert addig élünk, míg az emlék éltet,
Fölsóhajt egy-egy szívszorító ének;
Megersimogatjuk a gesztenyefákat,
Kik szép hűségre intve visszavárnak.

R Ö G

(Weyer Margitnak)

Ha irgalmas lesz hozzám a nagy ég,
a földbe hullni ide jövök vissza
gyermekként, aki botlott bár, de tiszta,
s egy meleg szóra sími tudna még.

Csak itt húnyhatok nyugodtan szemet
a minden hiúságok hiúságán,
hol összedől a cseréplábú bálvány,
ki enmagam voltam magam helyett!

Nem áltathatnak nagy "örök" szavak,
mert minden szerelmeknél igazabb
a rög szerelme, ami visszavár,

s ha irgalmas lesz hozzám a nagy ég,
hazajövök szépen-meghalni még:
csak itt oldoz föl engem a halál.

PITYPALATTY

(Tanító barátom halálára)

1.

Ez

ez a rettenet
a pillarebbenés mögötti
gyanakvó szemvillanás
A leleplező elismerés
tudod hogy tudom
csak elodáznád a kikerülhetetlent
hisz nekem adatott meg a felmentő ítélet
hogy éjlek

Ez

ez a rettenet
értelmed már belátja
de szíved még harcban áll
míg irgalmatlan kegyelmével
föl nem oldoz a halál

2.

A kórház-kerítéshez dőlve, alva-ébren
hallgatom a parasztmadarat
a vaksi éjben.

Hát: eljött utánad Vizes-dűlőből
a pitypalatty.

De nincs rá mód se földön, se égen,
hogy itt maradj.

Már föl se engedtek hozzád.

Hej, mezétlábas apostol,
fajtádból mindig győzi Magyarország !

Leroskadt búza. Jégverte szőlő.
Néhány órányi élet.

Circumdederunt ez a pitypalatty.
Hazahív a paksi Kálváriára.

Hallod, de már nem érted.

3.

Nyugszol fekszel	mozdulatlanul
Nézlek nézlek	tehetetlenül
Álmod csöndje	ébredéstelen
Éjed éje	pirkadattalan
Szólongatlak	lankadatlanul
Hallgatsz hallgatsz	reménytelenül

S Z Ü R E T
(Kern Szepinek)

Fuvarozó szél hajkurássza
a kódorgó ködöt,
küllőre tapad foszló tánca,
rekedt szekér dőcög,
Útjába dől a gyalogbodza,
ráfolyik a homok.
Farkát legyezve, oldalozva
iparkodik konok
léptekkel két szelíd tinócska,
vén gazdájuk pipál.
A döccenőknél leng az ócska
fatábla: Bach mihál
paks Tavasz uca 23
- Az őszi táj remeg -
két asszony megy a gyalogjárón,
a hordóban gyerek.
Az omló híg-arany verőfényt
nyeli a hús homok.

H A Z A F E L É
(Kern Sándornak)

Akárha órjás bogár mászna itt:
kapaszkodik az ikarusz a dombra.
A messzi völgy friss bimbóként kibontja
Mecseknádasd fehérülő házait.

Csordulj, szivem, hiszen hazamegyek!
hej, sokkal szebb a szép bonyhádi táj most,
mert hazaröpit ez a piros táltos,
elmaradnak a messzi kék hegyek.
Szekszárd előtt kis tömzsi szőlőtőkék

kukucsálnak a félkörű kanyarba,
pár perc, már int a Sió zöld szalagja,
s a fák vigyázzban állnak, mint az őrség.

Hipp-hopp, a Dunaparton torony szökken;
élemszaladnak mind a paksi házak,
és büszke boldogság, szelíd alázat
csendül szivemben: újra hazajöttem!

CSIBENÉNI

Végetnemérő elviselhetetlen-szürke esőben állok
az ablakkal átellenben
hiába tűntél el mögüle most is ott látlak
csibecsőr-ívű orrod leheletnyi nyoma az ablaküvegen
szemedben megázott csibék rebbenéstelen vaktekintette
soha nem múló szomorúsága

Csibenéni
öveg Spitzer Sámuelné Laufer Janka
bocsásd meg a felnőtt gyerekeknek
hogy a hajdani kiskölyök ijedtében elszaladt
nem akarta nem merte meggyújtani a gyufát
amit reszkető kézzel kinyújtottál az ablakon
furcsán reb bent zsidósan-németbe lejtő magyar szavad
ráncos-eres csuklód májfoltos nagyon-véd orcád ijesztett
mit tudtam én hogy péntek alkonyatkor már sábesz van
gyufát sem szabad gyújtanod - -
gyertyaláng nélkül maradtál a homályban
később a végképp rádboruló embertelen sötétségben

Csibenéni
most kérés nélkül gyújtok gyertyalángot
keserves kínszenvedésed emlékezetére:
elhurcoltak az esőverte ablak négyszögéből
korommá-füstté váltál a kemence-koporsóban

Mezétláb jön-jön - ahogy szokta -
szaporán lépve sűrű csillagporba

Szaporán lépked nem ér haza mégse
se lámpagyújtásra se éjféltre

Csak az a dolgom éjfél tájban
félálomban is hiába várjam

Küszöbön fekvé ér a hajnal
madárlátta kenyér a fejemalja

LÁBNYOM

(Günsz Gábor tanárom, az igaz ember és hűséges magyar emlékének)

Súlyos őszi vertarany a fákon,
méhek zöngnek a sugárözönben.
Rám mered a láthatatlan lábnyom
súlyosodva, mint a halál csöndje.

Méhek zöngnek a sugárözönben:
ez a kép vetíti arcod újra.
(Pereg a méz aransárga gyöngye,
méheidről beszélsz kipirulva.)

Ez a kép vetíti arcod újra
Buchenwald előtt az erdőszélen;
s hangod, furcsa árnyalással hullva,
megremegteti a szívverésem.

Buchenwald előtt az erdőszélen
csak az árnyad vonszolt, öreg mester,
bölcs Náthán, aki a világszégyen
fölött ragyogsz aranszép szíveddel.

Csak az árnyad vonszolt, öreg mester,
ki zümmögő méhek közt a béke
aranymézét, e varázsos vegyszert
gyűjtögetted volna óva, féltve;

ki zümmögő méhek közt a béke
csönd-napjait morzsolgattad volna,
vigyázva a körtecsemetékre;
vagy beteg rózsák fölé hajolva

csönd-napjait morzsolgattad volna
az illatként illanó időnek,
amíg a rózsák mind kibomolnak,
s körtefák és diákok megnőnek - -

Az illatként illanó időnek
csöndje ez a láthatatlan lábnyom.
Mennyi lábnyom! Vérvirággá nőnek
a buchenwaldi őszi délutánon.

Paks, barátok, paksi hangulatok

Búcsú

Bencze Ferenc halász emlékének

A nyárutói békés délután
szelíd nyugalma lebeg a Dunán;

Meg-megcsillan kék vizen a hab,
mint öröklétből röpké pillanat;

A Kálvária-hegyen, idefönt,
hullámfodorként megremeg a csönd;

Ma nem száll vízre Pakson a halász:
a vaksors döntött, mit se magyaráz;

A vízmélyben ma nem csobban a hal,
a halászbárka ma gyászravatal;

Körülállják a lehorgadt fejű
társak: kiterítve a mesterük;

Az ember alkot, míg alkotni bír,
halat fog, szánt, szemet fejt, verset ír;

Az ember elmegy, de a mű marad
és példa lesz: tettekéész akarat;

Te, mint hajdan a Dunán, idelent,
hálót vetsz fönn az égi vizeken;

Derűs álomba ringatod magad
s kifogod az Örök Aranyhalat.

Paks, 1986. szeptember 2.

MÜLLERÉK

Kis halotthátú cingár ember
a Müller szabó. Ismered?
Húsz éve, hogy szerelmet vallott,
épp tegnap ünnepelte meg.
A szavát állta szép hűséggel:
tizenegy eleven gyerek
kéri (és sokszor sivalkodva)
a mindennapi kenyeret.

kenyér mellé szalonna is kell
s mi minden kell még! Istenem!
(Mi csupán félannyian voltunk,
e gondokat jól ismerem,
hogy öröklődik cipő, nadrág,
a rékli, zokni, kiskabát!)
S a Müller szabó győzi, győzi,
soha nem hagyja el magát.

Reggeltől estig görnyedezve
bökdösi fényes fegyverét.
Az engedelmes könnyű kelme
dicséri szorgos mesterét,
ahogy öltönnyé varázsolja;
s mig munkájába elmerül,
a fércből - nem is veszi észre -
hajába egyre több kerül.

legény fia már új ruhát varr,
nagyobbik lánya könyvelő,
négy jár egyszerre iskolába;
(sok irka kell, sok kis cipő)
három igyekszik óvodába,
a kicsi tipeg, elesik,
a legpicurkább folyton éhes,
a dudlisüveget lesi.

Futballcsapatnyi pufók gyermek,
oly szépek, s mind oly eleven;
fát vág, vizet hoz, pelenkát mos,
van ám dolog, bőségesen!
A malacoknak gazat szednek:
szalonna, kolbász sok legyen,
asztalhoz ülnek tizenhárman,
egy se maradjon éhesen.

Ma esete, ahogy hazamentem,
a járdaszélen öt gyerek
ácsingózott. Én is megálltam:
"Na, mit csináltok, Müllerek?"
A szülőotthon ablakára
mutatott bücskén mindegyik:
"Ott van anyuka!" S nemsokára
fölsírt a tizenkettedik!

ORVOSKÚT

Géringer Náncsi néni nem hazud,
azt igazolja, mit mindenki tud;
hogy az illető pogány-e, hisz-e,
ki bánja? Kincs a csordakút vize.
Kígyófejet rontó Szűzmária,
Templombúcsúkor száz meg száz ima
ostromol; hisz a mesztéllábasok,

nehéz betegek gyógyítója vagy,
s az igazhívók nyavalyája nagy,
alig győzik a szorgos orvosok;

sose apad el Orvoskút vize,
gyógyír, varázs, nem kerül semmibe;
a köszvény múlik; táncot ropna, ha
nem röstellené a Náncsi-mama.

VÁSÁRFIA

Senki se mondta,
hogy a halnyelű bicska sárkányölő kés,
én találtam ki. Csak úgy magamnak.

De magamat se csaptam be:
nemcsak elhittem, tudtam is,
hogy sárkányölő kés a halnyelű bicska.

Négy fillérem hiányzott a huszonnégyből.
Hitel nem volt, alkudni nem akartam,
hát szedtem a sátorfámat.

Vásárfia híján anyám se tudhatta,
mit is akarhatok,
s milyen nincs-kincset rejtek a vánkos alatt.

Apám dűnnyögve tekerte föl a kapcát:
"Valami sárkányölő kést
vagy mi a francot emleget ez a bűdös kölök!"

Akkor puszta kézzel is kiálltam volna;
eszembe se jutott,
hogymegyeretlenül nem lehet győzni.

Vagy talán sárkány se volt?
Az nem lehet, mert ma is találkozom
hol a hét, hol a tizenkétfejűvel.

És a bazárosnál ma is szabott árak vannak.
"Hitel nincs, ne is kérjen!" Alkuról se lehet szó.
De vásárfia nélkül se maradhatok.

NYOLCAS

A zománca-vesztett lyukas bögre
öreganyámról maradt örökbe.

"Még az a jó, hogy nem kér kenyeret!"
- házi szótárunk így jelölte meg
a kacatot, ami a ház körül
láb alatt volt s szemétre nem került;
nem ám: a szegénység költészete
ilyen megoldással nem érte be;
az ócska bögrét eztán várta csak
a sorsszépítő újabb föladat:
mellőzött és csak épp-hogy- valami-
voltából fölös, esztétikai
eszközzé vált: - akár a toll, ecset, -
nyomában alkotás keletkezett;
én töltöttem meg vízzel, mialatt
kisujjammal befogtam a lyukat;
s mire Terus ripsz-ropszra fölsöpört,
kezébe adhattam az öntözőt;
a földes padlón - sujtás a subán -
szép íveket rajzolt a vízszugár;
és csupa nyolcast, csöppös-sugarast,
mindig ugyanúgy, mégse ugyanazt;

Terus nővérem rendszerint dalolt
valami búsat - ha jókedve volt;
így a nyolcas is szebbre sikerült,
s a vízszag virágillattal vegyült;
pár percig mászkálni se volt szabad,
ne mázolódjék el a rajzolat.

A zománca-vesztett lyukas bögre
nyolcast rajzol időtlen időkbe.

VARGABETŰK

Csigámat és kócmdzagustoromat ledobtam az eperfa alá
hogyan kedvemre folytathassam majd játékomat

Hiszen

éppencsak leszalajtott mama a pincébe
csiráskrumpliért a kimiskárolt emséknek
éppencsak előfordultam néhányszor az óvodában
elvette kedvemet Viktória kedvesnővér a békáspincével
éppencsak bekukucskáltam az Árok-utcai kerítésen:
Cs. Böske pesti unokahuga bugyi nélkül napozott
éppencsak beszippantottam mezétlábas bölcsködésünk
"tanuljfiamhogylégyenbelőld"-szintű dilettantizmusát
éppencsak elhatároztam sikertelen számtan-
extemporálémon tűnődve: mért ne válhatnám föl
világhírű kapus-kedvenceimet Zamorát és Panickát
éppencsak kijelentettem a kékruhás futika-bakfisnak:
VEDDTUDOMÁSULHÁT HÁTVEDDTUDOMÁSULHOGY SZERETLEK
éppencsak verseket firkáltam amikor nem lehetett focizni
holott játszva megtanulhattam volna három élőnyelvet
éppencsak megladikáztattam ifjú asszonyomat
máris körülhordozták a Véreskardot: CSAPJFELŐCSÉM
KATONÁNAK JOBBDOLGODLESZ MINTAPÁDNAK
éppencsak megszagoltam a puskaport s bár igyekeztem
mégse sikerült elmaradnom a Csodaszarvast hajkurászók
karcsörtető és Nyugatra iszkoló bagazsériájától
éppencsak kapituláltam a linzi télilikötőben
míg erre-arra vetődve-bujkálva hazavánszorogtam
éppencsak maradék-gyertyámat akartam meggyújtani
a kikiáltott Köztársaság Mindenki Karácsonyfáján
de úgy vágta orra hogy évekig attól koldulhattam
éppencsak a hazúg-lelkesedés hiányzott belőlem
így menten fejemre olvasták: könnyű pofázni a kívülállónak
éppencsak szert tettem a legfőbb tanulságra:
bűntetlenül nem lehet IS-IS-re cserélni a VAGY-VAGY-ot
éppencsak körösztülbucskáztam néhány szívinfarktuson
ám harmadfű csikóként mégse ficánkolhatok többé
éppencsak éppencsak éppencsak
nem találom se a csigát se az ustort
az eperfának is lába kelt
éppencsak elanyátlanodtam dokumentum híján
mint akinek a csibék megették a kenyérét
éppencsak puszognak sajnálnivaló sajnálkozóim:
Szegénynek alighanem van valami a fejibe
És egyáltalán mit akar Pont az a pár kacat hiányzik neki

Pörgőcsiga Kócmdzagustor Öregeperfa

igazoljatok engem

különben rám fogják: ÉPPENCSAK kitaláltam vargabetűimet.

KÖZJÁTÉK

A "Csordapásztorok" dallama kacskaringózva ért
a "Nagy félelemmel telék meg ő szívök" sorig
s az előénekes Jandtner Jóska szemrebbenésnyi jelére
pásztorok és háromkirályok egyaránt leborultak
szobává tágított konyhánk tapasztott pádimentomára
és így keveredett az ágy alá búzgó igyekezetében
Balczer Ádi a főfő csordapásztor
s ez még nem lett volna baj de harsányan nevetni kezdett
én persze tudtam hogy a serblin vihog
ugyan mi van azon nevetnivaló
minden rendes ágy alatt van ilyesmi
Az előénekes meg is botránkozott Balczer magaviseletén
és kiesve narrátori szerepéből
erélyesen ráripakodott a főfő csordapásztorra
"Neröhögj Balczer mer segberuglak"
ami elég nehéz lett volna mert az ágy fedezéket nyújtott
a botrányokozó Balczer Ádinak
viszont a fenyegető kitétel nem pászolt a szent szöveghez
Na mondtam magamban itt már fuccs az áhitatnak
de jandtner Jóska a dramaturgia rendjét fölborítva
kivágta magát és hirtelenében rákezdte
"Háromkirályok napját Országunk egy istápját
Dicsérjük énekekkel Vigadozó versekkel"
s ahányan voltunk civilek és betlehemesek
harsogva belekapaszzkodtunk a melódiába
hogy szét ne rázzon bennünket a nevetethnék
Majd a "Szép jel és szép csillag" refrénnél
kimászott az ágy alól Balczer Ádi
s ő fújta leglelkesebben a második strófát.

ARANYPAPÍR-KORONA

Krómer Szepi fölclsapott szerezsenkirálynak,
kisuwickolta képét, szakállt ragasztott,
hogy formázza valamiképp Boldizsárt,
és beállt a betlehemesek közé,
akik jobbadán földeskonyhákban játszottak,
így megfordultak nálunk is.

A társulatban akadt még néhány király,
például Gáspár és Menyhért,
de ezek csak közönséges királyok voltak,
nem szerezsenek, Kródi Jancsi, meg a Grósz Pali;
sőt, a Hosszi-Hanól Ferkó is ott téblábolt a küszöbön,
Heródesként vicsorgatta a fogát,
de őt afféle ocsmány haramiának tartottam,

mivel a Gyermekek életére tört;
jelen volt természetesen a Szentcsalád is,
a csipás Godova Mancsi angyal képében billegette
magát;

öregpásztornak, kisbojtárnak se szeri se száma,
az asztal alá is került belőlük,
Heródes hát mindenképpen a küszöbre szorult.

Javában folyt a játék,
az egyik pásztor szerint "nagy fényesség lőn",
ami ugyan nemigen tellett petróleumlámpánktól,
de mit számít az ilyesni, fényesség lőn - és kész;
ebben pillanatban aranyt láttam a szerencsenkirály koronáját,
nemhogy annak láttam, hanem arany is volt,
lehet, hogy a többi királyé is,
de én csak Boldizsáréban voltam biztos,
bár tudtam, hogy ilyen koronának való aranypapírt kosárszám lehet kapni
a Wiener néni fecskéfészeknyi boltjában,
méterét két fillérért vagy háromért;
de hiába, az a korona aranyból volt mégis,
én akartam, hogy arany legyen,
és ma is aranyt látom a szerencsen Boldizsár,
akarommondani Krómer Szepi koronáját.

TÁBLÁK

I.

Ezerkilencszázhuszonkilenc februárjában
Pakson a Fő utca egyik beszögellésében
átellenben az Erzsébet Nagy Szállodával
nagykeservesen ezt sillabizáltam ki
egy repedezett fatáblán:

"Ezen helynek berondítása
5 azaz 5 Forint pénzbüntetés terhe alatt
szigoruan tilos"

Menetközben a Forintból Korona lett
a Koronából Pengő
de a táblán változatlan maradt
a hajdani tilalom és a pénznem

A beugró sarok megvan
csak a tábla tűnt el

A megnövekedett forgalomban nyilván
nincs alkalom a köztér beszennyezésére
így fölösleges minden tiltás fenyegetés

Netáni tettenérés esetén
a Forint névértéke stimmel mái napság is

2.

A szegények strandjára, Kavicsosba menet,
az országút kereszteződésében
óriási sárga táblán
hatalmas fekete betűk böllenedtek:

GARGOILE MOBILOIL VACUUM OIL.
COMPANY

Magyarul ókumláltuk-betűzgettük,
s azon röhögcséltünk,
micsoda marhaság,
egy árva kukkot se lehet érteni belőle.

3.

A rövidebb szövegű cégtáblákat
könnyen kibetűztem visszafelé is:

kempuT yláhiM zsepékynéf

Ezt a mívelkedetet azonban hamar abbahagytam.

Terus nővéremmel mentünk harangozni,
s búzgón olvasgattam visszafelé a cégtáblákat.
Ezt is:

Szabó János szabó mester

Akkora pofont kaptam,
hogy azóta se olvasok visszafelé
semmilyen táblát.

Józsi bátyám fedezte föl
ezt a ritmikus-rímes cégtáblát:

Vá-mos Já-nos
bá-do-gos
perme-tező készí-tő

A "készítő"-t persze két t-vel óbégattuk.

menetelni is lehetett rá, recitálva a szöveget
a sántikáló mester ablaka alatt.

A bádogosműhely - szerencsénkre -
az udvar hátsó traktusában volt.

MÉZESBÁB

Templombúcsú napján a bazársor
szélén állt a mézesbábos sátor;
a savanyú Breznyánszky úr váltig
kínálgatta édes portékáit.

Két nagylánya, Stefike és Márta
szélrül-szélrül őrizte a sátrat;
szirup-márcot is lehetett kapni,
négy-öt fillért kóstált egy itatnyi.

A ragacsos márcot nem szerettem,
a tükrös-szív-huszárt se szíveltem;
Márta rózsafűzérére vágytam:
ott kalácslott hóhattyú nyakában.

Ma is fénylik rózsalánc-kalácsa,
vagy fűzére megszépült varázsa;
ha még az se, áldassék emléke:
kóstolatlan-drága édessége.

1979.

VÁRAKOZÓK

A stékes Pach Szepi bácsi
szertartásos ügybuzgalommal jelezte
az állomás lélekharangnyi csengőjével
hogy az alsó kanyarban föltűnt a személyhajó
azaz kibújt a pasasér
megsaccoltuk melyik esedékes a négy közül
Szent László Carl Ludwig Dömös Laudon
a Saturnus és Minerva luxushajó után
sóvárgó nosztalgiával integettünk
(kit sorsa partra ítelt: behajózna
s a muszáj-lusztráj-os meglakná a partot)
ha kikötéskor a Dunaparton kalézoltunk
áhitattal figyeltük a ceremóniát:
a matróz kidobja a vastag farkötelet
civiles-fesztelnül szalutál a kapitány
meg-megbillen a hatalmas hajótest
szürke-fekete felhőt ereget a kettőskémény
sípszó-pántlika tekereg a gesztenyelombokra
csattanva stégre puffan a járópalló
egymás hegyén-hátán tódulnak ki az utasok
megint nem akadt fia ösmerősünk sem
így volt tegnapelőtt így lesz holnapután
mégis ajzottan várjuk a Majdcsakmegérkezőt

smaragdzölden repes szemünkben a remény

A Hanol kéményseprő négy lánya
újfent végigvihogta célirányos szemlénket
bár pulykatozás-képüket megbazsalintva
inkább mi heherészhettünk volna rajtuk

Hangoskodó ócska bakfütty-kunasztokkal
muszkli-fitogtatással vízalatti gatyalerángatással
hülyültünk megannyi selejtes Búvár Kund

Ám ha megjelent sárkánymostohájával
nagyszerelmünk Miss Kavicsos a Hawai Lány
ki-ki mímeskedve felnőttesdizett
s kizárólag saját esélyét szimatolgatta

A szüleiről írt versek

ANYÁM KÉPÉRE

Gálicos szőlőtőkék közt matatsz
s kékfestő kötényed
örök üzenetként libeg
béke béke

A szüntelen tevés-vevés
ereje-hite rajtad a bélyeg
úgy szolgáltad hogy nem is tudtad:
szolgálod az emberiséget

A mozdulat
a mozdulat őriz:
lényed
titoktalan titkaiból
a lényeg

TEKERCS

Színes posztóból összevarrt tekercs
tarkállik a vedlett tyúkól-tetőn;
kopott, molyrágta kis darabnyi múlt,
hosszan megállít, rá emlékezőn.

(Aprócska asszony fogja hirtelen
s a kontya fölé függén fölteszi,
ne nyomja majd fejét a telt kosár,
ha Kishegyről a szilvát cipeli.)

Nem fogta, mégse dőlt le a kosár,
- tetszett nekem a mutatvány nagyon.
Most rám nehezül minden súly, teher,
míg a tekercest megcsómozgatom.

Ez koptatta le kis aszott fején
hírmondóba maradt ezüst haját.
Csak úgy magamnak suttogom: mama,
segítenék, ne nyújíja el magát !

S már fejemen van az avitt tekercs,
- még meg is mosolyoghat, aki lát;
emlékezõn egy percig viselem
alázattal, mint szent a glóriát.

UTAK

Homoki Lencsa
nyolcvanennyihány esztendőket élt,
de nemigen volt érkezése
abbáziai lusztrájz-ra,
még Balatonfenyvesen sem járt;
viszont annyiszor kirándult
Pörösre, Páskomba, Kishomokerdőbe
kapával, hurulóval,
hogyan zárándokútjaiból
bõven futotta volna
akár a Szentvárosba,
vagy a Kanári-szigetekre is.

NEVEZET

Apám váltakozva használta
mestersége címerét.
Olykor haranzozónak titulálta magát,
néha a választékosabb sekrestyével kacérkodott;
ha kérvényt írt, stilusosabbnak érezte
a templomszolga-megjelölést.

Az utóbbi miatt prűszköltem is néhányszor,
õ meg furcsán visszakérdezett:
- Mér, hát nemde szolga vónék ?!

Ettõl fogva azonban csak elvétve alkalmazta.

Mikor végsõit csöndítettek neki,

átmenetileg egy lótifuti legényke,
majd jópár esztendőre
a civillé vedlett Annuska nővér
követte hivatalában;
bár az ondolált-fizurás "Nyőstény szentegyházfi"
sehogysem volt ínyére a híveknek.

Véglegesnek látszó utóda,
a Szentés Szöszske Józsi
korszerűvé profanizálta címét:

OLTÁRI SEGÉDMUNKÁS.

EPITÁFIUM

özvegy p györgyné
született homoki magdolna
mesztélláb vállán a kapa
mintha csak páskomba ment volna

mennyei bakhátak közt villog
fényességes kapája
pirregve hangolnak a tücskök
alkonyi zsolozsmára

KRÉTARAJZ ANYÁMRÓL

A Tejút szélén alkonytájban
szikrázó csillagport ver a lába

mezétláb jön-jön - ahogy szokta -
szaporán lépked sűrű csillagporba

mezétláb jön-jön - hány tizezredszer -
karján cókókkal megtömött cekker

fején a kosár csapatig rakva
darázscsipkedte sárgabarackkal

az ájulásig tikkadt melegben
még fejkendője szárnya se rebben

a kapu előtt - szál glottgatyában -
csak az a dolgom hogy megvárjam

csak az a dolgom ne sírjak mégse
ha nem ér haza besötétedésre

a Tejút szélén alkonytájban
szikrázó csillagport ver a lába

mezétláb jön-jön - ahogy szokta -
szaporán lépve sűrű csillagporba

szaporán lépked nem ér haza mégse
se lámpagyújtásra se éjféltre

csak az a dolgom éjfél tájban
félálomban is hiába várjam

küszöbön fekvé ér a hajnal
madárlátta kenyér a fejemalja

DICSŐSÉG

Fején fehér kerekkosár volt,
és a kosárban csöpp legény.
(Páskomba mentünk kora reggel,
folyton-futó anyám, meg én.)

Csodálkozó gyerekszemembe
tódult a zöld mező, az ég;
mint tengerészt, árbóckosárban,
rabul ejtett a messzeség,

hol, mint a hangya, sürgött-forgott
a sok aratólány, legény.
Négyesztendős gyerekszívemben
ez volt az első költemény.

Öntudatlanul így ajánlott
föl a muzsáknak az anyám,
ki nevét is gyürkőzve írta...
csak ment, sietett szaporán;

APÁM

Lencse-utca tizenhárom:
sár volt télen, por volt nyáron.
Két szobában tizen háltak,
krumplit, babot vacsoráltak.
Görhes tető, rossz kerítés,
luxusszámba ment a fűtés.
Látástól a vakulásig
volt itt dolog, ájulásig.
marokszedő, kanászbojtár
nyolcesztendő fejfel volt már.
Iskolába is ment volna,
hogya éppen ráért volna,
- Szép a küzdés, szép a pálya,
ha kinek van választása. -
És az apám győzte, hitte:
kőművességig fölvitte !
Hát még, mikor mundért öltött,
egy nap két krajcárt is költött !
Fölvarrt három csontcsillagot,
hozzá fehér kesztűt kapott,
de hát Ő ezt sose szokta:
kesztyű nélkül ment rapportra,
s hat óráig vasbaverték:
hadd tanulja meg a lecékét !
Be is zupált volna, hogya
...de hát dologhoz volt szokva,
s harangozónk elhúnytával
még "magasabb" állást vállalt.
Harangkötél, deszkaállvány
árnyéka volt minden álmán,
s a malteroskanál mellett
egyik év a másra tellett,
egyik gyerek, másik gyerek:
heten ettük a kenyeret.
Kicsi kenyér, nagy sóhajtás...

- Így nőttél föl te is, pajtás !

KÉT SOR KÖZÖTT

A könyvtárunk egy kalendárium volt,
számárfüles, laphíjas és kopott.
Szegényes múzsák bús koldustanyája,
a sorok között most rád gondolok.
A hónapoknál megnéztem képet,
a jegyzetet, családi rovatot
és bütykös-betűs írását apámnak:
"Harmincz pengőér vetem malacot."

Akkor már tudtam néhány Pósa-verset,
vonzott a vers, mint örvény az uszót.
Firkálni kezdtem, rímeket kerestem,
A tulsó-ra azt írtam: hátulsó.
Polgárjogot kapott az első versem,
bár apám komolyan kioktatott:
"A vers nem hoz ám a konyhára semmit",
de nekem tetszett, hogy "költő" vagyok.

Nem jártam tündérmesék szép honában,
hősi kalandot sem hallottam én,
bizony, tizennégyéves elmúltam már,
s még nem olvastam Ady-költeményt.
Petőfit már álmomban is daráltam,
s csak itt-ott sejtettem a lényegét.
Tankönyveimben költőcskék makogtak
akkoriban szép édességeket.

Ó, másoknak mily könnyű volt e toma,
hisz mázsaszámra volt a könyv, a kép,
kik könnyen áldoztak a kultúrára:
volt gyerekszoba, könyvtár, meg cseléd!
Mikor én bodzapuskákat faragtam,
ők könyvek tőgyén híztak s verseken!
Noha már néhány oskolát kijártam,
most látom, hogy előlről kezdhetem.

A lányom még a bábujával játszik,
de könyvet forgat már és lexikont.
Azon tünődsz, hogy mi lesz majd belőle,
pedig ez olyan messzi-messzi pont.
Örülj, hogy ennyi előny jutott néki,
hogy indulása más, mint az enyém,
és azt se bánd, ha tudomány s művészet
miatt egy kissé vár - a vőlegény !

TANULMÁNYÚT

A tanítás befejeztével hazafelé térültem biciklivel, rövidnadrágban. Kutya meleg volt, május közepe. A Cseresznyés-pusztai iskolától Pakson, Dunakömlődön át igyekeztem Madocsára, ahol feleségem az óvodát vezette. Innét jártam ki a pusztára, naponta 42 km-t kerékpároztam; a selejtes külső és belső gumikat folyton foltozni, ragasztani kellett. A leromlott pénzzel nem tudtunk mit kezdeni, kénytelenek voltunk szó szerint termelni; feleségem kötött-horgolt lisztért, babért, krumpliért; csibéket tartottunk, kacsát, libát neveltünk, Tisztemhez tartozott, hogy minden másnap szállítottam egy papzsákra való nadárt (orvosi, v. fekete nadály), amit apróra összevagdosva, korpával keverve tálaltunk az aprójószágnak. Kömlőd és Madocsa között a kiserdei szakaszon jó lelőhelyem akadt; megtöltöttem a zsákot, felkötöttem a saráglára, vagyis a bicikli csomagtartójára, aztán irány haza. Dunakömlődön javában zajlott a svábok kitelepítése. Madocsa felől, az út mindkét oldalát elfoglalva, szembe jött két lovas. Egyikük rendőri egyenruhában, a másik civilben. Ahogy közelembbe értek, neszelttem, hogy a rendőrt látásból ösmerem; a civil jobbjával a lókantárt tartotta, baljában kocsikeréknyi rózsacsokor volt. Kapatos lehetett, imbolygott a nyeregben. Lépésben jöttek, csak az út közepén, kettejük között tudtam elkerekézni.

Gyerekként arra neveltek, hogy a fiatalabbnak kötelessége az idősebbet köszönteni, akár ismeri, akár nem. A jóneveltség legfőbb ismérve a köszönés volt. Midőn a két lovas között elkarikáztam, Jónapotkívánokkal köszöntem, arra nem emlékszem, hogy elfogadták-e. A rózsacsokros utánam kiáltott: Hová-hová kiskomán?! - Visszafordulva a kerékpárnyeregből ezt rikkantottam: Kiskoma az öregapja! - A civil "megálljt" parancsolt s egy éppen ott kapálgató parasztembert utasított: állítson meg. Leszálltam, gyalogosan odatámolygott a civil is; rózsacsokor helyett revolvert szorongatott a jobbójában. Fegyverével az orrom előtt hadonászva kikérdezett, mit csinálok, honnét jövök, hová megyek, mit csempészek a biciklin, voltam-e katona, hol, melyik fronton, mikor, hol estem fogságba, mikor, hogyan jöttem haza. Igazoltam magamat, a kérdéseire rendre és tisztességes hangon válaszoltam. Ő is bemutatkozott kitelepítési kormánybiztosként; vakszememre szorította revolverét, kioktatólag rohadt fasisztának nevezett, lekurvázta az édesanyámat öthat pofon kíséretében. Fegyvere csövét az orromhoz nyomva kezét nyújtott: - Remélem nem haragszol. Egyébként nem szeretem, ha barátságos kérdésekre frehhen és barátságatlanul válaszol valaki, mint pl. te is. Örülj, hogy nem kötlek a lovam farkához.

Villanásnyira átfutott rajtam: ha visszaütök, lepuffant. Ott esz meg a fene az útmenti árokban. Heu me, miserum! Vae victis! Hétszeres jaj a fegyvertelennek! Tehetetlenségemben hazáig bögttem.

Az otthoniak se, mások se akarták elhinni, hogy csak azt válaszoltam a kormánybiztosnak, amit följebb írtam. Gyanúsítgattak, hogy a részeg civil öregapjának egyéb holmiját is emlegethettem, emiatt volt a cirkusz.

A paksi Rendőrkapitányságon égedelem dühbe gurult a panaszomat fölvevő hadnagy; tömören úgy fogalmazott, hogy ez a részeges disznó rosszabb, mint három gauleiter együttvéve. Fölvették a jegyzőkönyvet. Elküldték-e, nem-e, ki tudja. soha nem kaptam választ.

Hat esztendeig vajudtam belső emigrációban. Nyugtatgattak, hogy esetemet nem a demokrácia negatívumaként kell felróni, hiszen egyértelmű a dolog: a kormánybiztos "őfelsége" egyéni túlkapásáról van szó. E hűvös tárgyilagossággal nemigen tudtam mit kezdeni, mert a porbatipró megaláztatást, a teljes kiszolgáltatottságot a fegyvertelen kis senkinek, az embernek kellett elviselnie. A begőzölt vadállat nyugodtan visszaélhetett hatalmával, megengedhette magának, hogy szánt-szándékkal félrehallja szavamat, hogy semmivé degradáljon embervoltomban. Nem vígasztalt, hogy a történekm után menesztették hivatalából a riherongyot, sőt, be is kasztlították, mert összeharácsolt mindent a sváb vagyonból.

Tanulmányutam végső tanulságát akként foglalom össze, hogy nem egyéni túlkapásról volt szó, hanem arról az elméletről-gyakorlatról, melyben az erőszak módszeres alkalmazásával megfélemlítik az emberek millióit, miközben népuralomról papol és kéjeleg a hatalomban néhány gazember.

T É P E L Ő D Ő

VIZIMALOM

Nagyon sajnálom, hogy egyetlen paksi vizimalmot se sikerült megmenteni. Még 1953 nyarán is láttam egy roskatag, múzeumba való példányt a Teelő előtti zátonyon.

A muzeális értéken túl személyes élményeim is fűződnek pl. a Blatt molnárdinasztia vizimalmához.

A malom partra néző oldalán díszelgett fehér karingban Nepomuki Szent János, a molnárok védőszentje.

De nemcsak ilyen minőségben emlegette Blatt Gyuri bácsi a derék cselák lelkipásztort; ösmert a szentről egy közszájon forgó vándoranekdótát, amit annyiszor elmesélt, hogy már a könnyökünkön jött ki.

Nepomuki János lelkész Prágában a királyné gyóntatója volt. Vencel király szerette volna tudni, mi a jógeget gyónhat a felesége, aki istenfélő, jámbor asszonyság volt világeletében. Faggatta János papot az elégnél is többet, de a lelkiatya nem volt hajlandó elárulni a gyónási titkot. A király megfenyegette János papot és...

Blatt Gyuri bácsi szélesen-ravaszdin mosolyintva mondta tovább:

- Hát ugyi, akkó a Venczel királ fogdmegjei elcsípték a Nepomuki Jánost és Prága városában a Szajna folyó hidjáról a Dunába dopták...

Visszanézve, ma már oktalan hősködésnek tartom meg gondolatlan fejesugrásainkat a nagysodrású, örvénylő vízbe. A malom kunkori orráról ugrottunk fejest, lábast, trottyost, ahogy éppen jött. Ám a nagy kunszt az alámerülés volt. A kerék iszamos-hínáros lapátjaival a malom egy lapátot, jókora légszlukkot szívtunk s alámerültünk a 3-4 méteres jéghideg vízbe, majd a kerékforgás következtében ismét a vízfelszínre jutottunk. Aztán iszkiri a partra, ahol Palger Dönci, az orvhalász, megkínált méregerős Hunnia cigijével:

- Nepomuki, nesze Muki.

RELIKVIÁK

Terus néném 84 évesen felköltözött Kálvária-hegyi öröklakásába, így a hetedikként egymagamra maradtam, nincs már hová hazamennem, csak a temetőbe.

Nővérem elhalálozása előtt néhány héttel a prэшházban és a padláson kajtatva rátaláltam néhány holmira; (majdhogynem kegytárgyat írtam) s bizony, szégyen ide, szégyen oda, úgy elérezékenyültem, mint hajdanán, mikor a vasámapi létánia után pityeregve keresgéltem anyámat a szentegyházból kitóduló sokadalomban. A használati tárgyak, szerszámok, ruhadarabok iránti ragaszkodásom és érzékenységem eredője két motívum: egyik a szegénység, másik a kétkezi munka tisztelete, megbecsülése.

Apám P.Gy. monogrammal ellátott katonaládájának poros csöndje őriz néhány K.U.K.-anekdotát a fehérvári laktanyából. Máig fölfoghatatlan, hogyan tudta elérni az ifjú kőműveslegény ténylegesként szolgálva, 36 hónap alatt a cukszfirer-sarzsit. Az se akármilyen, hogy a három esztendő katonaeletben csupán egyetlenegyszer volt fenýítve. Mégpedig amiatt, hogy nem jelentette föl továbbszolgáló őrmesterfelettesét. Az őrmester úr ki-kijárt a szobacicájához, (apám szóhasználata) persze illegálisan, a hátsó kapun át. A dolog valahogy kitudódott; apámnak már óval korábban kellett volna jelentenie, de nem akarta bemártani az őrmestert. Mulasztását azzal tetézte, hogy a kihallgatáson fehér kesztyű nélkül jelent meg. Összbüntetésül hatórai kurtavasat kapott.

Egyik katonapajtásának kedve szottyant a savanyúkáposztára. A Spitzer nevezetű boltosnál érdeklődött a katona, aki igencsak hadilábon állhatott a német nyelvvel; Spitzer úrnak meg a magyar szó esett nehezeére, így aztán a derék hadfi kézzel-lábbal hadonászott-magyarázott, mit akar, hát ő savanyókáposztát akar, de hasztalan, mert a zsidó boltos csak vakogott-makogott: Vász voln zi, vasz, majn herr szoldat?

A katona elunta a huzavonát, nem boldogult Spitzer úrral, indult kifelé, de nem állhatta meg, hogy az ajtóból visszafordulva oda ne lökje köszönés helyett: Szarok rád, ha nem értő!

Erre a boltos készségesen kedveskedett: Á, á, Szauerkrát, tász ferstéh, Szeuerkrát, alzó géb ih zofort, ájn moment!

A vastragacs (mi d-vel mondtuk) mamut beruházásnak számított. Poller Mihály lakatosmestertől vásároltuk a Duna-utcában, kereken 20 Pengőért, miután apám két egész Pengőt sikeresen lealkudott. Nagyon

eluntam az alkudozások huzavonát; ráment a félnapunk, dudvahordáskor; Páskomból, Pörösről szólót, barackot, szilvát fuvaroztunk vele; apám egy kripta-építésnél egyszerre 50 téglát pakolt rá. Rendszeresen kentem szalonnabőrökével, mégis folyton nyikorgott-nyekergett, szinte rimánkodott, akár a sebes ülepű kódis.

A faterszéket még kiskorú férfigyerekként örököltem apám halála után. Illő méltósággal ültem őseim szuette, foszladozó csuhéjú trónusára, kanászok, béresek, takácsok, suszterek, altisztek és egyéb mesztéllábas, vagyis igazánci királyok örökébe.

A megroggyant mosószékkal az életemet mentette meg anyám. Akkoriban a Dunán, a Síksoron mostak a lányok, asszonyok, mi meg nádszálla kötött cérnán gombostű-horoggal, légy-csalival fogdostuk a piszehalat. És lubickoltunk a partszéli szappanos habokban. úszni még kutyásan se tudtam, nemhogy tengerészesen azaz sprintben. Valami gödörbe léphettem és azonmód elmerültem. Anyám ijedtében utánam dobta a mosószéket, abba kepeszkedve gebickétem ki a partra. Fejtetőre állítottak; orromon számon bugyborékol a víz, mivelhogy jócskán ittam lemerüléskor. A kényyszerű procedúra után kaptam egy karéj kenyeret, savanyúalmával, továbbá, intő figyelmeztetésként két egyforma taslit, amitől szép csöndesen levét eresztettem amúgy is vizes glottgatyámba. Elhangzott a tréfás-fura szállóige is: Mehecc fürönni, de ha belefucc, akkó agyoncsaplak!

EPITÁFIUM

1.
Korán kellett távoznia innen
Kháron vigye át a Stixen ingyen
az Örökkévaló Úr pediglen
iorgossun w neki es kegiggen
2.
Keterítvén a menyéji papírt
Kipróbált míves aranytollal írt
Megtört kis testben nagy lélek lakott
Tűzétől fénylőbbek a csillagok
3.
Sit tibi terra levis
Maholnap jövök én is

RESZKETŐ

Boldog akit időnap előtt
elszólít az Isten
vagy elvisz az ördög

Szerencsés ki még jókor belép
Kháron ladikjába

Gyáva is bátor is a reszkető
ki vakszemébe golyót ereszt
gyógyszert habzsol
kötelet hurkol
kilép a tizedik emeleti erkélyről
De mit kezdhetsz magaddal

T É P E L Ő D Ő

keseűmagnak maradott
önmagadat túlélő
szerencsétlen flótás

Mivel idejekorán nem haraptál fűbe
halal nec halalaaal holz

NYUGDÍJAS

Étvágygerjesztő papramorgó helyett
üres kamillateát hörből éhomra.

Alamizsna-früstük, koldus-ebéd,
böjt-vacsora: nem álmodik bikával.

A hóvégi magánszorgalmú koplalással
megóvja porsátrát az elhízástól.

A lármás-tülekedős buszozásnál
kényelmesebb a füttyöri gyalogszer.

Szutykos, kialudt pipáját rátestálja
a megalapítandó Jean Nicot Múzeumra.

Fölmászik a cseresnyefa legtetejére,
fittyet hányva a hideg-meleg-frontra.

Rigódalra ébred, tyúkokkal fekszik,
lipilámpája az Esthajnalcsillag.

ÖREGSÉG

Az öregség szörnyeteg,
vérszomjazó pióca;
jajgásodra fölnevet,
meddig? és már mióta!

Az öregség tűzpokol,
vitástáncot lejt veled;
hűlt reményed fuldokol,
menekülnöd nem lehet.

VIGILIA

Ne vígy a kísértésbe
törd le uszuló gógó
Hiú hiába-harcom
továbbat úgyse győzöm

A Noé-galamb-gallyból
hullass remény-levélkét
Igéid gyöngyvarázsa
legyen vezérlő mérték

A getszemáni kertben
nem leszek gyöngye-hitvány
Virrasztani se képes
álomszuszék tanítvány

Ki csuklott fővel horkol
csipkerózsabokban
Míg a Júdás-gyújtotta
fáklyatűz föl-föllobban

Kajafás poroslói
fustéllyal karddal jönnek
A lélek ugyan kész de
az ernyedte test erőtlén

Angyal suhan a kertbe
kelyhe fölfogja véred
Csillagsugaras szózat
reped a Mindenségbe:

Méltatlan megalázás
vér kínhalál nem árthat
Gyász-péntekre sugárzik
győztes Húsvétvasárnap

FÖLLODOZLAK

Nagy feladat vár rám holnap
Még ma este föloldozlak

Ácsolója keresztfámnak
Iskariot szánva szánlak

Súnyiságod egyre fájóbb
Hogy menekülsz a csapdából

T é p e l ő d ő

Képzelegtél szegény kába
Úgyse adnak kínhalálra
Emberarcú istenségem
Nem végződhet vereséggel

S ha nem óvnak meg az egek
Csudacsodát mívelhetek

Itt vetted el a sulykot
Azzal együtt ki fölbújtott

Úgy lesz ahogy írva vagyon
Világ vétkét föl vállalom

Benne van az örök Tervben
Halál-rontó győzedelmem

Áldozatom erejében
A megváltás reménysége

Nagy feladat vár rám holnap
Még ma este földoldozlak

VISZONTLÁTÁSRA

Túlnanról nem üzent még
soha senki

Az eltávozott nem ad jelet
nem kívánkozik vissza
nyomorúságunk siralomvölgyébe

Ráncba szedem magamat:
a boldog Odaát csillagösvényén
ne várd hiába jöttömet

Viszontlátásra

NYUGTALANUL

Megfutottam immár az utat,
aggódom, a mérleg mit mutat;
nyugtalanul verdes a szívem:
ne obliviscaris in finem.

Nem szégyen, ha ruhád foltos, az a szégyen, hogyha rongyos. Ez a nagy ihletettségű, elképesztően bárgyú klapancia préselte belénk a ruha és cipő kíméletét; ez erősítette tudatunkban a tisztos szegénység mesztéllábas eszméjét; a túrj békességgel túrhetetlen igéjét, megnyugtatni akaró álbölcsességét. A szigorú szabály diktátuma értelmében mindig megkapta a magáét, ki a cipőjét, ruháját és iskolás-tarisznyáját rifúni merészelt. Nem hánytuk szemétre a viseltes holmit, így lőn padlásgrádicsunk a kiszuperált lábbelik eldorádója, legalábbis számomra, mivel itt óhajtottam megtalálni a szánkózáshoz, főként a csúszkáláshoz alkalmas lábravalót.

Párjával is találtam nem egyet, de jórészt inkább szólóban öltögette rehültes, megkopott nyelvét a temérdek kimustrált, jobb napokat látott cipőféleség. Az elégnél jócskán több volt a papucs, pacsker, a tutyi, de ezekből mit se vehettem számításba.

A női cipők nem érdekeltek; minden lábtyűnek magasabb sarka volt a kelleténél, meglehetősen ferdére taposva.

Terusunk avíttas báli topánkája megkopottságában is pipeskedve idézte a hajdan jókora port fölvert farsangi táncmulatságot és a vele járó mellézköngét. Azt végezték ugyanis néném felől, hogy nem maradhat tovább a Mária-lányok ájtatos csapatában. Angéla kedvesnővér, a lepkebóbitás priorissza szigorúan a szemébe mondta apámnak, hogy aki bálozni jár, pláne ha sekrestyés a papája, az méltatlan magaviseletet tanúsít, nem maradhat a Mária-lányok között, mert fertézi, megrontja a többi egészségeset, akár egyetlen rohadt alma a tele kosár gyümölcsöt. Apám ugyancsak megemelte hangját, midőn viszontválaszában visszautasította a fertéző, rohadt almára utaló példázatot, kijelentve, hogy a lányából soha nem akart, eztán se óhajt apácát nevelni; majd érdesen odavágta: Addig járjon egy leány bálozni, amíg virágjában van. Mert ha hervadásnak indul, ugyan hol akad legény, aki tánra kéri?

Függetlenül a fenti szóváltástól, Terus néném cipője sehogyse illett volna a csúszkáláshoz; a dunaparti korzózásban elnyűtt spangliscipőjével se tudtam mit kezdeni.

Akadtt egy párjával összekötözött patkós bakancs, növelve klasszikus állományunk ázsióját; Lukas talpa vándorlegény-asztalos Jani bátyám bécsi, berlini és párizsi útjait juttatta eszembe. Ladiknyi úrméretét sehogyse győztem kitömní rehült fuszeklival, csuparongy harisnyával, Szív-újság-kolumnákkal: nem sikerült beleigazítani a lábamat.

Az árválkodó, jobblábas cúgoscipő párját hasztalan keresgéltem; két kajla fülébe jól bebecsimpaszkodhattam volna a fölcimbáláskor.

A cúgoscipőről anekdota járta a családban.

Apánk, ahogy cukszfireként megszokta katonáéknál, elvágólag az ágy széléhez helyezte lábbelijét. Éjféltajt Janinkat szuttyongatni kezdte a kólika; sietős igyekezetében ellenkező irányban kereste az új serblit és belebotolván a cúgoscipőbe, beléeresztette fölös terhét.

Kalandos kirándulását Jani a Terusra testálta, Terus tüstént a Józsi fogta, Józsi pediglen rám hagyományozta. Újfent igazolódott az ősrégi Rancza-hegyi kádencia: Szarnak, kárnak nincs gazdája. Arról nem szólt a fáma, hogy apánk mekkora kravált csinált, midőn hajnali négy órakor a cipőjébe bújt. Egyébként a fentírt cúgoscipő gumisarka nem kis akadályt jelentett volna csúszkapályánk tükörjégén.

Józsi bátyám tornacipőjét is fölfedeztem az újra-újra szétkurkált halomban. A szerényen meglapuló, kiérdemesült jószág gyúrten, koszosodva porosodott, fűzői foszlányosodtak. Az ominózus családi jelenetet máig se feledtem, és a nagy mementót az unalomig citálom.

Józsi latinórára járt a maturáns Tóth Lalihoz avégből, hogy valamelyest izmosodjék Ciceró nyelvében, ugyanis jezsuita atyák oskolájába, a kalocsai gimnáziumba készült. Mesztélláb, ugye, mégse császkalhatott a Tóthék portájára; megszólták volna famíliánkat, ez pedig Józsinknak ártalmára lett volna, hisz úr-félének, papnak akart kitanulni. A vásár legabalyítását Józsi bízta a családi döntés. Józsi bátyám meg is vette a lábbelit s diadallal hozta haza; de amikor a pekvancot kibontotta, menten kitört a botrány: bátyám ugyanis fehér tornacipőt vásárolt. Soha nem láttam még apámat ilyen iszonyatosan földühödött állapotban. Fene nagy mérgében elkáromkodta magát, hogy a Józsi ilyesmit merészelt; minő dolog az, hogy a szegényember a kölkére bízta a cipővételt, az a szarjancsi meg parádézik, flancol, rázza a rongyot! Apám mondta a magáét, hogy a szerényebb szín is megtette volna, a barna, szürke, a fekete; ám a

P á k o l i t z I s t v á n v á l o g a t á s

takompóc dezertornak pont a fehérre fáj a foga; hányja-veti magát, miként a polturás malac a garasos kötélén ! Közben jó nagyokat vert az asztalra, kiveresedett, az a lüke Józsi bőgött, holott egy tehetős pofont se kapott. A papa kiabálva szentenciázott: Amég én élek, amég én parancsulok, ide a házba fehér cüppő nem gyün !

Semmiképpen se voksolhattam a tornacipőre, emlékeztén a baljós patáliára; de különben is, hogy vette volna ki magát, ha tornacipőben lófrálok az utcabeli gyerekek előtt.

És a klumpa ? Igaz, illendő lett volna előnyben részesíteni, ugyanis legjobban a facipő csúszik és a téli hangulathoz stílárisan is jól illik. A klumpában azonban nehézkes a nekifutás, jóféle svung nélkül pedig nem lehet siklani a jégen, legföljebb csoszrogni.

Végre meglett a megfelelő pár, ami nemigen pászolt össze, mivel ballábas volt mindkettő; no meg abban is elütött a normálistól, hogy az egyik magasszárú volt, másikra félcipő gyanánt ajánlotta magát. Ezt a lényeges differenciát elimináltam... bokámra gomboltam egy molyrágta kamásnit, ami valószínűleg Miska nagybátyám gardrójából kerülhetett a padlásgrádicsba.

(Jelenkor, 1996. 6-7. sz.)

TARTALOM

Búcsúzunk	1 oldal
Életrajzi adatok	7 oldal
Paks város első díszpolgára	11 oldal
Bertha Bulcsu: Iterjú Pákolitz Istvánnal	15 oldal
Köszöntők, méltatások	16 oldal
Hanol Ferencné: Szakdolgozat	23 oldal
Paks, barátok, paksi hangulatok	45 oldal
Tépelődő	68 oldal
Válogatás	74 oldal

**Szerezzen személyes élményeket
a nukleáris energia
békés célú alkalmazásáról!**

Várjuk vendégségbe Magyarországot!

PAKSI ATOMERŐMŰ RT.

LÁTOGATÓ KÖZPONT

Nyitva tartás: hétfőtől péntekig 9.00-15.00, szombaton 9.00-13.00-ig
7031 Paks, Pf. 71, Tel.: 75/318-833

A különszám megjelenését támogatták:
Paksi Atomerőmű Rt: Paks Város Önkormányzata

Paksi Hírnök

ÁRA:
24 Ft

1996. május 24.

PAKS ÉS A VÁROSKÖRNYÉK HETILAPJA

VIII. évf. 20. szám

PÁKOLITZ ISTVÁN 1919–1996

Hosszan tartó súlyos betegség után május 14-én reggel meghalt Pákolitz István író, költő. Pakson született, 1919. szeptember 18-án. 1945–54-ig Pakson tanított, volt hadifogoly, járási népművelési vezető, művelődési főelőadó, 1968–80 között a Jelenkor szerkesztője, 1976-tól az Írószövetség dél-dunántúli csoportjának elnöke.

Pákolitz István megjelensége után május 14-én reggel meghalt Pákolitz István író, költő. Pakson született, 1919. szeptember 18-án. 1945–54-ig Pakson tanított, volt hadifogoly, járási népművelési vezető, művelődési főelőadó, 1968–80 között a Jelenkor szerkesztője, 1976-tól az Írószövetség dél-dunántúli csoportjának elnöke.

TE FL GA

Az, hogy az összeg nem volt pénz, május 10-i g bizonyította. Bara megnyitja után ha mek varázsolta a tavrosi Művelődési Köz közé, Hárs László é Lőrinc verseivel, ma badi Vilmos hegedő tanítványa, Mohácsi Orsda elő hegedőn Debussy Pantomimját.

Az, hogy az összeg nem volt pénz, május 10-i g bizonyította. Bara megnyitja után ha mek varázsolta a tavrosi Művelődési Köz közé, Hárs László é Lőrinc verseivel, ma badi Vilmos hegedő tanítványa, Mohácsi Orsda elő hegedőn Debussy Pantomimját.

A „Szilánkok” diákantológia megjelenését is az alapítvány támogatta. A körtben szereplő ifjú paksi kéírásából Sajnovics ArHaholt Adél és Pinte

IN MEMORIAM
PÁKOLITZ ISTVÁN

MEGINDULT AZ „ÉLET” VÍZ

Közös g munka er 17-én déle retek között csatornát, ar erőmű Rt. h használta víz e Csampa pata

Az esen érintet től

na s

N
azát
Szu
om-
c ki-
áfia-
ott a
idat.
en-
kú-
lké-
ike-
ik a

gye-
padi
ák a

óra-
t az
etve
öm-
örü-
ékar
mes
nak,
be-
ségi

T

az elhunyt búcsúztatását és a sír beszentelését a római katolikus vallás szertartásait a paksi püspök, a család barátja végzi el. A sírnál beszédet mond a Magyar Írószövetség képviselője, Pálinkás György, ugyancsak a sírnál búcsúzik Paks város polgármestere, Herczeg József is.

ÚTBAN A FÉNY FELÉ

Május tizenkettedikén még ott állt a város vezetői és kitüntetettjei közt a Szent István tér fölé magasodó emelvényen, s a költő ezerszer megvallott kötelességéhez hűen ver-

szívü anyja gyermeke maradt. Túl a tanári diplomán, írószövetségi és MUOSZ-tagságon, a József Attila-, a SZOT-, a Janus Pannonius Művelődési, Aranytoll-díjakon, a Martyn Ferenc

ni, hiszen megszámlálhatatlan olvasója forgatja írásait. Miről is írhatnánk azoknak, akik olvasták a Fény és árnyék, az Esti dal, a Messzenéző, Az ami lehet, a Zöldarany vagy Koronák

meggyőződéssel töltötte be küldetését, egészen az emberlétből való távozása pillanatáig. Az általa teremtett hatalmas lírai folyam, a forrástól az óceánig ugyanarról szól. Az egymás

Paksi Tükör

irodalmi-művészeti és helytörténeti szemle, III. évfolyam 2. szám 1996. októbere

Szerkeszti a szerkesztőbizottság:

Beregnyei Miklós felelős szerkesztő, Herczeg Ágnes olvasó szerkesztő

Rovatvezetők: Györfly József művészet, Oláh Zoltán irodalom, Takács Miklós helytörténet

Borító grafika, tördelés: Vincze Bálint

Kiadja a Jámbor Pál Társaság, készült: PA Rt. Nyomda 96/2600, Felelős kiadó: a JPT elnöke

A szerkesztőség címe: Paks, Városi Könyvtár, Villany u. 1., ISSN: 1218-2109

—
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z